

Encyclopädie
der
lateinischen Classiker

Erste Abtheilung.
Dichtersammlung.

Sechsten Theils
Zweiter Band.

Auszüge
aus den
episch-erzählenden
Dichtern der Römer.

Herausgegeben
von
D. Carl Gotthold Lenz
Herz. Sachs. Weim. Rath.

Braunschweig
in der Schul-buchhandlung. 1796.

Encyclopaedia

der

lateinischen Classiker

Erste Abtheilung

Die Griechischen

2. Abtheilung

Die Lateinischen

von

Georg Heinrich

Die Griechischen

lateinischen

Die Griechischen

Die Griechischen

M. ANNAEI LUCANI

P H A R S A L I A

SIVE

DE BELLO CIVILI.

LU C A N I

LIBER I.

Bella per Emathios plus quam civilia cam-
pos,

Iusque datum sceleri canimus, populumque
potentem

In sua victrici conversum viscera dextra:

Cognatasque acies: et, rupto foedere regni,

Certatum totis concussi viribus orbis

5

In commune nefas: infestisque obvia signis

Signa, pares aquilas, et pila minantia pilis.

Fert animus causas tantarum expromere
rerum:

Immensumque aperitur opus, quid in arma
furentem

Impulerit populum, quid pacem excusserit
orbi. 10

Invida fatorum series, summisque negatum

Stare diu; nimioque graves sub pondere
lapsus;

Nec se Roma ferens. Sic, cum compage
soluta

Secula tot mundi suprema coegerit hora,
15 Antiquum repetens iterum chaos, omnia
mixtis

Sidera sideribus concurrent: ignea pontum
Astra petent: tellus extendere litora nolet,
Excutietque fretum: fratri contraria Phoebe
Ibit, et, obliquum bigas agitare per orbem
20 Indignata, diem poscetsibi: totaque discors
Machina divulsi turbabit foedera mundi.
In se magna ruunt: laetis hunc numina re-
bus

Crescendi posuere modum. Nec gentibus ullis
Commodat in populum, terrae pelagique
potentem,
25 Invidiam Fortuna suam. Tu causa malorum,
Facta tribus dominis communis, Roma nec
unquam

In turbam missi feralia foedera regni.
O male concordēs, nimiaque cupidine caeci,
Quid miscere iuvat vires, orbemque tenere
30 In medio? dum terra fretum, terramque
levabit

Aër, et longi volvent Titana labores,
Noxque Diem coelo totidem per signa seque-
tur;

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit. Nec gentibus ullis
35 Credite; nec longe fatorum exempla petan-
tur:

Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Nec pretium tanti tellus pontusque furoris
Tunc erat: exiguum dominos commisit asy-
lum.

Temporis angusti mansit concordia discors.
Paxque fuit non sponte ducum. Nam sola 40
futuri

Crassus erat belli medius mora. Qualiter
undas

Qui secat, et geminum gracilis male separat
Isthmos,

Nec patitur conferre fretum: si terra recedat,

Ionium Aegeo frangat mare: sic, ubi saeva

Arma ducum dirimens, miserando funere 45
Crassus

Assyrias Latio maculavit sanguine Carras,

Parthica Romanos solverunt damna furores.

Plus illa vobis acie, quam creditis, actum est,

Arsacidae: bellum victis civile dedistis.

Dividitur ferro regnum: populique potentis, 50

Quae mare, quae terras, quae totum continet
orbein,

Non cepit fortuna duos. Nam pignora iuncti

Sanguinis, et diro ferales omine taedas

Abstulit ad manes, Parcarum, Iulia, saeva

Intercepta manu. Quod si tibi fata dedissent 55

Maiores in luce moras, tu sola furentem

Inde virum poteras, atque hinc retinere pa-
rentem;

Armatasque manus excusso iungere ferro,

Ut generos soceris mediae iunxere Sabinae.

Morte tua discussa fides, bellumque movere 60

Permissum est ducibus: stimulos dedit ae-
mula virtus.

Tu, nova ne veteres obscurant acta trium-
phos,

Et victis cedat piratica laurea Gallis,

Magne, times: te iam series, ususque labo-
rum

65 Erigit, impatiensque loci fortuna secundi.
Nec quemquam iam ferre potest, Caesarve
priorem,

Pompeiusve parem. Quis iustius induit arma,
Scire nefas: magno se iudice quisque tuetur:
Victrix causa Deis placuit, sed victa Catoni.

70 Nec coiere pares: alter vergentibus annis
In senium, longoque togae tranquillior usu
Dedidicit iam pace ducem: famaeque petitor
Multa dare in vulgus: totus popularibus auris
Impelli, plausuque sui gaudere theatri:

75 Nec reparare novas vires; multumque priori
Credere fortunae. Stat magni nominis um-
bra.

Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuvias veteres populi, sacrataque gestans
Dona ducum: nec iam validis radicibus hae-
rens,

80 Pondere fixa suo est: nudosque per aëra ra-
mos

Effundens, trunco, non frondibus, efficit
umbram:

At quamvis primo nutet casura sub Euro,
Tot circum silvae firmo se robore tollant,
Sola tamen colitur. Sed non in Caesare tan-
tum

85 Nomen erat, nec fama ducis: sed nescia
virtus

Stare loco: solusque pudor, non vincere bello.
Acer, et indomitus; quo spes, quoque ira
vocasset,

Ferre manum, et numquam temerando par-
cere ferro:

Successus urgere suos: instare favori

Numinis: impellens quidquid sibi summa pe- 90
tenti

Obstaret; gaudensque viam fecisse ruina.

Qualiter expressum ventis per nubila fulmen

Aetheris impulsi sonitu, mundique fragore

Emicuit, rupitque diem populosque paventes

Terruit, obliqua praestringens lumina flamma: 95

In sua templa furit, nullaque exire vetante

Materia, magnamque cadens, magnamque
revertens

Dat stragem late, sparsosque recolligit ignes.

Iam gelidas Caesar cursu superaverat Alpes;

Ingentesque animo motus, bellumque futurum 100

Ceperat. Ut ventum est parvi Rubiconis ad
undas,

Ingens visa duci Patriae trepidantis imago,

Clara per obscuram, vultu moestissima, no-
ctem,

Turrigero canos effundens vertice crines,

Caesarie lacera, nudisque adstare lacertis, 105

Et gemitu permixta loqui: Quo tenditis ultra?

Quo fertis mea signa viri? si iure venitis,

Si cives: huc usque licet. Tunc perculit
horror

Membra ducis, riguere comae, gressumque
coercens

Languor in extrema tenuit vestigia ripa. 110

Mox ait: O magnae qui moenia prospicis
urbis

Tarpeia de rupe Tonans, Phrygiique penates

Gentis Iuleae, et rapti secreta Quirini,
Et residens celsa Latialis Iupiter Alba,
115 Vestalesque foci, summique o numinis instar,
Roma, fave coeptis: non te furialibus armis
Persequor: en, adsum victor terraque ma-
rique

Caesar ubique tuus, (liceat modo) nunc quo-
que miles.

Ille erit, ille nocens, qui me tibi fecerit
hostem.

120 Caesar, ut adversam superato gurgite ripam
Attigit, Hesperiae vetitis et constitit arvis,
Hic, ait, hic pacem, temerataque iura relin-
quo ;

Te, Fortuna, sequor: procul hinc iam foe-
dera sunt.

Credidimus fatis, utendum est iudice bello.

125 Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
Impiger, it torto Balearis verberare fundae
Ocior, et missa Parthi post terga sagitta:
Vicinumque minax invadit Ariminum; et ignes
Solis Lucifero fugiebant astra relictis.

130 Iamque dies primos belli visura tumultus
Exoritur: seu sponte Deûm, seu turbidus
Auster

Impulerat, moestam tenuerunt nubila lucem.

Constitit ut capto iussus deponere miles

Signa foro, stridor lituum clangorque tubarum.

135 Non pia concinuit cum raucis classica cornu.*)

•) Cäsar nahm von Ariminum ohne Widerstand Besitz, und vereinigte sich mit den Volks-Tribunen, M. Antonius, Q. Cassius und Curio, die ihn zur Beschleunigung

Caesar iam sparsas per Gallica rura cohortes
Evocat, et Romam motis petit undique signis.

Caesar, ut immensae collecto robore vires
Audendi maiora fidem fecere, per omnem
Spargitur Italiam, vicinaque moenia com- 140
plet.

Vana quoque ad veros accessit fama timores,
Irrupitque animos populi, clademque futuram
Intulit, et velox properantis nuntia belli
Innumeras solvit falsa in praeconia linguas.
Sedibus exsiluere Patres, invisaeque belli 145
Consulibus fugiens mandat decreta Senatus.
Tum, quae tuta petant, et, quae metuenda
relinquant,

Incerti, quo quemque fugae tulit impetus,
urget.

Praecipitem populum, serieque haerentia
longa

Agmina prorumpunt: credas, aut tecta ne- 150
fandas.

Corripuisse faces, aut iam quatiante ruina
Nutantes pendere domos. Sic turba per urbem
Praecipiti lymphata gradu, velut unica rebus
Spes foret adflictis, patrios excedere muros,
Inconsulta ruit. Qualis, cum turbidus Auster 155
Repulit a Libycis immensum Syrtibus aequor,
Fractaque veliferi sonuerunt pondera mali.
Desilit in fluctus, deserta puppe, magister,

A 5

nigung seiner Unternehmungen auffordern. Er feuert
seine Leute durch eine Rede an. Sie schwanken.
Aber der Centurio Lilius begeistert sie.

- Navitaque, et, nondum sparsa compage ca-
rinae,
160 Naufragium sibi quisque facit: sic, urbe re-
licta,
In bellum fugitur. Nullum iam languidus aevo
Evaluit revocare parens, coniuxve maritum
Flatibus, aut patrii, dubiae dum vota Salutis
Conciperent, tenuere Lares: nec limine
quisquam
165 Haesit, et extremo tunc forsitan urbis amatae
Plenus abit visu: ruit irrevocabile vulgus.
Danda tamen venia est tantorum, danda, pa-
vorum:
Pompeio fugiente timent. Tum ne qua fu-
turi
Spes saltem trepidas mentes levet, addita
fati
170 Peioris manifesta fides; Superique mina-
ces,
Prodigiis terras implerunt, aethera, pon-
tum. *)

*) Zur Abwendung des Unglücks werden Buß-Feste
angestellt. Der Etrurische Seher Aruns und Nigidius Fi-
gulus, der Sterndeuter, verkündigen Unglück. Auch
eine R. Matrone weissagt in einer Auswandlung von
Begeisterung die Schrecken der Zukunft.

L U C A N I

LIBER II *).

Pulsus ut armentis primo certamine taurus
 Silvarum secreta petit, vacuosque per agros
 Exsul in adversis explorat cornua truncis,
 Nec redit in pastus, nisi cum cervice re-
 pleta

Excussi placuere tori: mox reddita victor 5
 Quoslibet in saltus comitantibus agmina tau-
 ris

Invito pastore trahit: sic viribus impar
 Tradidit Hesperiam, profugusque per Ap-
 pula rura

Brundisii tutas condit se Magnus in arces.

Urbs est Dictaeis olim possessa colonis, 10
 Quos Creta profugos vexere per aequora
 puppes

*) Stillstand der Geschäfte, Verwirrung und Angst in Rom. Brutus wird vom Cato begeistert, Antheil am Kriege für die Sache der Freyheit zu nehmen. Marcia wird nach Hortensius Tode wieder von ihrem vorigen Gemahle, dem Cato, angenommen. Pompejus flieht nach Capua. Cäsar nimmt viele Plätze auf dem Wege nach Rom ein, auch Corfinium, wo der Anführer der Besatzung, L. Domitius Aenobarbus, dem Cäsar von seinen eigenen Leuten ausgeliefert wird. Pompejus, der dieß nicht weiß, will ihm zu Hülfe kommen, muß aber wegen der Furcht seiner Leute vor dem Cäsar davon abstehen.

Cecropiae, victum mentitis Thesea velis.
Hinc latus angustum iam se cogentis in artum
Hesperiae, tenuem producit in aequora lin-
guam,

- 15 Hadriacas flexis claudit quae cornibus undas.
Nec tamen hoc artis immissum faucibus ae-
quor

Portus erat, si non violentos insula Coros
Exciperet saxis, lassasque refunderet undas.
Hinc illinc montes scopulosae rupis aperto

- 20 Opposuit natura mari, flatusque removit,
Ut tremulo starent contentae fune carinae.*)

At numquam patiens pacis, longaeque
quietis

Armorum, ne quid fatis mutare liceret,
Adsequitur, generique premit vestigia Caesar.

- 25 Sufficerent aliis tot primo moenia cursu
Rapta, tot oppressae deiectis hostibus arces:
Ipsa caput mundi, bellorum maxima merces,
Roma capi facilis: sed Caesar in omnia prae-
ceps,

Nil actum credens, cum quid superesset
agendum,

- 30 Instat atrox: et adhuc, quamvis possederit
omnem

Italiam, extremo sedeat quod litore Magnus,

*) Pompejus schickte von hier seinen Sohn Cnejus ab, um Hülfsvölker aus den Landschaften zusammen zu ziehen, die ihm verpflichtet oder von ihm unterjocht worden waren. Die Rathsherrn schickte er nach Epirus, mit dem Auftrage, sich dort durch Truppen aus Griechenland zu verstärken.

Communem tamen esse dolet: nec rursus
aperto

Vult hostes errare freto, sed molibus undas
Obstruit, et latum deiectis rupibus aequor.

Cedit in immensum cassus labor: omnia 35
pontus

Haurit saxa vorax, montesque immiscet are-
nis:

Ut maris Aegaei medias si celsus in undas
Depellatur Eryx, nullae tamen aequore rupes
Emineant, vel si convulso vertice Gaurus
Decidat in fundum penitus stagnantis Averni. 40

Ergo ubi nulla vado tenuit sua pondera moles,
Tunc placuit caesis innectere vincula silvis,
Roboraque immensis late religare catenis.

Talis fama canit tumidum super aequora
Persen

Construxisse vias, multum cum pontibus ausus, 45
Europamque Asiae, Sestonque admovit Abydo,
Incessitque fretum rapidi super Hellesponti,
Non Eurum, Zephyrumque timens: cum ve-
la ratesque

In medium deferret Athon. Sic ora profundum
Artantur casu nemorum: tunc aggere multo 50
Surgit opus, longaeque tremunt super ae-
quora turres.

Pompeius tellure nova compressa profundum
Ora videns, curis animum mordacibus angit,
Ut reseret pelagus, spargatque per aequora
bellum.

Saepe Notoplennae, tensisque rudentibus actae, 55
Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
Discussere salo, spatiumque dedere carinis:

Tortaque per tenebras validis ballista lacertis,
Multifidas iaculata faces. Ut tempora tandem
60 Furtivae placuere fugae: ne litora clamor
Nauticus exagitet, neu buccina dividat horas,
Neu tuba praemonitos perducatur ad aequora
nautas,

Praecepit. Solvere rates. Non ancora voces
Movit, dum spissis avellitur uncus arenis:
65 Dum iuga curvantur mali, dumque ardua
pinus

Erigitur, pavidam classis siluere magistri:
Strictaque pendentes deducunt carbasa nautae,
Nec quatiunt validos, ne sibilet aura, ruden-
tes.

Dux etiam votis hoc te, Fortuna, precatur:
70 Quam retinere vetas, liceat sibi perdere sal-
tem

Italiam. Vix fata sinunt: nam murmure vasto
Impulsum rostris sonuit mare, fluctuat unda,
Totque carinarum permixtis aequora sulcis.

Ergo hostes portis, quas omnes solverat
urbis

75 Cum fato conversa fides, murisque recepti,
Praecipiti cursu flexi per cornua portus
Ora petunt, pelagusque dolent contingere
classi.

Heu pudor! exigua est fugiens victoria Magnus.
Angustus puppes mittebat in aequora limes.

80 Artior Euboica, qua Chalcida verberat, unda.
Hic haesere rates geminae, classique paratas
Excepere manus: tractoque in litora bello,
Hic primum rubuit civili sanguine Nereus.
Cetera classis abit summis spoliata carinis:

Ut Pagasaea ratis peteret cum Phasidos undas, 85
 Cyaneas tellus emisit in aequora cautes,
 Rapta puppe minor subducta est montibus

Argo,

Vanaque percussit pontum Symplegas inanem,
 Et statura redit. Pelagus iam, Magne, tenebas,
 Non ea fata ferens, quae, cum super aequora 90

toto

Praedonem sequerere mari. Lassata triumphis
 Descivit fortuna tuis. Cum coniuge pulsus,
 Et natis, totosque trahens in bella penates,
 Vadis adhuc ingens, populis comitantibus,
 exsul.

Quaeritur indignae sedes longinqua ruinae. 95
 Non, quia te Superi patrio privare sepulcro
 Maluerint, Phariae busto damnantur arenae:
 Parcitur Hesperiae, procul hoc ut in orbe
 remoto

Abscondat Fortuna nefas, Romanaque tellus
 Immaculata sui servetur sanguine Magni. 100

L U C A N I

LIBER III *).

Caesar, ut emissas venti rapuere carinas,
 Absconditque fretum classes,**) tunc agmina
 victor

*) Auf der Flucht aus Italien erscheint dem Pomp. im Traume der warnende Schatten seiner Julia. Er achtet aber des Traumes nicht und setzt seinen Weg nach Epirus fort.

**) Cäs. sandte den Curio nach Sicilien und den Valerius nach Sardinien, um Getraidevorräthe herbeyzuschaffen.

Non armata trahens, sed pacis habentia vultum,
 Tecta petit patriae. Phoebea palatia complet
 5 Turba Patrum, nullo cogendi iure Senatus,
 E latebris educta suis: non Consule sacrae
 Fulserunt sedes: non proxima lege potestas,
 Praetor, adest: vacuaeque loco cessere cu-
 rules.

Omnia Caesar erat. Privatae Curia vocis
 10 Testis adest. Sedere Patres censere parati,
 Si regnum, si templa sibi, iugulumque Senatus,
 Exsiliumque petat. Melius, quod plura iubere
 Erubuit, quam Roma pati. Tamen exit in
 iram,

Viribus an possint obsistere iura, per unum
 15 Libertas experta virum. Pugnaeque Metellus,
 Ut videt ingenti Saturnia templa revelli
 Mole, rapit gressus, et Caesaris agmina rum-
 pens,

Ante fores nondum reseratae constitit aedis,
 Victorem clara testatus voce Tribunus:
 20 Non nisi per nostrum vobis percussa patebunt
 Templa latus, nullasque feres, nisi sanguine
 sacro

Sparsus, raptor, opes. His magnam victor
 in iram

Vocibus accensus: Vanam spem mortis ho-
 nestae

Concipis: haud, inquit, iugulo se polluet isto
 25 Nostra, Metelle, manus. Dignum te Caesaris
 ira

Nullus honor faciet. Te vindice tuta reli-
 cta est

Libertas? non usque adeo permiscuit imis

Longus summa dies, ut non, si voce Metelli
Serventur leges, malint a Caesare tolli.

Dixerat: et nondum foribus cedente Tri- 30
buno

Acrior ira subit: saevos circumspicit enses,
Oblitus simulare togam. Tum Cotta Metellum
Compulit audaci nimium desistere coepto.
Libertas, inquit, populi, quem regna coer-
cent,

Libertate perit, cuius servaveris umbram, 35
Si, quidquid iubeare, velis. Tot rebus iniquis
Paruimus victi: venia est haec sola pudoris,
Degenerisque metus, nil iam potuisse negari.
Ocius avertant diri mala semina belli.

Damna movent populos, si quos sua iura 40
tuentur.

Non sibi, sed domino gravis est, quae ser-
vit, egestas.

Protinus abducto patuerunt templa Metello.
Pauperiorque fuit tunc primum Caesare Ro-
ma *).

Ille ubi deseruit trepidantis moenia Romae,
Agmine nubiferam raptò superevolat Alpem: 45
Cumque alii famae populi terrore paverent,
Phocais in dubiis ausa est servare iuventus
Non Graia levitate fidem, signataque iura **).

*) Unterdeß brachte Pomp. aus Griechenland, Asien und
Africa eine ungeheure Macht zusammen.

**) Die Marseiller bieten dem Cäsar ihre Stadt zu Frie-
dens-Unterhandlungen an, und wünschen, daß er
sich zu diesem Behufe dort mit dem Pomp., aber ohne
Heer, einfinden möge. Doch wären sie auch allenfalls

Dux tamen, impatiens haesuri ad moenia
Martis,

50 Versus ad Hispanas acies, extremaque mundi,
Iussit bella geri. Stellatis axibus agger
Erigitur, geminasque aequantes moenia turrets
Accipit: hae nullo fixerunt robore terram,
Sed per iter longum causa repere latenti.

55 Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
Concussisse sinus quaerentem erumpere ven-
tum

Credidit, ac muros mirata est stare iuventus.
Illinc tela cadunt excelsas urbis in arces.

Sed maior Graio Romana in corpora ferro
60 Vis inerat. Neque enim solis excussa lacertis
Lancea, sed tenso ballistae turbine rapta,
Haud unum contenta latus transire, quiescit:
Sed pandens perque arma viam, perque ossa,
relicta

Morte fugit: superest telopost vulnera cursus.
60 At saxum quoties ingenti verberis actu
Excutitur, qualis rupes, quam vertice montis
Abscidit impulsu ventorum adiuta vetustas,
Frangit cuncta ruens: nec tantum corpora
pressa

Exanimat: totos cum sanguine dissipat artus.
70 Ut tamen hostiles densa testudine muros
Tecta subit virtus, armisque innexa priores
Arma ferunt, galeamque extensus protegit
umbo,

auf eine Belagerung gefaßt, zu welcher Cäsar auch
sogleich Anstalt machen und einen heiligen Hain um-
hauen läßt.

Quae prius ex longo nocuerunt missa recessu,
Iam post terga cadunt: nec Graiis flectere
iactum,

Aut facilis labor est longinqua ad tela parati 75
Tormenti mutare modum: sed pondere solo
Contenti, nudis evolvunt saxa lacertis.

Dum fuit armorum series, ut grandine tecta
Innocua percussa sonant, sic omnia tela
Respuit: at postquam virtus incerta virorum 80
Perpetuam rupit, defesso milite, cratem,
Singula continuis cesserunt ictibus arma.

Tunc adoperta levi procedit vinea terra,
Sub cuius pluteis, et tecta fronde latentes
Moliri nunc ima parant, et vertere ferro 85

Moenia: nunc aries suspenso fortior ictu
Incussus densi compagem solvere muri
Tentat, et impositis unum subducere saxis.
Sed super et flammis, et magnae fragmine
molis,

Et sudibus crebris, et adusti roboris ictu 90
Percussae cedunt crates, frustra que labore
Exhausto fessus repetit tentoria miles.

Summa fuit Graiis, starent ut moenia, voti.
Ultrô acies inferre parant: armisque coruscas
Nocturni texere faces: audaxque iuventus 95
Erupit: non hasta viris, non letifer arcus,
Telum flamma fuit, rapiensque incendia ven-
tus

Per Romana tulit celeri munimina cursu.
Nec, quamvis viridi luctetur robore, lentas
Ignis agit vires: taeda sed raptus ab omni 100
Consequitur nigri spatiosa volumina fumi:
Nec solum silvas: sed saxa ingentia solvit,

- Et crudae putri fluxerunt pulvere cautes.
 Procubuit, maiorque iacens apparuit agger.
 105 Spes victis telluris abit, placuitque pro-
 fundo
 Fortunam tentare mari: *) pars maxima
 classis
 Mergitur: ast aliae mutato remige puppes
 Victores vexere suos: navalia paucae
 Praecipiti tenuere fuga. Quis in urbe parentum
 110 Fletus erat! quanti matrum per litora planctus!
 Coniux saepe sui, confusis vultibus unda,
 Credidit ora viri, Romanum amplexa cadaver:
 Accensisque rogis miseri de corpore trunco
 Certavere patres. At Brutus in aequore victor,
 115 Primus Caesareis pelagi decus addidit armis.

L U C A N I

LIBER IV.

- At procul extremis terrarum Caesar in oris
 Martem saevus agit non multa caede nocen-
 tem,
 Maxima sed fati ducibus momenta daturum.
 Iure pari rector castris Afranius illis,
 5 Ac Petreius erat: concordia duxit in aequas

*) Dec. Brutus führte die Flotte gegen die Marseiller an. Der Kampf war von beiden Seiten hartnäckig. Endlich siegten die Römer.

Imperium commune vices, tutelaque valli
 Pervigil, alterno paret custodia signo.
 His praeter Latias acies erat impiger Astur,
 Vettonesque leves, profugique a gente vetusta
 Gallorum Celtae miscentes nomen Hiberis. 10

Colle tumet modico, lenique excrevit in
 altum

Pingue solum tumulo: super hunc fundata
 vetusta

Surgit Hilerda manu: placidis praelabitur
 undis

Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,
 Saxeus ingenti quem pons amplexitur arcu, 15
 Hibernas passurus aquas. At proxima rupes
 Signa tenet Magni: nec Caesar colle minori,
 Castra levat: in medius dirimit tentoria gurgēs.
 Explicat hinc tellus campos effusa patentes,
 Vix oculo preendente modum: camposque 20
 coerces,

Cinga rapax, vetitus fluctus, et litora cursu
 Oceani pepulisse tuo: nam gurgite mixto,
 Qui praestat terris, aufert tibi nomen Hibe-
 rus.

Prima dies belli cessavit Marte cruento,
 Spectandasque ducum vires, numerosaque 25
 signa

Exposuit: piguit sceleris: pudor arma fu-
 rentum

Continuit: patriaeque, et ruptis legibus unum
 Donavere diem. Prono cum Caesar Olympo
 In noctem subita circumdedit agmina fossa,
 Dum primae praestant acies, hostemque fe- 30
 fellit,

Et prope consertis obduxit castra manipulis.
 Luce nova collem subito conscendere cursu,
 Qui medius tutam castris dirimebat Hilerdam,
 Imperat. Huc hostem pariter terrorque, pu-
 dorque

35 Impulit: et rapto tumulum prior agmine cepit.
 His virtus, ferrumque locum promittit: at
 illis

Ipsa locus. Miles rupes oneratus in altis
 Nititur: adversoque acies in monte supina
 Haeret, et intergum casura umbone sequentis
 40 Erigitur. Nulli telum vibrare vacabat,
 Dum labat, et fixo firmat vestigia pilo,
 Dum scopulos, stirpesque tenent, atque hoste
 relicto.

Caedunt ense viam. Vidit lapsura ruina
 Agmina dux, equitemque iubet succedere
 bello,

45 Munitumque latus laevo praeducere gyro.
 Sic pedes ex facili, nulloque urgente receptus,
 Irritus et victor subducto Marte pependit.*)
 Iamque Pyrenaeae, quas numquam solvero
 Titan

Evaluit, fluxere nives, fractoque madescunt
 50 Saxa gelu: tum, quae solitis e fontibus exit,
 Non habet unda viam: tam largas alveus omnis
 A ripis accepit aquas. Iam naufraga campo
 Caesaris arma natant, impulsaque gurgite
 multo

Castra labant: alto restagnant flumina vallo.
 55 Non pecorum raptus faciles, non pabula mersi

*) Es fiel anhaltendes Regenwetter ein.

Ulla ferunt sulci: tectarum errore viarum
Fallitur occultos sparsus populator in agros.
Iamque comes semper magnorum prima ma-
lorum

Saeva fames aderat: nulloque obsessus ab hoste
Miles eget: toto censu non prodigus emit 60
Exiguam Cererem. Pro lucri pallida tabes!
Non deest prolato ieiunus venditor auro.
Iam tumuli collesque latent: iam flumina
cuncta

Condidit una palus, vastaue voragine mersit.
Absorpsit penitus rupes, ac tecta ferarum 65
Detulit, atque ipsas hausit: subitisque fremen-
tes

Vorticibus contorsit aquas et repulit aestus
Fortior Oceani: nec Phoebum surgere sentit
Nox subtexta polo: rerum discrimina miscet
Deformis coeli facies, iunctaeque tenebrae. 70
Sic mundi pars ima iacet, quam zona nivalis
Perpetuaeque premunt hiemes: non sidera
coelo

Ulla videt, sterili non quidquam frigore gignit,
Sed glacie medios signorum temperat ignes.
Sic, o summe parens mundi, sic, sorte secunda 75
Aequorei rector, facias, Neptune, tridentis:
Et tu perpetuis impendas aëra nimbis:
Tu remeare vetes quoscumque emiseric aestus.
Non habeant amnes declivem ad litora cursum,
Sed pelagi referantur aquis: concussaue tellus 80
Laxet iter fluviis, hos campos Rhenus inundet,
Hos Rhodanus: vastos obliquent flumina fontes.
Rhipaeas huc solve nives, huc stagna, lacusque,
Et pigras, ubicumque iacent, effunde paludes:

85 Et miseras bellis civilibus eripe terras.
Sed parvo Fortuna viri contenta pavore,
Plena reedit, solitoque magis favere secundi,
Et veniam meruere Dei. Iam rarior aër,
Et par Phoebus aquis, densas in vellera nubes
90 Sparserat, et noctes ventura luce rubebant:
Servatoque loco rerum, discessit ab astris
Humor, et ima petit quidquid pendebat aqua-
rum.

Tollere silva comas, stagnis emergere colles
Incipiunt, visoque die durescere calles.
95 Utque habuit ripas Sicoris, camposque reliquit,
Primum cana salix madefacto vimine parvam
Texitur in puppim, caesoque inducta iuvenco
Vectoris patiens tumidum superenatat amnem.
Sic Venetus stagnante Pado, fusoque Britannus
100 Navigat Oceano: sic cum tenet omnia Nilus,
Conseritur bibula Memphitis cymba papyro.
His ratibus traiecta manus festinat utrinque
Succisum curvare nemus: fluviique ferocis
Incrementa timens, non primis robora ripis
105 Imposuit: medios pontem distendit in agros.
Ac ne quid Sicoris repetitis audeat undis,
Spargitur in sulcos, et scisso gurgite rivus
Dat poenas maioris aquae. Postquam omnia
fatis

Caesaris ire videt, celsam Petreius Hilerdam
110 Deserit: et noti diffusus viribus orbis,
Indomitos quaerit populos, et semper in arma
Martis amore feros, et tendit in ultima mundi.
Nudatos Caesar colles, desertaque castra
Conspiciens, capere arma iubet: nec quaerere
pontem,

Nec vada, sed duris fluvium superare lacertis. 115

Paretur: rupitque ruens in proelia miles,
Quod fugiens timuisset, iter. Mox uda re-
ceptis

Membra sovent armis, gelidosque a gurgite
cursu

Restituunt artus, donec decresceret umbra
In medium surgente die. Iamque agmina 120
summa

Carpit eques, dubiique fugae, pugnaeque te-
nentur.

Attollunt campo geminae iuga saxea rupes
Valle cavae media: tellus hinc ardua celsos
Continuat colles, tutae quos inter opaco
Anfractu latuere viae: quibus hoste potito 125

Faucibus, emitti terrarum in devia Martem,
Inque feras gentes Caesar videt. Ite sine ullo
Ordine, ait, raptumque fuga convertite bellum,
Et faciem pugnae, vultusque inferte minaces:
Nec liceat pavidis ignava occumbere morte: 130
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit: et ad montes tendentem praevenit
hostem.

Illic exiguo paulum distantia vallo
Castra locant. *) Altae quum ad moenia rursus
Hilerdae

Intendere fugam. Campos eques obvius omnes 135
Abstulit, et siccois inclusit collibus hostem.

B 5

*) Die Soldaten beider Heere sprachen sich und wurden vertraut mit einander. Als dieß Petrejus erfuhr, ließ er alle Cäsarianer, die in seinem Lager angetroffen wurden, umbringen.

Tunc inopes undae praerupta cingere fossa
 Caesar avet, nec castra pati contingere ripas,
 Aut circum largos curvari brachia fontes. *)
 140 iam domiti cessere duces: pacisque peten-
 dae

Auctor damnatis, supplex Afranius, armis,
 Semianimes in castra trahens hostilia turmas,
 Victoris stetit ante pedes. Servata precanti
 Maiestas, non fracta malis, interque priorem
 145 Fortunam, casusque novos; gerit omnia victi,
 Sed ducis, et veniam securo pectore poscit.
 Si me degeneri stravissent fata sub hoste,
 Non deerat fortis rapiendo dextera leto:
 At nunc causa mihi est orandae sola salutis,
 150 Dignum donanda, Caesar, te credere vita.
 Non partis studiis agimur, nec sumsimus
 arma

Consiliis inimica tuis. Nos denique bellum
 Invenit civile duces: causaeque priori,
 Dum potuit, servata fides: nil fata mora-
 mur.

155 Tradimus Hesperiae gentes, aperimus Eoas,
 Securumque orbis patimur post terga re-
 licti.

Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
 Nec ferrum, lassaeque manus. Hoc hostibus
 unum,

Quod vincas, ignosce tuis. Nec magna petun-
 tur.

*) Die Eingeschlossenen wurden von Hitze und Durst
 aufs schrecklichste gequält,

Otia da fessis, vitam patiaris inerme
Degere, quam tribuis: campis prostrata iacere 160

Agmina nostra putes: nec enim felicibus
armis

Misceri damnata decet, partemque triumph
Captos ferre tui: turba haec sua fata peregit.
Hoc petimus, victos ne tecum vincere cogas. 165
Dixerat. At facilis Caesar, vultuque serenus
Flectitur, atque usum belli, poenamque re-
mittit. *)

- *) Cäsar hatte doch einige Unglücksfälle. C. Antonius wurde auf einer Insel an Illyriens Küste eingeschlossen und litt Hungersnoth. Er entfloh auf einer besondern Art von Fahrzeugen, von denen eines vom Octavius in Schlingen gefangen und an die Illyrische Küste gezogen wurde. Die Mannschaft desselben, aus Opiterginern bestehend, wehrte sich erst tapfer und tödtete sich zuletzt selbst. Um dieselbe Zeit ging Curio aus Sicilien nach Africa über, wo er einige Vorthelle über den Varus, der Pompejus Truppen dort anführte, erhielt. Allein Juba, der König von Numidien, kam diesem mit seiner ganzen Macht zu Hülfe, und lockte den Curio durch eine verstellte Flucht in eine Falle, wo er ihn umringte und schlug. Curio blieb selbst in dem Gefechte.

L U C A N I

LIBER V. *)

Intera domitis Caesar remeabat Hiberis
 Victrices aquilas alium laturus in orbem **):
 Ipse petit trepidam tutus sine milite Romam,
 Iam doctam servire togae: populoque precanti
 5 Scilicet indulgens, summum Dictator honorem
 Contigit, et laetos fecit, se Consule, fastos,
 Namque omnes voces, per quas iam tempore
 tanto
 Mentimur dominos, haec primum reperit aetas,
 Qua sibi ne ferri ius ullum Caesar abesset,
 10 Ausonias voluit gladiis miscere secures.
 Addidit et fasces aquilis, et nomen inane
 Imperii rapiens, signavit tempora digna
 Moesta nota. Nam quo melius Pharsalicus annus
 Consule notus erit? fingit sollemnia campus:

*) Der in Epirus versammelte R. Rath überträgt dem
 Pomp. feyerlich die Oberbefehlshaberstelle über das
 Heer. Appius befragt das Delphische Orakel über
 den Ausgang des Krieges. Die Priesterin verkündigt
 ihm seinen Tod in zweydeutigen Ausdrücken, die er
 falsch deutet

**) Empörung der Soldaten gegen den Cäsar. Er tritt
 mitten unter sie, hält eine Rede, befiehlt ihnen die
 Waffen zu strecken und lässt die Rädelsführer hinrich-
 ten. Die Mannschaft kehrt zur Treue zurück und
 wird nach Brundisium geschickt, um dort alle Schiffe
 aus Unteritalien zu sammeln.

Et non admissae dirimit suffragia plebis,
Decantatque tribus, et vana versat in urna. 15
Nec coelum servare licet: tonat auguresurdo,
Et laetae iurantur aves, bubone sinistro.
Inde perit primum quondam veneranda pote-
stas,

Iuris inops: tantum careat ne nomine tempus, 20
Menstruus in fastos distinguit secula Consul.
Nec non Iliacae numen quod praesidet Albae,
Haud meritum Latio sollemnia sacra subacto,
Vidit flammifera confectas nocte Latinas

Inde rapit cursus, et quae piger Appulus arva 25
Deseruit rastris, et inertis tradidit herbae,
Ocior et coeli flammis, et tigride foeta,
Transcurrit: curvique tenens Minoia tecta
Brundusii, clausas ventis brumalibus undas
Invenit, et pavidas hiberno sidere classes. 30
Turpe duci visum est rapiendi tempora belli
In segnes exisse moras, portuque teneri,
Dum pateat tutum vel non felicibus aequor.
Expertes animos pelagi sic robore complet:
Fortius hiberni flatus, coelumque fretumque 35
Cum cepere, tenent, quam quos incumbere
certos

Perfida nubiferi vetat inconstantia veris.
Nec maris anfractus, lustrandaque litora nobis,
Sed recti fluctus, soloque Aquilone secandi.
Hic utinam summi curvet carchesia mali, 40
Incumbatque furens, et Graia ad moenia perflet,
Ne Pompeiani Phaeacum e litore toto
Languida iactatis comprehendant carbasa remis:
Rumpite, quae retinent felices vincula proras.
Iamdudum nubes, et saevas perdimus undas. 45

Inde rapi coepere rates, atque aequora classem
Curva sequi, quae iam vento fluctuque secundo
Lapsa Palaestinas uncis confixit arenas.

Prima duces vidit iunctis consistere castris
Tellus, quam volucer Genusus, quam mollior

50

Apsus

Circueunt: miserique fuit spes irrita mundi,
Posse duces, parva campi statione diremtos,
Admotum damnare nefas: nam cernere vultus,
Et voces audire datur; multosque per annos
55 Dilectus tibi, Magne, socer, post pignora tanta,
Sanguinis infausti sobolem, mortemque nepotis,
Te nisi Niliaca propius non vidit arena *).

L U C A N I L I B E R VI.

Postquam castra duces pugnae iam mente
propinqui,
Imposuere iugis, admotaque comminus arma,
Parque suum videre Dei, capere omnia Caesar
Moenia Graiorum spernit, Martemque se-
cundum

*) Antonius war noch mit einem Theile der Truppen in Brundisium zurück. Cäsar versuchte selbst in einer stürmischen Nacht, nach Italien zurück zu gehen, um die Einschiffung der Truppen zu beschleunigen, ward aber vom Sturme zurück geworfen. Bald darauf kam die Flotte aus Italien an. Pomp. brachte seine Gemahlin Cornelia nach Lesbos in Sicherheit.

Iam nisi de genere fati debere recusat. 5
Funestam mundo votis petit omnibus horam,
In casum quae cuncta ferat. Placet alea fati
Alterutrum mersura caput. Ter collibus omnes
Explicuit turmas, et signa minantia pugnam;
Testatus numquam Latiae se deesse ruinae. 10
Ut videt ad nullos exciri posse tumultus
In pugnam generum, sed clauso fidere vallo,
Signa movet, tectusque via dumosa per arva
Dyrrachii praeceps rapiendas tendit ad arces.
Hoc iter aequoreo praecepit limite Magnus, 15
Quemque vocat collem Taulantius incola Pe-
tram,
Insedit castris. Ephyreaque moenia servat.

Hinc avidam belli rapuit spes improba
mentem

Caesaris, ut vastis diffusum collibus hostem
Cingeret ignarum, ducto procul aggere valli. 20
Prima quidem surgens operum structura
fefellit

Pompeium: veluti mediae qui tutus in arvis
Sicaniae rabidum nescit latrare Pelorum:
Aut vaga cum Tethys, Rutupinaque litora
fervent,

Unda Caledonios fallit turbata Britannos. 25
Ut primum vasto septas videt aggere terras:
Ipse quoque a tuta deducens agmina Petra
Diversis spargit tumulis, ut Caesaris arma
Laxet, et effuso claudentem milite tendat.
Classica nulla sonant, iniussaue tela vagantur: 30
Es fit saepe nefas, iaculum tentante lacerto.
Maior cura ducem miscendis abstrahit armis

Pompeium, exhaustae praebenda ad pabula
terrae,

Quae currens obtrivit eques, gradibusque citatis
35 Ungula frondentem discussit cornea campum.
Belliger attonsis sonipes diffusus in arvis,
Advectos dum plena ferant praesepia culmos,
Ore novas poscens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.

40 Corpora dum solvit tabes, et digerit artus,
Traxit iners coelum fluidae contagia pestis
Obscuram in nubem. Tali spiramine Nesis
Emittit Stygium nebulosis aëra saxis,
Antraque letiferi rabiem Typhonis anhelant:

45 Inde labant populi, coeloque paratior unda
Omne pati virus, duravit viscera coeno.
Iam riget atra cutis, distentaque lumina rumpit:
Igneaque in vultus, et sacro fervida morbo
Pestis abit, fessumque caput se ferre recusat.
Iam magis atque magis praeceps agit omnia
50 fatum:

Nec medii dirimunt morbi vitamque necem-
que:

Sed languor cum morte venit, turbaque ca-
dentum

Aucta lues, dum mixta iacent incondita vivis
Corpora: nam miseros ultra tentoria cives
Spargere, funus erat. Tamen hos minuere
55 labores

A tergo pelagus, pulsusque Aquilonibus aër,
Litoraue, et plenae peregrina messe carinae.

At liber terrae spatiosis collibus hostis
Aëre non pigro, nec inertibus angitur undis:

60 Sed patitur saevam, veluti circumdatus arta

Obsidione, famem, Nondum surgentibus altam
In segetem culmis, cernit miserabile vulgus
In pecudum cecidisse cibos, et carpere dumos,
Est morsu spoliare nemus, letumque minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas: 65
Quae mollire queunt flamma, quae frangere
morsu,

Quaeque per abrasas utero demittere fauces,
Plurimaque, humanis ante hoc incognita mensis,
Diripiens miles, saturum tamen obsidet hostem.

Ut primum libuit ruptis evadere claustris 70
Pompeio, cunctasque sibi permittere terras:
Non obscura petit latebrosae tempora noctis,
Et raptum furto soceri cessantibus armis
Dedignatur iter: laxis exire ruinis
Quaerit, et impulsu turres confringere valli, 75
Perque omnes gladios, et qua via caede pa-
randa est.

Opportuna tamen valli pars visa propinqui,
Qua Minuti castella vacant, et confraga densis
Arboribus dumeta tegunt. Huc pulvere nullo
Proditus agmen agit, subitusque ad moenia 80
venit.

Tot simul e campis Latiae fulsere volucres:
Tot cecinere tubae. Ne quid victoria ferro
Deberet, pavor attonitos confecerat hostes.
Quod solum valuit virtus, iacuere peremti,
Debuerant quo stare loco: qui vulnera ferrent 85
Iam deerant, et nimbus, agens tot tela, peribat.
Tum piceos volvunt immissae lampades ignes:
Tum quassae nutant turres, lapsumque mi-
nantur.

Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.

- 90 Iam Pompeianae celsi super ardua valli
Exierant Aquilae: iam mundi iura patebant.
Quem non mille simul turmis, nec Caesare toto
Auferret Fortuna locum, victoribus unus
Eripuit, vetuitque capi: seque arma tenente,
95 Ac nondum strato, Magnum vicisse negavit.
Scaeva viro nomen: castorum in plebe merebat
Ante feras Rhodani gentes: ibi sanguine multo
Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.
Aggere consistit, primumque cadavera plenīs
100 Turribus evolvit, subeuntesque obruit hostes
Corporibus: totaeque viro dant tela ruinae,
Roboraque, et moles, hosti seque ipse minatur,
Nunc sude, nunc duro contraria pectora conto
Detrudit muris, et valli summa tenentes
105 Amputat ense manus: caput obterit, ossaque
saxo,
Ac male defensum fragili compage cerebrum
Dissipat: alterius flamma crinesque, genasque
Succendit: strident oculis ardentibus ignes.
Ut primum cumulo crescente cadavera
murum
110 Admovere solo: non segnior extulit illum
Saltus, et in medias iecit super arma catervas,
Quam per summa rapit celerem venabula
pardum.
Tunc densos inter cuneos compressus, et omni
Vallatus bello vincit, quem respicit, hostem.
115 Iamque hebes, et crasso non asper sanguine,
mucro
Perdidit ensis opus, frangit sine vulnere
membra.
Illum tota premit moles, illum omnia tela.

Nulla fuit non certa manus, non lancea felix:
Parque novum Fortuna videt concurrere,
bellum

Atque virum. Fortis crebris sonat ictibus umbo, 120
Et galeae fragmenta cavae compressa perurunt
Tempora: nec quidquam nudis vitalibus obstat
Iam, praeter stantes in summis ossibus hastas.
Dictaea procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Scaevam, quae voto certior omni 125
In caput, atque oculi laevum descendit in
orbem.

Ille moras ferri, nervorum et vincularumpit,
Adfixam vellens oculo pendente sagittam
Intrepidus, telumque suo cum lumine calcat.
Pannonis haud aliter post ictum saevior ursae, 130
Cum iaculum parva Libys amentavit habena,
Se rotat in vulnus: telumque iratâ receptum
Impetit, et secum fugientem circuit hastam.
Perdiderat vultus rabiem: stetit imbre cruento
Informis facies: laetus fragor aethera pulsat 135
Victorum: maiora viris e sanguine parvo
Gaudia non faceret conspectum in Caesare.
vulnus.

Ille tegens alta suppressum mente dolorem,
Mitis, et a vultu penitus virtute remota,
Parcite, ait, cives: procul hinc avertite ferrum: 140
Collatura meae nil sunt iam vulnera morti:
Non eget ingestis, sed vulsis pectore telis.
Tollite, et in Magni viventem ponite castris:
Hoc vestro praestate duci: sit Scaeva relict
Caesaris exemplum potius, quam mortis ho-
nestae. 145

Credidit infelix simulatis vocibus Aulus:

- Nec vidit recto gladium mucrone tenentem:
Membraque captivi pariter laturus, et arma,
Fulmineum mediis excepit faucibus ensem.
150 Incaluit virtus: atque una caede reffectus,
Solvat, ait, poenas, Scaevam quicumque sub-
actum
Speravit: pacem gladio si quaerit ab isto
Magnus, adorato submittat Caesare signa.
An similem vestri, segnemque ad fata putatis?
155 Pompeii minor est vobis, causaeque Senatus,
Quam mihi mortis amor. Simul haec effatur,
et altus
Caesareas pulvis testatur adesse cohortes.
Dedecus hic belli Magno, crimenque remisit,
Ne solum totae fugerent te, Scaeva, catervae:
160 Subducto qui Marte ruis: nam sanguine fuso
Vires pugna dabat. Labentem turba suorum
Excipit, atque humeris defectum imponere
gaudet.
Ac velut inclusum perfosso in pectore numen,
Et vivam magnae speciem Virtutis adorant:
165 Telaque confixis certant evellere membris.
Nec magis hac Magnus castrorum parte re-
pulsus
Intra claustra piger dilato Marte quievit,
Quam mare lassatur, cum se tollentibus Euris,
Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
170 Montis adest seramque sibi parat unda ruinam.
Hinc vicina petens placido castella profundo
Incursu gemini Martis rapit: armaque late
Spargit, et effuso laxat tentoria campo:
Mutandaeque iuvat permissa licentia terrae.
175 Sic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
Excurrit ripas, et totos concutit agros;

Succubuit si qua tellus, cumulumque furentem
 Undarum non passa, ruit: tum flumine toto
 Transit, et ignotos aperit sibi gurgite campos.
 Illos terra fugit dominos: his rura colonis 180
 Accedunt, donante Pado. Vix proelia Caesar
 Senserat, elatus specula quae prodidit ignis.
 Invenit impulsos presso iam pulvere muros,
 Frigidaque ut veteris deprendit signa ruinae.
 Accendit pax ipsa loci, movitque furorem 185
 Pompeiana quies, et victo Caesare somnus.
 Ire vel in ciades properat, dum gaudia turbet.
 Torquato ruit inde minax: qui Caesaris arma
 Segnius haud vidit, quam malo nauta tremante
 Omnia Circaeae subducit vela procellae: 190
 Agminaque interius muro brevior receptit,
 Densius ut parva disponderet arma corona.

Transierat primi Caesar munimina valli,
 Cum super e totis emisit collibus agmen,
 Effuditque acies obseptum Magnus in hostem. 195
 Non sic Aetnaeis habitans in vallibus horret
 Enceladum, spirante Noto, cum tota cavernas
 Egerit, et torrens in campos defluit Aetna:
 Caesaris ut miles glomerato pulvere victus
 Ante aciem, caeci trepidus sub nube timoris 200
 Hostibus occurrit fugiens, inque ipsa pavendo
 Fata ruit. Totus mitti civilibus armis
 Usque vel in pacem potuit cruor: ipse furentes
 Dux tenuit gladios. Felix, ac libera regum,
 Roma, fores, iurisque tui, vicisset in illo 205
 Si tibi Sulla loco. Dolet heu, semperque dolebit,
 Quod scelerum Caesar prodest tibi summa
 tuorum,

Cum genero pugnassee pio. Pro tristia fata!

Non Uticae Libye clades, Hispania Mundae
 210 Flesset, et infando pollutus sanguine Nilus
 Nobilius Phario gestasset rege cadaver:
 Nec Iuba Marmaricas nudus pressisset arenas,
 Poenorumque umbras placasset sanguine fuso
 Scipio, nec sancto caruisset vita Catone.
 215 Ultimus esse dies potuit tibi, Roma, malorum:
 Exire e mediis potuit Pharsalia fati.

Deserit averso possessam numine sedem
 Caesar, et Emathias lacero petit agmine terras.
 Arma secuturum soceri, quacumque fugasset,
 220 Tentavere sui comites devertere Magnum,
 Hortati, patrias sedes, atque hoste carentem
 Ausoniam peteret. Numquam me Caesaris,
 inquit,

Exemplo reddam patriae, numquamque videbit
 Me, nisi dimisso redeuntem milite, Roma.
 225 Hesperiam potui, motu surgente, tenere,
 Si vellem patriis aciem committere templis,
 Ac medio pugnare foro. Dum bella relegem,
 Extremum Scythici transcendam frigoris or-
 bem,

Ardentesque plagas. Victor tibi, Roma, quietem
 230 Eripiam, qui, ne premerent te proelia, fugi?
 Ah potius, ne quid bello patiaris in isto,
 Te Caesar putet esse suam. Sic fatus, in ortus
 Phoebeos convertit iter, terraeque secutus
 Devia, qua vastos aperit Candavia saltus,
 230 Contigit Emathiam, bello quam fata parabant. *)

*) Sextus, Pompejus Sohn, unterrichtet sich mit Hülfe der Erichtho, einer Thessalischen Todtenbeschwö-
 rin, über den Ausgang des Krieges.

L U C A N I

L I B E R VII.

Segnior Oceano, quam lex aeterna vocabat,
Luctificus Titan numquam magis, aethera con-
tra

Egit equos, currumque polo rapiente retorsit:
Defectusque pati voluit, raptaeque labores
Lucis: et attraxit nubes, non pabula flammis, 5
Sed ne Thessalico purus luceret in orbe *).

Vicerat astra iubar, cum mixto murmure
turba

Castrorum fremuit, fatisque trahentibus orbem,
Signa petit pugnae. Miseri pars maxima vulgi
Non totum visura diem, tentoria circum 10
Ipsa ducis queritur, magnoque accensa tumultu
Mortis vicinae properantes admovet horas.
Cunctorum voces Romani maximus auctor
Tullius eloquii, cuius sub iure, togaque
Pacificas saevus tremuit Catilina secures, 15
Pertulit, iratus bellis, cum rostra forumque
Optaret, passus tam longa silentia miles.
Addidit invalidae robur facundia causae.

Hoc pro tot meritis solum te, Magne, pre-
catur,

Uti se, Fortuna, velis, procuresque tuorum 20
Castrorum, regesque tui cum supplice mundo

C 4

*) Pomp. träumte, er sitze in Rom in seinem Theater
und werde vom Volke mit Beyfallszeichen empfangen.

Adfusi, vinci socerum patiare rogamus.
 Humani generis tam longo tempore bellum
 Caesar erit? merito, Pompeium vincere lente,
 25 Gentibus, indignum est, a transcurrente sub-
 actis.

Quo tibi fervor abit? aut quo fiducia fati?
 De Superis, ingrata, times? causamque Senatus
 Credere Dīs dubitas? ipsae sua signa revellent,
 Prosilientque acies. Pudeat vicisse coactum.
 30 Si duce te iusso, si nobis bella geruntur,
 Sit iuris quocumque velint concurrere campo.
 Quid mundi gladios a sanguine Caesaris arces?
 Vibrant tela manus: vix signa morantia quis-
 quam

Exspectat: propera, ne te tua classica linquant.
 35 Scire Senatus avet, miles te, Magne, sequatur,
 An comes. Ingemuit rector, sensitque Deorum
 Esse dolos, et fata suae contraria menti.
 Si placet hoc, inquit, cunctis, si milite Magno,
 Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
 40 Involvat populos una Fortuna ruina,
 Sitque hominum magnae lux ista novissima
 parti.

Testor, Roma, tamen, Magnum, quo cuncta
 perirent,
 Accepisse diem. Potuit tibi vulnere nullo
 Stare labor belli: potuit sine caede subactum,
 45 Captivumque ducem violatae tradere Paci *).
 Miles ut adverso Phoebi radiatus ab ictu
 Descendens totos perfudit lumine colles,

*) Die Pompejaner bereiten sich zur Schlacht. Unglückliche Vorbedeutungen und Anzeigen.

Non temere immissus campis: stetit ordine
certo

Infelix acies. Cornus tibi cura sinistri,
Lentule, cum prima, quae tum fuit optima bello, 50
Et quarta legione, datur: tibi numine pugnax
Adverso, Domiti, dextri frons tradita Martis.
At medii robur belli fortissima densant
Agmina, quae Cilicum terris deducta tenebat
Scipio, miles in hoc, Libyco dux primus in orbe. 55
At iuxta fluvios, et stagna undantis Enipei,
Cappadocum montana cohors, et largus ha-
benae

Ponticus ibat eques. Sicci sed plurima campi
Tetrarchae, regesque tenent, magnique tyranni,
Atque omnis Latio quae servit purpura ferro. 60
Illuc, et Libye Numidas, et Creta Cydonas
Misit: Itureis cursus fuit inde sagittis:
Inde truces Galli solitum prodistis in hostem:
Illic pugnaces commovit Iberia cetras.
Eripe victori gentes, et sanguine mundi 65
Fuso, Magne, semel, totos consume triumphos.

Illo forte die Caesar, statione relictâ,
Ad segetum raptus moturus signa, repente
Conspicit in planos hostem descendere campos,
Oblatumque videt votis sibi mille pet- tum 70
Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus.
Aeger quippe morae, flagransque cupidine
regni,
Coeperat exiguo tractu civilia bella
Ut lentum damnare nefas. Discrimina postquam
Adventare ducum, supremaque proelia vidit, 75
Casuram et fatis sensit nutare ruinam,

Illa quoque in ferrum rabies promptissima
paulum

Languit, et casus audax spondere secundos
Mens stetit in dubio, quam nec sua fata timere,
80 Nec Magni sperare sinunt: formidine mersa,
Prosilit: hortando melior fiducia vulgo.

O domitor mundi, rerum fortuna mearum,
Miles, adest toties optatae copia pugnae.
Nil opus est votis: iam fatum arcessite ferro.
85 In manibus vestris, quantus sit Caesar, habetis.
Haec est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
Promissam memini, cuius spe movimus arma,
In quam distulimus vetitos remeare triumphos.
Hae, fato quae teste probet, quis iustius arma
90 Sumserit, haec acies victum factura nocen-
tem est.

Si pro me patriam ferro flammisque petistis,
Nunc pugnate truces, gladiosque exsolve
culpa.

Nulla manus, belli mutato iudice, pura est.
Non mihi res agitur, sed, vos ut libera sitis
95 Turba, precor, gentes utius habeatis in omnes.
Ipse ego, privatae cupidus me reddere vitae,
Plebeiique toga modicum componere civem:
Omnia dum vobis liceant, nil esse recuso.
Quod si signa ducem numquam fallentia ve-
strum

100 Conspicio, faciesque truces, oculosque minaces:
Vicistis. Videor fluvios spectare cruoris,
Calcatosque simul Reges, sparsumque Senatus
Corpus, et immensa populos in caede natantes.
Sed mea fata moror, qui vos in tela ruentes
105 Vocibus his teneo. Veniam date bella trahenti:

Spe trepido: haud umquam vidi tam magna
daturus,

Tam prope me Superos: camporum limite
parvo

Absumus a votis. Ego sum, cui Marte peracto,
Quae populi, Regesque tenent, donare licebit.
Quone poli motu, quo coeli sidere verso, 110
Thessalicae tantum, Superi, permittitis orae?
Aut merces hodie bellorum, aut poena paratur.
Caesareas spectate cruces, spectate catenas,
Et caput hoc positum rostris, effusaque mem-
bra,

Septorumque nefas, et clausi proelia Campi. 115
Cum duce Sullano gerimus civilia bella.

Vestri causa movet. Nam me secura manebit
Sors quaesita manu: fodientem viscera cernet
Me mea, qui nondum victo respexerit hoste.
Dii, quorum curas abduxit ab aethere tellus, 120
Romanusque labor, vincat, quicumque necesse
Non putat in victos saevum destringere fer-
rum,

Quique suos cives, quod signa adversa tulerunt,
Non credit fecisse nefas. Pompeius in arto
Agmina vestra loco, vetita virtute moveri, 125
Cum tenuit, quanto satiavit sanguine ferrum!
Vos tamen hoc oro, iuvenes, ne caedere quis-
quam

Hosti terga velit: civis, qui fugerit, esto.
Sed dum tela micant, non vos pietatis imago
Ulla, nec adversa conspecti fronte parentes
Commoveant: vultus gladio turbate verendos. 130
Sternite iam vallum, fossasque implete ruina,
Exeat ut plenis acies non sparsa manipulis.

Parcite ne castris: vallo tendetis in illo,
135 Unde acies peritura venit. Vix cuncta locuto
Caesare, quemque suum munus trahit, arma-
que raptim

Sumta, virisque Ceres. Capiunt praesagia
belli,

Calcatisque ruunt castris: stant ordine nullo,
Arte ducis nulla: permittunt omnia fatis.

140 Vidit ut hostiles in rectum exire catervas
Pompeius, nullasque moras permittere bello,
Sed Superis placuisse diem: stat corde gelato
Attonitus: tantoque duci sic arma timere
Omen erat. Premit inde metus, totumque per
agmen

145 Sublimi pervectus equo: Quem flagitat, inquit,
Vestra diem virtus, finis civilibus armis,
Quem quaesistis, adest. Totas effundite vires;
Extremum ferri superest opus, unaque gen-
tes

Hora trahit. Quisquis patriam, carosque pe-
nates,

150 Qui sobolem, ac thalamos, desertaque pigno-
ra quaerit,

Ense petat: medio posuit Deus omnia campo.
Causa iubet melior Superos sperare secundos:
Ipsi tela regent per viscera Caesaris, ipsi
Romanas sancire volent hoc sanguine leges.

155 Si socero dare regna meo, mundumque pa-
rarent,

Praecipitare meam fatis potuere senectam.
Quidquid signiferi compressum limite coeli

Sub Noton, et Borean hominum sumus, ar-
ma movemus.

Nonne superfusis collectum cornibus hostem
In medium dabimus? paucas victoria dextras 160
Exigit: at plures tantum clamore catervae
Bella gerent. Caesar nostris non sufficit ar-
mis.

Credite pendentes e summis moenibus urbis
Crinibus effusis hortari in proelia matres.
Credite grandaevum, vetitumque aetate Se- 165
natum

Arma sequi, sacros pedibus prosternere ca-
nos:

Atque ipsam domini metuentem occurrere
Romam.

Credite, qui nunc est populus, populumque
futurum

Permixtas adferre preces. Haec libera nasci,
Haec vult turba mori. Si quis post pignora 170
tanta

Pompeio locus est, cum prole, et coniuge
supplex,

Imperii salva si maiestate liceret,
Volverer ante pedes. Magnus, nisi vincitis,
exsul,

Ludibrium soceri, vester pudor, ultima fata
Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos, 175
Ne discam servire senex. Tam moesta lo-
cuti

Voce ducis flagrant animi, Romanaque virtus
Erigitur, placuitque mori, si vera timeret.

Ut rapido cursu fati suprema morantem
Consumsere locum: parva tellure diremti, 180

Inde manus spectant, vultusque agnoscere
quaerunt,

Quo sua pila cadant, aut quo sibi fata mi-
nentur,

Facturi quae monstra forent, videre parentes
Frontibus adversis, fraternaue comminus
arma,

185 Nec libuit mutare locum: tamen omnia torpor
Pectora constrinxit: gelidusque in viscera
sanguis

Percussa pietate coit: totaeque cohortes
Pila parata diu tensis tenuere lacertis.

Dii tibi non mortem, quae cunctis poena pa-
ratur,

190 Sed sensum post fata tuae dent, Crastine,
morti,

Cuius torta manu commisit lancea bellum,
Primaue Thessaliam Romano sanguine tinxit.

O praeceps rabies, cum Caesar tela teneret,
Inventa est prior ulla manus! tunc stridulus
aër

195 Elisis lituis, conceptaque classica cornu:
Tunc ausae dare signa tubae: tunc aethera
tendit,

Extremique fragor convexa irrumpit Olympi:
Spargitur innumerum diversis missile votis.
Sed quota pars cladis iaculis, ferroque volanti

200 Exacta est? odiis solus civilibus ensis
Sufficit et dextras Romana in viscera ducit. *)

*) Die Pompejaner hielten den ersten Anlauf der Cäsar-
rianer in geschlossenen Gliedern und mit in einander
gefügten Schilden aus.

Ut primum toto diduxit cornua campo
Pompeianus eques, bellique per ultima fudit:
Sparsa per extremos levis armatura mani-
plos

Insequitur, saevasque manus immittit in ho. 205
stem.

Illic quaeque suo miscet gens proelia telo:
Romanus cunctis petitur cruor: inde sagittae,
Inde faces, et saxa volant, spatioque solutae
Aëris, et calido liquefactae pondere glandes.
Cum Caesar metuens, ne frons sibi prima la. 210
baret

Incursu, tenet obliquas post signa cohortes:
Inque latus belli, qua se vagus hostis agebat,
Immittit subitum, non motis cornibus, agmen.
Immemores pugnae, nulloque pudore tenendi,
Praecipites fecere palam, civilia, bella 215
Non bene barbaricis umquam commissa ca-
tervis.

Ut primum sonipes transfixus pectora ferro,
In caput effusi calcavit membra regentis:
Omnis eques cessit campis, glomerataque pu-
bes

In sua conversis praeceps ruit agmina frenis. 220
Perdidit inde modum caedes, ac nulla secuta
est

Pugna: sed hinc iugulis, hinc ferro, bella ge-
runtur.

Ventum erat ad robur Magni, mediasque
catervas;

Quod totos errore vago perfuderat agros,
Constitit hic bellum, fortunaque Caesaris 225
haesit.

Non illic regum auxiliis collecta iuventus
Bella gerit, ferrumque manus movere rogatae :
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina,
Caesar.

230 Hanc fuge, mens, partem belli, tenebrisque
relinque,

Nullaque tantorum discat me vate malorum,
Quam multum bellis liceat civilibus, aetas.
Ah potius pereant lacrimae, pereantque que-
relae.

Quidquid in hac acie gessisti, Roma, tacebo.
235 Hic Caesar, rabies populi, stimulusque furo-
rum,

Ne qua parte sui pereat scelus, agmina cir-
cum

It vagus, atque animis ignes flagrantibus addit.
Ipse manu subicit gladios, ac tela ministrat,
Adversosque iubet ferro confundere vultus.

240 Promovet ipse acies: impellit terga suorum:
Verbere conversae cessantes excitat hastae.
In plebem vetat ire manus, monstratque Se-
natum.

Scit cruor imperii qui sit, quae viscera rerum :
Unde petat Romam, libertas ultima mundi

245 Quo steterit ferienda loco. Permixa secundo
Ordine nobilitas, venerandaque corpora ferro
Urgentur: caedunt Lepidos, caeduntque Me-
tellos,

Corvinosque simul, Torquataque nomina, re-
gum

Saepe duces, summosque hominum te, Magne,
remoto.

Illic plebeia contectus casside vultus, 250
 Ignotusque hosti, quid ferrum, Brute, tenebas?
 O decus imperii, spes o suprema Senatus,
 Extremum tanti generis per secula nomen!
 Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
 Nec tibi fatales admoveris ante Philippos, 255
 Thessalia periture tua. Nil proficis istic
 Caesaris intentus iugulo: nondum attigit ar-
 cem,

Iuris et humani culmen, quo cuncta premun-
 tur,

Egressus, meruit fatis tam nobile letum:
 Vivat, et, ut Bruti procumbat victima, regnet. *) 260

Iam Magnus transisse Deos, Romanaque fata
 Senserat infelix: tota vix clade coactus
 Fortunam damnare suam. Stetit aggere campi
 Eminus, unde omnes, sparsas per Thessala
 rura,

Adspiceret clades, quae, bello obstante, late- 265
 bant.

Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
 Ac se tam multo pereuntem sanguine vidit.
 Nec, sicut mos est miseris, trahere omnia
 secum

Mersa iuvat, gentesque suae miscere ruinae:
 Ut Latiae post se vivat pars maxima turbae, 270
 Signaque, et adflictae omni iam parte cataveras
 Circuit, et revocat matura in fata ruentes,
 Seque negat tanti. Nec deerat robur in enses
 Ire duci, iuguloque pati, vel pectore letum:
 Sed timuit strato miles ne corpore Magni 275

*) Hier fiel auch der tapfere Domitius.

Non fugeret, supraque ducem procumberet
orbis:

Caesaris aut oculis voluit subducere mortem.
Nequidquam: infelix socero spectare volenti
Praestandum est ubicumque caput. Sed tu
quoque, coniux,

280 Causa fugae, vultusque tui: fatisque probatum
Te praesente mori. Tunc Magnum concitus
aufert

A bello sonipes, non tergo tela paventem,
Ingentesque animos extrema in fata ferentem.*)

Caesar ut Hesperio vidit satis arva natare
285 Sanguine, parcendum ferro, manibusque suo-
rum

Iam ratus, ut viles animas, perituraque frustra
Agmina permisit vitae. Sed castra fugatos
Ne revocent, pellatque quies nocturna pavo-
rem;

Protinus hostili statuit succedere vallo,
290 Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror.
Impulit amentes, aurique cupidine caecos
Ire super gladios, supraque cadavera patrum,
Et caesos calcare duces. Quae fossa, quis agger
Sustineat pretium belli, scelerumque petentes?
295 Scire ruunt, quanta fuerint mercede nocentes.
Invenere quidem spoliato plurima mundo
Bellorum in sumtus congestae pondera massae:
Sed non implevit cupientes omnia mentes
Quidquid fodit Hiber, quidquid Tagus expu-
lit auri,

300 Quodque legit dives summis Arimaspus arenis.

*) Er eilt nach Larissa und von da weiter.

Ut rapiant, parvo scelus hoc venisse putabunt,
Cum sibi Tarpeias victor desponderit arces:
Cum spe Romanae promiserit omnia praedae:
Decipitur, quod castra rapit. Caput impia plebes
Cespite patricio somnos: stratumque cubile 305
Regibus infandus miles premit: inque paren-

tum,

Inque toris fratrum posuerunt membra no-
centes:

Quos agitat vesana quies, somnique furentes
Thessalicam miseris versant in pectore pu-
gnam.

Invigilat cunctis saevum scelus, armaque tota 310
Mente agitant, capuloque manus absente mo-
ventur.

Ingemuisset putem campos, terramque no-
centes

Inspirasse animas, infectumque aëra totum
Manibus, et Stygia superam formidine noctem.
Exigit a meritis tristes victoria poenas, 315
Sibilaque et flammam infert sopor: umbra per-
emti

Civis adest: sua quemque premit terroris
imago.

Ille senum vultus, juvenum videt ille figuram:
Hunc agitant totis fraterna cadavera somnis:
Vectore in hoc pater est; omnes in Caesare 320
manes.

Haud alios nondum Scythica purgatus in ara
Eumenidum vidit vultus Pelopeus Orestes:
Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
Cum fureret, Pentheus; aut cum desisset, Agave.
Hunc omnes gladii, quos aut Pharsalia vidit,

Aut ultrix visura dies, stringente Senatu,
Illa nocte premunt: hunc infera monstra flagellant.

Et quantum poenae misero mens conscia donat,
Quod Styga, quod manes, ingestaque Tartara somnis,

330 Pompeio vivente, videt! Tamen omnia passo,
Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,
Nulla loci facies revocat feralibus arvis

Haerentes oculos. Cernit propulsa cruore.

Flumina, et excelsos cumulis aequantia colles

335 Corpora, sidentes in tabem spectat acervos,
Et Magni numerat populos: epulisque paratur
Ille locus, vultus ex quo, faciesque iacentum
Agnoscat. Iuvat Emathiam non cernere terram
Et lustrare oculis campos sub clade latentes.

340 Fortunam, Superosque suos in sanguine cernit.
Ac ne laeta furens scelerum spectacula perdat,
Invidet igne rogi miseris, coeloque nocenti
Ingerit Emathiam. Non illum Poenus humator
Consulis, et Libyca succensae lampade Cannae

345 Compellunt, hominum ritus ut servet in hoste:
Sed meminit nondum satiata caedibus ira,
Cives esse suos. Petimus non singula busta,
Discretosque rogos: unum da gentibus ignem:
Non interpositis urantur corpora flammis.

Aut generi si poena iuvat, nemus exstrue
Pindi: 350

Erige congestas Oetaeo robore silvas,
Thessalicam videat Pompeius ab aequore flam-
mam.

Nil agis hac ira: tabesne cadavera solvat,
An rogos, haud refert: placido natura receptat
Cuncta sinu, finemque sui sibi corpora debent.*) 355

•) Die wilden Thiere und Vögel verzehrten die Leichname.

Achtes Buch. Flucht des Pompejus nach Lesbos, wo er seine Gemahlin und seinen Sohn Sextus abholt. Sie segeln nach Cilicien, weiter nach Cypern und von da nach Aegypten. Pompejus wird bei Pelusium auf Befehl des jungen Königs, Ptolomäus, ermordet. Cornelia entflieht. Ein Begleiter des Pompejus, Cordus, verbrennt seines Herren Leichnam und errichtet über seiner Asche einen Stein.

Neuntes Buch. Pompejus Geist fliegt gen Himmel. Cato sammelt in Corcyra Pompejus Flotte und begiebt sich damit auf den Weg nach Aegypten. Cornelia begegnet ihm und hinterbringt ihm die Nachricht von Pompejus Tode. Cato landet mit ihr an der Africanischen Küste. Cornelia stellt Feyerlichkeiten ihrem getödteten Gemahl zu Ehren an, und Cato hält eine Lobrede auf ihn. Er legt eine Empörung der Cilicier bey, segelt um die Syrten herum und geht durch die Wüsten von Africa. Cäsar kommt nach Aegypten. Ihm wird Pompejus Haupt überreicht.

Zehntes Buch. Die Aegyptier erregen Unruhen gegen den Cäsar. Dieser behält den jungen König als Geisel in Alexandria bei sich. Cleopatra erwirbt sich Cäsars Gunst. Er schwelgt bei ihren üppigen Gastmählern. Unterredung des Cäsar mit dem Priester Achoreus über den Nil. Pothinus, des Königs Vormund, lässt den Achilles mit dem Heere nach Alexandrien kommen. Der Theil der Stadt, wo sich Cäsar aufhält, wird zu Wasser und zu Lande angegriffen. Cäsar nimmt den Feinden Pharos weg, und lässt den Pothinus tödten. Auch Achilles kommt um, dem Ganymedes als Anführer des Heers folgt. Bald darauf kommt Cäsar mit seinen Leuten auf einem Damme, durch einen plötzlichen Angriff der Aegyptier, in Gefahr.

C. SILII ITALICI

P U N I C A.

S I L I I

LIBER I.

Ordior arma, quibus coelo se gloria tol-
lit

Aeneadum, patiturque ferox Oenotria iura
Carthago. Da, Musa, decus memorare labo-
rum

Antiquae Hesperiae; quantosque ad bella
crearit,

Et quot Roma viros: sacri cum perfida pacti 5
Gens Cadmea super regno certamina movit:
Quaesitumque diu, qua tandem poneret arce
Terrarum Fortuna caput. Ter Marte sinistro
Iuratumque Iovi foedus, conventaque patrum
Sidonii fregere duces: atque impius ensis 10
Ter placitam suasit temerando rumpere pa-
cem.

Sed medio finem bello excidiumque vicissim
Molitae gentes: propiusque fuere periculo,

Quis superare datum. Reseravit Dardanus
arces

- 15 Ductor Agenoreas: obsessa Palatia vallo
Poenorum, ac muris defendit Roma salu-
tem. *)

Postquam rupta fides Tyriis, et moenia castae,

*) Juno reizt den Hannibal, aus Eifersucht auf Roms Macht, zum Kriege gegen die Römer, Sagunt, die Bundesgenossin von Rom, wird belagert. Ein Theil der Mauern stürzt ein, aber Murcus, ein Saguntiner, richtet große Niederlagen unter dem Feinde an, bis er vom Hannibal getödtet wird, der darauf selbst verwundet, aber von der Juno gerettet wird. Die Saguntiner bessern ihre Mauern aus und schicken Gesandte nach Rom, durch welche der Rath vermocht wird, den Hannibal durch Gesandte aufzufordern, von seinem Vorhaben abzustehen, oder im Weigerungsfalle Carthago Krieg ankündigen zu lassen. Die schnöde Behandlung, womit die R. Gesandten vom Hannibal empfangen wurden, nöthigte sie sogleich nach Carthago zu gehen, wo im Rath ein heftiger Streit zwischen Hanno's Anhängern und der Barcaschen Partey entstand. Da die letztere siegte, kündigten die R. Gesandten sogleich Carthago den Krieg an. Unterdeß war die Belagerung von Sagunt fortgesetzt und Asbyte, des Gätulischen Königs tapfere Tochter, welche dem Hannibal zu Hülfe gekommen war, getödtet worden. Die eingeschlossenen Bürger geriethen in die äußerste Noth, in welcher die Göttin Fides, auf Fürbitte des Hercules, des Erbauers von Sagunt, den Saguntinern einen ruhmvollen Tod im Kampfe mit den Feinden verspricht, den aber Juno zu vereiteln sucht, indem sie die Einwohner durch die Tisiphone in Wuth versetzt, worin sie alle ihre Schätze auf Einem Scheiterhaufen verbrennen und sich dann einander ermorden.

Non aequo Superûm genitore, eversa Sa-
gunti. *)

Extemplo edicit victor convellere signa,
Castra quatit clamor permixtis dissona linguis. 20

At Pyrenaei frondosa cacumina montis

Turbata Poenus terrarum pace petebat.

Iamque per et colles, et densos abiete lucos

Bebryciae Poenus fines transcenderat aulae.

Inde ferox quaesitum armis per inhospita 25
rura

Volcarum populatur iter, tumidique minaces

Accedit Rhodani festino milite ripas.

Invadunt alacres inimicum pontibus amnem:

Nunc celso capite et cervicibus arma tuentur,

Nunc validis gurges certatim frangitur ulnis. 30

Fluminea sonipes religatus ducitur alno;

Belua nec retinet tardante Libyssa timore:

Nam trabibus vada, et iniecta tellure reper-
tum

Connexas operire trabes, ac ducere in al-
tum

Paulatim ripae resolutis aggere vinclis. 35

At gregis illapsu fremebundo territus acris

Expavit moles Rhodanus, stagnisque refusis

Torsit arenoso minitancia murmura fundo.

Iamque Tricastinis intendit finibus agmen;

Iam faciles campos, iam rura Vocuntia carpit. 40

Turbidus hic truncis saxisque Druentia lae-
tum

*) Hannibal schickt den Bostar zum Jupiter Ammon, um den Ausgang des Krieges zu erforschen, er selbst aber geht nach Gades. Ein Traum, vom Jupiter gesandt, belebt seine Begierde die Römer mit Krieg zu überziehen.

Ductoris vastavit iter. Namque Alpi bus ortus,
Avulsas ornos et adesi fragmina montis
Cum sonitu volvens, fertur latrantibus undis,
45 Ac vada translato mutat fallacia cursu,
Non pediti fidus, patulis non puppibus ae-
quus:

Et tunc, imbre recens¹ fuso, correpta sub
armis

Corpora multa virûm spumanti vertice tor-
quens

Immersit fundo laceris deformia membris.
50 Sed iam praeteritos ultra meminisse labores
Conspectae propius demsere paventibus Alpes.
Cuncta gelu canaque aeternum grandine tecta
Atque aevi glaciem cohibent: riget ardua
montis

Aetherei facies, surgentique obvia Phoebos
55 Duratas nescit flammis mollire pruinas.
Quantum Tartareus regni pallentis hiatus
Ad manes imos atque atrae stagna pa-
ludis

A supera tellure patet: tam longa per auras
Erigitur tellus, et coelum intercipit umbra.
60 Nullum ver usquam, nullique aestatis hono-
res.

Sola iugis habitat diris, sedesque tuetur
Perpetuas deformis hiems: illa undique nubes
Huc atras agit, et mixtos cum grandine nim-
bos.

Iam cuncti flatus ventique furentia regna
65 Alpina posuere domo. Caligat in altis
Obtutus saxis, abeuntque in nubila montes.

Mixtus Athos Tauro, Rhodopeque adiuncta
Mimanti,

Ossaque cum Pelio, cumque Haemo cesserit
Othrys.

Primus inexpertas adiit Tirynthius arces.

Scindentem nubes, frangentemque ardua 70
montis

Spectarunt Superi, longisque ab origine seclis

Intemerata gradu magna vi saxa domantem.

At miles dubio tardat vestigia gressu;

Impia ceu sacros in fines arma per orbem,

Natura prohibente, ferant, Divisque repu- 75
gnent.

Contra quae ductor, non Alpibus ille, nec
ullo

Turbatus terrore loci; sed languida maestus

Corda virum fovet hortando, revocatque vi-
gorem.

Non pudet, obsequio Superum fessosque se-
cundis,

Post belli decus atque acies, dare terga nivosis 80

Montibus, et segnes submittere rupibus arma?

Nunc, o, nunc, socii, dominantis moenia Romae

Credite vos, summumque Iovis conscendere
culmen.

Hic labor Ausoniam, dabit hic in vincula Thy-
brim.

Nec mora: commotum promissis ditibus ag- 85
men

Erigit in collem, et vestigia linquere nota

Herculis edicit magni, crudisque locorum

Ferre pedem, ac proprio turmas evaderé calle.

Rumpit inaccessos aditus, atque ardua primus

- 90 Exsuperat, summaque vocat de rupe cohortes.
Tum, qua durati concreto frigore collis,
Lubrica frustratur canenti semita clivo,
Luctantem ferro glaciem premit. Haurit hiatu
Nix resoluta viros, altoque e culmine praeceps
95 Humentis turmas operit delapsa ruina.
Interdum adverso glomeratas turbine Corus
In media ora nives fuscis agit horridus alis.
Aut rursum immani stridens avulsa procella
Nudatis rapit arma viris, volvensque per or-
bem
- 100 Contorto rotat in nubes sublimia flatu.
Quoque magis subiere iugo, atque, evadere
nisi,
Erexere gradum, crescit labor. Ardua supra
Sese aperit fessis, et nascitur altera moles:
Unde nec edomitos exsudatosque labores
105 Respexisse libet: tanta formidine plana
Exterrent repetita oculis; atque una pruinae
Canentis, quacumque datur permittere visus,
Ingeritur facies. Medio sic navita ponto,
Cum dulces liquit terras, et inania nullos
110 Inveniunt ventos securo carbasia malo,
Immensas prospectat aquas; ac, victa pro-
fundis
Aequoribus, fessus renovat sua lumina coelo.
Iamque, super clades atque importuna loco-
rum,
Illuvie rigidaeque comae squalore perenni
115 Horrida semiferi promunt e rupibus ora:
Atque effusa cavis exesi pumicis antris
Alpina invadit manus, assuetoque vigore

Per dumos, notasque nives, atque invia per-
nix

Clausum montivagis infestat cursibus hostem,
Mutatur iam forma locis. Hic sanguine multo 120
Infectae rubuere nives: hic, nescia vinci,
Paulatim glacies cedit tepefacta cruore:
Dumque premit sonipes duro vestigia cornu,
Ungula perfossis haesit compressa pruinis.
Nec pestis lapsus simplex: abscisa relinquunt 125
Membra gelu, fractosque asper rigor ampu-
tat artus.

Bis senos soles, totidem per vulnera saevas
Emensi noctes, optato vertice sidunt,
Castraque praeruptis suspendunt ardua saxis.*)
Ductor Agenoreus, tumulis delatus iniquis, 130
Lapsantem dubio devexa per invia nisu
Firmabat gressum, atque humentia saxa pre-
mebat.

Non acies hostisve tenet, sed prona minaci
Praerupto turbant, et cautibus obvia rupes.
Stant clausi; maerentque moras, et dura via. 135
rum.

Nec refovere datur torpentia membra quiete:
Noctem operi iungunt, et robora ferre coactis
Approperant humeris, ac raptas collibus or-
nos.

Iamque ubi nudarunt silva densissima montis,
Aggessere trabes; rapidisque accensus in or- 140
bem

*) Venus beschwert sich beym Jupiter über Hannibals Unternehmungen; wird aber durch Verkündigung von Roms künftiger Macht und Größe getröstet.

Excoquitur flammis scopulus. Mox proruta
ferro

Dat gemitum putris resoluta pondere moles,
Atque aperit fessis antiqui regna Latini.

Histandem ignotas transgressus casibus Alpes,
145 Taurinis ductor statuit tentoria campis. *)

S I L I I

LIBER II.

Hic dum sollicitat donis, et inania corda
Ac fluxam morum gentem fovet, armaque
iungit;

Iam Consul, volucris pervectus litora classe,
Scipio Phocaïcis sese referebat ab oris:

5 Ingentesque duces, pelagi terraeque laborem
Diversum emensos, propiora pericula vallo
Iungebant, magnaeque aderant primordia
cladis.

Incurrunt acies, magnoque fragore per ae-
quor

Suspendunt cuncti frenis sublime reductos
10 Cornipedes, ultroque ferunt. Erectus in auras
It sonipes, rapidaque volans per aperta pro-
cella

*) Bostar bringt dem Hannibal vom Jupiter günstige Nachrichten über den Ausgang des Krieges. Auf die Nachricht vom Uebergange der Punier über die Alpen machen die Römer Gegen - anstalten.

Tenuia vix summo vestigia pulvere signat.
 Boiorum ante alias Cryxo duce mobilis ala
 Arietat in primos, obicitque immania mem-
 bra.

Ipse, tumens atavis, Brenni se stirpe ferebat 15
 Cryxus, et in titulos Capitolia capta trahebat.
 Cryxus Picentem, Laurumque, nec èminus
 ambo;

Sed gladio Laurum: Picenti rasilis hasta,
 Ripis lecta Padi, letum tulit. Avia namque
 Dum petit, ac laevo meditatur fallere gyro, 20
 Hasta viri femur et pariter per anhela vo-
 lantis

Ilia sedit equi, et geminam dedit horrida
 mortem.

Idem, sanguinea Venuli cervice revellens,
 Sternit praecipitem tepido te, Farfare, telo:
 Et te sub gelido nutritum, Tulle, Velino, 25
 Egregium Ausoniae decus, ac memorabile
 nomen,

Si dent fata moras, aut servent foedera Poeni.
 Tum Remulum, atque olim celeberrima no-
 mina bello

Tiburtes magnos, Hispellatemque Metaurum,
 Et Clanium, dubia meditatus cuspide vulnus. 30
 Nec locus est Tyriis belli pugnaeve, sed
 omnem

Celticus implevit campum furor: irrita nulli
 Spicula torquentur, statque omne in corpore
 ferrum.

Dumque ea Gallorum populi dant funera
 campo,

Accitas propere castris in proelia Consul 35

Raptabat turmas, primusque ruebat in hostem,
Scipio, qua medius pugnae vorat agmina ver-
tex,

Infert cornipedem, atque, instinctus strage
suorum,

Inferias caesis mactat Labarumque Padumque,
40 Et Caunum, et multo vix fûsum vulnere Breu-
cum,

Gorgoneoque Larum torquentem lumina vultu.
Cryxus, ut in tenui spes, exiguumque salutis,
Armat contemtu mentem necis: horrida barba
Sanguinea rutilat spuma, rictusque furentis
45 Albet, et affuso squalent a pulvere crines.
Invadit Tarium, vicino Consule pugnas
Miscentem, saevisque virum circumtonat ar-
mis.

Volvitur ille solo: nam pronum effundit in
armos

Fata extrema ferens abies, rapiturque pavore
50 Tractus equi, vinctis connexa ad cingula
membris.

Longa cruor sparso linquit vestigia campo,
Et tremulos cuspis ductus in pulvere signat.
Laudabat leti iuvenem, egregiosque parabat
Ulcisei Consul manes, cum dira per auras
55 Vox venit, et Cryxum ferri clamoribus audit,
Haud notum vultu. Surgit violentior ira
Comminus, atque oculos optato in corpore
figit.

Tum, stimulans grato plausae cervicis honore,
Cornipedem alloquitur: Vulgum Martemque
minorem

Mox, Gargane: vocant Superi ad maiora. Vi- 60
desne,

Quantus eat Cryxus? Iam nunc tibi praemia
pono

Illum, Sidonio fulgentem ardore, tapeta,
Barbaricum decus; et fulvis donabere frenis.
Sic fatus, magno Cryxum clamore ciebat
In pugnam, ac vacuo poscebat proelia campo. 65
Nec detrectantem par ira accenderat hostem.
Ut iussae cessere retro, spatiumque dederunt
Hinc atque hinc alae, et medio stetit aequore
pugna:

Quantus Phlegraeis Telluris alumnus in arvis,
Movit signa Mimas, et coelum exterruit ar- 70
mis;

Tantus semifero Cryxus sub pectore murmur
Torquet, et horrissonis ululatibus erigit iras.
Nemone incensae captaeque superfuit urbi,
Ut tibi, quas Brenni populus ferremus in ar-
ma,

Narraret, dextras? Disce en nunc, inquit: et 75
una

Contorquet nodis et obusto robore diram
Vel portas quassare trabem. Sonat illa tre-
mendum,

Ac nimio iactu servasse improvida campi
Distantis spatium, propiorem transvolat ho-
stem.

Cui Consul: Ferre haec umbris proavoque me- 80
mento,

Quam procul occumbas Tarpeia sede: tibi que
Haud licitum sacri Capitolia cernere montis.
Tum nodo cursuque levi simul adiuvat hastam,

- Dignum mole viri nisus. Fugit illa per oras
 85 Multiplicis lini, subtextaque tegmina nervis,
 Atque altum tota metitur cuspide pectus.
 Procumbit lata porrectus in arva ruina,
 Et percussa gemit tellus ingentibus armis:
 Ductore amisso pedibus se credere Celtæ. *)
 90 Advolat aurato praefulgens murice ductor
 Sidonius, circaque Metus, Terrorque, Furor-
 que.
 Isque ubi Callaïci radiantem tegminis orbem
 Extulit, et magno percussit lumine campos,
 Spes virtusque cadunt, trepidaque a mente
 recedit
 95 Vertere terga pudor: nec leti cura decori,
 Sed fugere infixum est, terraeque optantur
 hiatus.
 Exoritur rabies caedum, ac vix tela furori
 Sufficiunt, teritur iunctis umbonibus umbo,
 Pesque pedem premit, et nutantes casside
 cristae
 100 Hostilem tremulo pulsant conamine frontem. **)
 Ductorem Ausonium telis Garamantica pubes
 Cinxerat, et Tyrio regi nova dona parabat,
 Armorum spolium, et rorantia Consulis ora.
 Stabat Fortunae non cedere certus, et acri
 105 Mole retorquebat, crudescens caedibus, hastas.
 Iamque suo, iamque hostili perfusa cruore
 Membra madent: cecidere iubae; gyroque
 per orbem

*) Nun rücken die Numidier und Carthager hervor.

**) Scipio bringt die fliehenden Römer wieder zum Stehen und geräth selbst in Lebensgefahr.

Artato, Garamas iaculis propioribus instat,
Et librat saeva coniectum cuspide ferrum.
Hic puer ut patrio defixum corpore telum 110
Conspexit, maduere genae, subitoque tre-
mentem

Corripuit pallor, gemitumque ad sidera rupit.
Bis conatus erat praecurrere fata parentis,
Conversa in semet dextra: bis transtulit iras
In Poenos Mavors. Fertur per tela, per hostes 115
Intrepidus puer, et Gradivum passibus aequat.
Continuo cessere globi, latusque repente
Apparet campo limes. Metit agmina tectus
Coelesti clipeo, et sternit super arma iacentum
Corporaque auctorem teli, multasque pater- 120
nos

Ante oculos animas, optata piacula, mactat.
Tunc, rapta propere duris ex ossibus hasta,
Innixum cervice ferens humeroque parentem,
Emicat. Attonitae tanta ad spectacula turmae
Tela tenent: ceditque loco Libys asper, et 125
omnis

Late cedit Hiber: pietasque insignis et aetas
Belligeris fecit miranda silentia campis.
At Consul tristis, campos Poenisque secun-
dam

Planitiem metuens, Trebiam collesque pete-
bat.

Eridani rapidas aderat cum Poenus ad un- 130
das.

Ecce aderat, Trebiaeque simul vicina tenebat,
Trinacrio accitus per caerula longa Peloro,
Gracchorum proles, Consul. Gens inclita
magno

Atque animosa viro, multusque in imagine
claris

135 Praefulgebat avus titulis bellicae domique.
Nec Poeni, positus trans amnem in gramine
castris,

Deerant: namque animos stimulabant prospe-
ra rerum. *)

Non, mihi Maeoniae redeat si gloria linguae,
Centenasque pater det Phoebus fundere voces,

140 Tot caedes proferre queam, quot dextera
magni

Consulis, aut contra Tyriae furor edidit irae.
Et iam, dispersis Romana per agmina signis,
Palantes agit, ad ripas (miserabile) Poenus
Impellens trepidos, fluvioque immergere
certat. **)

145 Ecce per adversum, quamquam tardata mo-
rantur

Vulnere membra virum, subit implacabilis
amnem

Scipio, et innumeris infestat caedibus hostem:
Intumuit Trebia, et stagnis se sustulit imis:
Sensit, et accensa ductor violentius ira,
Magnas, o Trebia, et meritas mihi, perfide,
poenas

150 Exsolves, inquit. Lacerum per Gallica rivis
Dispergam rura, atque amnis tibi nomina de-
mam:

*) Hannibal schickte Reiterey nahe an das R. Lager, welche den Feind heraus und auf die andre Seite des Flusses lockten.

**) Auf den Antrieb der Juno verschlingt der Trebia eine große Anzahl Römer.

Quoque aperis te fonte, premam: nec tangere
ripas,

Illabique Pado dabitur. Quaenam ista repente
Sidonium, infelix, rabies te reddidit amnem?

Talia iactantem consurgens agger aquarum 155
Impulit, atque humeros curvato gurgite pres-
sit.

Arduus adversa mole incurrentibus undis
Stat ductor, clypeoque ruentem sustinet
amnem.

Nec non a tergo fluctus stridente procella
Spumeus irrorat summas aspergine cristas. 160
Ire vadis, stabilemque vetat defigere gressum
Subducta tellure Deus: percussa que longe
Raucum saxa sonant; undaeque ad belia pa-
rentis

Excitae pugnant, et ripas perdidit amnis.
Tum madidos crines, et glauca fronde re- 165
vinctum

Attollit cum voce caput. Poenasne superbas
Insuper, et nomen Trebiae delere minaris,
O regnis inimice meis? Quot corpora porto
Dextra fusa tua! Clypeis galeisque virorum,
Quos mactas, artatus iter cursumque reliqui. 170
Caede (vides) stagna alta rubent, retroque
feruntur.

Adde modum dextrae, aut campis incumbe
propinquis.

Haec, Venere adiuncta, tumulto spectabat ab
alto

Mulciber, obscurae tectus caligine nubis.
Ingemuit Venus, et rapidas direxit in amnem 175
Coniugis invicti vires. Agit undique flammam

Dispersus ripis ignis, multosque per annos
Nutritas fluvio populatur fervidus umbras.
Flamma vorax imo penitus de gurgite tractos
180 Absorbet latices, saevoque urgente vapore
Siccus inarescit ripis cruor. Horrida late
Scinditur in rimas, et hiatu rupta dehiscit
Tellus, ac stagnis altae sedere favillae.
Miratur pater aeternos cessare repente
185 Eridanus cursus: Nympharumque intima
maestus
Implevit chorus attonitis ululatibus antra.
Ter caput ambustum conantem attollere
iacta
Lampade Vulcanus mersit fumantibus undis:
Ter correpta Dei crines nudavit arundo.
190 Tum demum admissae voces, et vota precan-
tis,
Orantique datum ripas servare priores:
Ac tandem a Trebia revocavit Scipio fessas
Munitum in collem, Graccho comitante, co-
hortes. *)

*) Beide Heere beziehen die Winterquartiere. C. Flaminus wird zum Consul gewählt. Hannibal geht über den Apennin und schlägt sein Lager beym Trasimenischen See auf.

S I L I I

LIBER III.

Ceperat Etruscos occulto milite colles
 Sidonius ductor, perque alta silentia noctis
 Silvarum anfractus caecis insiderat armis.
 At parte e dextra, restagnans gurgite vasto,
 Effigiem in pelagi lacus humectabat inertis, 5
 Et late multo foedabat proxima limo:
 Quae vada, Faunigenae regnata antiquitus
 Arno,
 Nunc volvente die Trasimeni nomina servant.
 Ocius interea propelli signa iubebat
 Excussus Consul fatorum turbine mentem: 10
 Increpuere simul feralia classica signum;
 Ac tuba terrificis fregit stridoribus auras.
 Heu dolor, heu lacrimae, nec tot post se-
 cula serae!
 Horresco ut pendente malo, ceu ductor ad
 arma
 Exciret Tyrius: latebrosis collibus Astur, 15
 Et Libys, et torta Baliaris saevus habena,
 Erumpunt, multusque Maces, Garamasque,
 Nomasque:
 Tum, quo non alius venalem in proelia dextram
 Ocior attulerit, conductaque bella probarit,
 Cantaber, et galeae contempto tegmine Vasco. 20
 Hinc pariter rupes, lacus hinc, hinc arma,
 simulque
 Consona vox urget, signum clamore vicissim
 E 5

- Per colles Tyria circumfundente corona.
Avertere Dei vultus, fatoque dederunt
25 Maiori non sponte locum: timet ipse tyranni
Fortunam Libyoi Mavors, disiectaque crinem
Illacrimat Venus, et Delum pervectus Apollo
Tristem maerenti solatur pectine luctum.
Sola, Apennini residens in vertice, diras
30 Exspectat caedes immiti pectore Iuno.
Primae Picentum, rupto ceu turbine fusa
Agmina et Hannibalem ruere ut videre, co-
hortes
Invadunt ultro, et poenas pro morte futura,
Turbato victore, petunt accensa iuventus:
35 Et, velut erepto metuendi libera coelo,
Manibus ipsa suis praesumta piacula mittit.
Funditur unanimo nisu et concordibus ausis
Pilorum in Poenos nimbus, fixosque repulsi
Submittunt clypeos curvato pondere teli.
40 Acrius hoc rursum Libys, ut praesentia saevi
Exstimulat ducis, hortantes se quisque vicis-
sim
Incumbunt, pressoque impellunt pectore pe-
ctus.
Ipsa facem quatiens, ac flavam sanguine multo
Sparsa comam, medias acies Bellona pererrat.
45 Stridit Tartareae nigro sub pectore Divae
Letiferum murmur, feralique horrida cantu
Buccina lymphatas agit in certamina mentes.
His ira adversa fovet, crudusque ruente
Fortuna stimulus spem proiecisse salutis:
50 Hos dexter Deus, et laeto Victoria vultu
Arridens acuit, Martisque favore fruuntur.
Nec minor interea tumultis silvisque fremebat

Diversis Mavors, variaque per ardua pugna
Et saxa et dum rorantes caede nitebant.
Exitum trepidis letique et stragis acerbae 55
Causa Sychaeus erat: Murranum ille eminus
hasta

Perculerat; quo non alius, cum bella silerent,
Dulcius Oeagrios pulsabat pectine nervos.
Occubuit silva in magna, patriosque sub ipso
Quaesivit montes leto, ac felicia Baccho 60
Aequana, et Zephyro Surrentum molle sa-
lubri.

Addiderat misero comitem, pugnaeque fe-
rocis

Gaudebat tristi victor novitate Sychaeus.
Palantes nam dum sequitur, pervaserat al-
tam

In silvam, et priscae reclinis ab ictibus ulmi 65
Terga tuebatur trunco, frustraue relictos
Tauranus comites suprema voce ciebat.
Transegit iuvenem, ac perfossis incita mem-
bris

Haesit in opposito cuspis Sidonia ligno.
Haec inter miseranda virum certamina Consul 70
Ecce aderat, volvens iram exitumque Sychaeo.
At iuvenis dubio tantae discrimine pugnae
Occupat eventum telo tentare priorem;
Cui medio leviter clypeo stetit aeris in ora
Cuspis, et oppositas vetita est tramittere cra- 75
tes.

Sed non et Consul misso concedere telo
Fortunam optatae caedis parat, ac latus ense
Haurit; nec crudae tardarunt tegmina par-
mae.

Labitur infelix, atque appetit ore cruento
80 Tellurem exspirans. Tum, diffundente per
artus

Frigore se Stygio, manantem in viscera mor-
tem

Accipit, et longo componit lumina somno.
Interea exanimem maestum super arma Sy-
chaeum

Portabant Poeni, corpusque in castra ferebant.
85 Quos ubi conspexit tristi clamore ruentes
Ductor, praesago percussus pectora luctu,
Quinam, inquit, dolor, o socii, quemve ira
Deorum.

Eripuit nobis? Num te, dulcedine laudis
Flagrantem et nimio primi Mavortis amore,
90 Atra, Sychaeae, dies properato funere car-
psit?

Utque dato gemitu lacrimae assensere feren-
tum,

Et dictus pariter caedis maerentibus auctor;
Cerno, ait, adverso pulchrum sub pectore
vulnus

Cuspidis Iliacae. Dignus Carthagine, dignus
95 Hasdrubale ad manes ibis: nec te optima
mater

Dissimilem lugebit avis, Stygiave sub umbra
Degenerem cernens noster vitabit Hamilcar.
At mihi Flaminius, tam maestum causa doloris,
Morte sua minuet luctus. Haec pompaeque-
tur

100 Exsequias, seroque emtum volet impia Roma,
Non violasse mei corpus mucrone Sychaei.

Tum praeceps ruit in medios, solumque fa-
tigat

Flaminium incessens: nec dicto segnius ille
Bella capessebat, propiorque insurgere Mavors
Cooperat, et campo iunctus iam stabat uter- 105
que;

Cum subitus per saxa fragor, motique repente
(Horrendum) colles, et summa cacumina totis
Intremuere iugis; nutant in vertice silvae
Pinifero, fractaeque ruunt super agmina rupes.
Pugnabat tamen (heu belli vecordia!) miles, 110
Iactatus titubante solo, tremebundaque tela,
Subducta tellure ruens, torquebat in hostem;
Donec pulsa vagos cursus ad litora vertit
Mentis inops, stagnisque illata est Daunia
pubes.

Quis Consul terga increpitans, nam turbine 115
motae

Ablatis terrae inciderat. Quid deinde, quid,
oro,

Restat, io, profugis? Vos en ad moenia Ro-
mae

Ducitis Hannibalem: vos in Tarpeia Tonantis
Tecta faces ferrumque datis. Sta, miles, et
acres

Disce ex me pugnas: vel, si pugnare negatum, 120
Disce mori. Dabit exemplum non vile futuris
Flaminius; ne terga Libys, ne Cantaber um-
quam

Consulis aspiciat. Solus, si tanta libido
Est vobis rabiesque fugae, tela omnia solus
Pectore consumo, et moriens, fugiente per 125
auras

Hac anima, vestras revocabo ad proelia
dextras.

Dumque ea commemorat, densosque obit
obvius hostes,

Advolat ora ferus mentemque Ducarius: acri

Nomen erat gentile viro, fuscisque catervis

130 Boiorum quondam patriis, antiqua gerebat
Vulnera barbaricae mentis: noscensque su-
perbi

Victoris vultus, Tunc, inquit, maximus Ille

Boiorum terror? Libet hoc cognoscere telo,

Corporis an tanti manet de vulnere sanguis.

135 Nec vos poeniteat, populares, fortibus um-
bris

Hoc mactare caput. Nostros hic curribus
egit

Insistens victos alta ad Capitolia patres.

Ultrix hora vocat. Pariter tunc undique fuscis

Obruitur telis, nimboque ruente per auras

140 Contectus, nulli dextra iactare reliquit
Flaminium cecidisse sua. Nec pugna per-
empto

Ulterior ductore fuit: finemque dedere

Caedibus infusae subducto sole tenebrae. *)

*) Die geschlagenen Römer zerstreuen sich in Etrurien.
Die Nachricht von ihrer Niederlage erregt großes
Schrecken in Rom. Der Rath ernennt den Q. Fabius
Maximus zum Dictator. Hannibal geht nach Cam-
panien.

S I L I I

LIBER IV.

Interea trepidis Fabius spes unica rebus.
Ille quidem socios atque aegram vulnere prae-
ceps

Ausoniam armabat, viridique ad dura labo-
rum

Bellator senio iam castra movebat in hostem.
Sed mens humana maior, nec tela, nec enses, 5
Nec fortes spectabat equos. Tot millia contra
Poenorum invictumque ducem, tot in agmina
solus

Ibat, et in sese cuncta arma virosque gerebat,
Ac ni sacra seni vis, impressumque fuisset,
Sistere Fortunam cunctando adversa fotentem, 10
Ultima Dardanii transisset nominis aetas.

Ille modum Superis in Punica castra favoris
Addidit; et Libyae finem inter prospera bella
Vincendi statuit. Tumefactum cladibus ille
Hesperiiis lento Poenum moderamine lusit. *) 15
Iam Fabius, tacito procedens agmine, et arte
Bellandi lento similis, praecluserat omnes
Fortunaeque hostique vias. Discedere signis
Haud licitum: summumque decus, quo tollis
ad astra

Imperii, Romane, caput, parere docebat. 20

*.) Hannibal zieht Nachrichten von den großen Thaten des Fabius und seiner Familie ein.

Verum ubi prima satis conspecta in monti-
bus altis

Signa procul, fulsitque novis exercitus armis;
Arrectae spes Sidoniae; fervetque secundis
Fortunae iuvenis. Vincendi sola videtur,
25 Quod nondum steterint acies, mora: Pergite,
clamat:

Ite citi; ruite ad portas; propellite vallum.
Talia vociferans volucris rapit agmina cursu,
Ac, praevectus equo, nunc dextra pro-
vocat hostem,

Nunc voce increpitat, missa nunc eminus
hasta

30 Fertur ovans, pugnaeque agitat simulacra
futurae.

Ut Thetidis proles Phrygiis Vulcania campis
Arma tulit, clypeo amplexus terramque po-
lumque,

Maternumque fretum, totumque in imagine
mundum.

Cassarum sedet irarum spectator, et alti
35 Celsus colle iugi domat exsultantia corda,
Infractasque minas dilato Marte fatigat
Sollers cunctandi Fabius. Ceu nocte sub atra
Munitis pastor stabulis per ovilia clausum
Impavidus somni servat pecus: effera saevit,
40 Atque impasta truces ululatus turba luporum
Exercet, morsuque quatit restantia claustra.
Irritus incepti movet inde, atque Apula tardo
Arva Libys passu legit, ac nunc valle residit
Conditus occulta, si praecipitare sequentem,
45 Atque inopinata detur circumdare fraude:
Nunc nocturna parat caecae celantibus umbris

Furta viae; retroque abiturum fictosque timores
Assimulat: tum castra citus deserta relictâ
Ostentat praeda, atque invitat prodigus ho-
stem.

Vertit iter, Daunique retro tellurè relictâ 50
Campanas remeat notus populator in oras.
Hic vero, intravit postquam uberis arva Fa-
lerni,

Addunt frugiferis inimica incendia ramis. *)
Donec reptantem, et nequidquam saepe tra-
hentem

Huc illuc castra, ac scrutantem proelia Poe- 55
num,

Qua nemorosa iuga et scopulosi vertice colles
Exsurgunt, clausit sparsa ad divortia turma.
Hinc Laestrygoniae saxoso monte premebant
A tergo rupes, undosis squalida terris
Hinc Literna palus: nec ferri aut militis usum 60
Poscebat regio. Septos sed fraude locorum
Arta fames, poenas miserae exactura Sa-
gunti,

Urgebat; finisque aderat Carthaginis armis.
Cuncta per et terras et lati stagna profundi
Condiderat somnus, positoque labore dierum 65
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.
At non Sidonium curis flagrantia corda
Ductorem, vigilesque metus haurire sinebant

*) Fabius stillte die Ungeduld der Soldaten, die über das lange Zögern ausbrach. Hann. verschonte bey der Verwüstung der Gegend von Campanien das Landgut des Fabius, um ihn dadurch in den Verdacht eines geheimen Einverständnisses mit den Puniern zu bringen.

- Dona soporiferae noctis. Nam membra cubili
 70 Erigit, et fulvi circumdat pelle leonis,
 Qua super instratos proiectus gramine campi
 Presserat ante toros. Tunc ad tentoria fratris
 Fert gressus ductor: Fabius me noctibus ae-
 gris,
 In curas Fabius nos excitat; illa senectus,
 75 Heu! fatis quae sola meis currentibus obstat.
 Cernis, ut armata circumfundare corona,
 Et vallet clausos collectus miles in orbe.
 Verum, age, (nunc quoniam res artae) per-
 cipe porro,
 Quae meditata mihi. Latos correpta per agros
 80 Armenta assueto belli de more sequuntur.
 Cornibus arentes edicam innectere ramos,
 Sarmentique leves fronti religare maniplos:
 Admotus cum fervorem disperserit ignis,
 Ut passim exsultent stimulante dolore iuveni,
 85 Et vaga per colles cervice incendia iactent.
 Tum terrore novo trepidus laxabit iniquas
 Custos excubias, maioraque nocte timebit.
 Si cordi consulta, (moras extrema recusant)
 Accingamur, ait. Discurrit tessera castris:
 90 Intentique docent, quae sint properanda, mo-
 nentque
 Quisque suos: instat trepidis, stimulatque
 ruentes
 Navus abire timor, dum caeca silentia, dum-
 que
 Maiores umbrae. Rapida iam subdita peste
 Virgulta, atque altis surgunt e cornibus ignes.
 95 Hic vero ut gliscente malo et quassantibus
 aegra

Armentis capita adiutae pinguescere flammae
Coepere, et vincens fumos erumpere vertex:
Per colles dumosque, (lues agit atra) per altos
Saxosi scopulos montis lymphata feruntur
Corpora anhela bouum, atque obsessis nari- 100
bus igni

Luctantur frustra rabidi mugire iuven-
ci.

At facie subita volitantum montibus altis
Flammarum, quâs tunc cecidit custodia sorti,
Horrere, atque ipsos nullo spargente vagari
Credere, et indomitos pasci sub collibus, ignes. 105
Iamque abeunt: faucesque viae citus occu-
pat armis

Poenus, et in patulos exsultans emicat agros.
Huc tamen usque vigil processerat arte re-
gendi

Dictator, Trebiam et Tusci post stagna pro-
fundi,

Esset ut Hannibali Fabium Romanaque tela 110
Evasisse satis. Quin et vestigia pulsi

Et gressus premeret castris, nisi sacra voca-
rent

Ad patrios veneranda Deos. Tum, versus
ad Urbem,

Alloquitur iuvenem, cui mos transmittere signa
Et belli summam primasque iubebat habenas; 115

Atque his praeformat dictis, fingitque monendo:

Si factis nondum, Minuci, te cauta probare
Erudiit Fortuna meis; nec ducere verba

Ad verum decus, ac pravis arcere valebunt.

Vidisti clausum Hannibalem. Nil miles et alae 120

Iuvere, aut densis legio conferta manipulis.
 Dīs sine me libare dapem, et sollemnia ferre.
 Hunc iterum, atque iterum vinctum vel montibus altis,
 Annibus aut rapidis (modo pugna absistite) tradam.

125 Interea (crede experto, non fallimus) aegris
 Nil movisse salus rebus. Sit gloria multis,
 Et placeat, quippe egregium, prosternere ferro

Hostem; sed Fabio sic vos servasse triumphus.
 Plena tibi castra atque intactus vulnere miles
 130 Creditur: hos nobis (erit haec tibi gloria) redde.

Iam cernes Libycum hunc vallo assultare leonem,

Iam praedas offerre tibi, iam vertere terga,
 Respectantem adeo, atque iras cum fraude coquentem.

Claude, oro, castra; et cunctas spes eripe pugnae.

135 Haec monuisse satis. Sed si compescere corda
 Non datur oranti, magno te iure pioque
 Dictator capere arma veto. Sic castra relinquens

Vallarat monitis, ac se referebat ad Urbem.*)

*) Die Punische Flotte läuft in die Häfen von Caieta und Formiä ein. Die erschrocknen Nereiden fliehen zum Proteus, der sich in einer Grotte bey Capreä aufhält, um von ihm das künftige Schickfal Italiens zu erfahren. Er erzählt ihnen den Ursprung und die Abstammung der Römer und weissagt einen für sie herrlichen Ausgang des Krieges mit dem Hannibal.

Fama furit, versos hostes, Poenumque salutem

Invenisse fuga : liceat si vincere, finem 140
Promitti cladum : sed enim ditione carere
Virtutem, et poenas vincentibus esse repostas.
Clausurum iam castra ducem, rursusque referri

Vaginae iussurum enses, reddatur in armis
Ut ratio, et purget miles, cur vicerit hostem. 145
Haec vulgus : nec non Patrum Saturnia mentes
Invidiae stimulo fodit et popularibus auris.
Tunc indigna fide censent optandaque Poeno,
Quae mox haud parvo luerent damnata periculo.

Dividitur miles ; Fabioque equitumque magistro 150

Imperia aequantur penitus. Cernebat, et expers

Irarum senior, magnas ne penderet alti
Erroris poenas patria inconsulta, timebat.
Ac tum, multa putans secum, ut remeavit
ab Urbe,

Partitus socias vires, vicina propinquis 155
Signa iugis locat, et specula sublimis ab alta
Non Romana minus servat, quam Punica castra.
Nec mora : disiecto Minucii vecordia vallo,
Perdendi simul et pereundi ardebat amore.
Quem postquam rapidum vidit procedere 160
castris

Hinc Libys, hinc Fabius ; simul accendere
sagaces

In subitum curas. Propere capere arma manipulis

Protegit, et, natum stimulans, Fortissime, 190
labem,

Hanc pellamus, ait. Iuvenis circumdata Poe-
nûm

Agmina deturbat gladio, campumque relaxat;
Donec Sidonius decederet aequore ductor.

Quis actis, senior, numerato milite laetus,
Colles et tuto repetebat in aggere castra. 195

Ecce autem e media iam morte renata iuven-
tus,

Clamorem tollens ad sidera, et ordine longo
Ibat ovans, Fabiumque decus, Fabiumque
salutem

Certatim, et magna memorabant voce paren-
tem.

Tum, qui partitis dissederat ante manipulis, 200
Sancte, ait, o genitor, revocato ad lucis ho-
norem

Si fas vera queri, cur nobis castra virosque
Dividere est licitum? Patiens cur arma dedisti,
Quae solus rexisse vales? Hoc munere lapsi
Aeternas multo cum sanguine vidimus umbras. 205
Ocius huc aquilas servataque signa referte.
Hic patria est: murique Urbis stant pectore in
uno.

Tuque dolos, Poene, atque astus tandem
exue notos:

Cum solo tibi iam Fabio sunt bella gerenda.
Haec ubi dicta dedit, mille hinc (venerabile 210
visu)

Cespite de viridi surgunt properantius arae.
Nec prius aut epulas, aut munera grata Lyaei

Fas cuiquam tetigisse fuit, quam multa pre-
catus

In mensam Fabio sacrum libavit honorem.*)

S I L I I

LIBER V.

Infaustum Phrygibus Diomedis nomine cam-
pum

Dumque Arpos tendunt instincti pectora Poeni,
Subnixus raptō plebeii muneris ostro,

Saevit iam Rostris Varro, ingentique ruinae

5 Festinans aperire locum, fata admovet Urbi.

Atque illi sine luce genus, surdumque pa-
rentum

Nomen, et immodice vibrabat in ore canoro

Lingua procax. Hinc auctus opes, largusque
rapinae

Infima dum vulgi fovet, oblatratque Senatum;

10 Tantum in quassata bellis caput extulit urbe,

*) Hannibal leidet Mangel. Die Gallier in seinem Heere erregen Unruhen. Die Verstärkung und Unterstützung von Carthago bleibt aus. Während dieser bedrängten Lage erscheint auf Befehl der Juno die Anna, Dido's Schwester, welche als Göttin in Latium verehrt wurde, und eröffnet dem Hannibal heitere Aussichten in die Zukunft, vorzüglich die bevorstehende Niederlage der Römer bey Cannä. Darauf verlässt Hannibal sogleich Campanien.

Momentum ut rerum et fati foret arbiter unus,
Quo conservari Latium victore pueret.

Hunc Fabios inter, sacrataque nomina Marti
Scipiadas, interque Iovi spolia alta ferentem
Marcellum, fastis labem suffragia caeca
Addiderant, Cannasque, malum exitiale, fo-
vebat

15

Ambitus, et Graio funestior aequore campus.
Idem, ut turbarum sator, atque accendere
sollers

Invidiam, pravusque togae, sic debilis arte
Belligera, Martemque rudis versare, nec ullo
Spectatus ferro, lingua sperabat adire
Ad dextrae decus, atque e Rostris bellaciebat.
Ergo alacer Fabiumque morae increpitare
professus,

20

Ad vulgum in Patres et ovantia verba ferebat.
Vos, quorum imperium est, Consul praece-
pta modumque

25

Bellandi posco. Sedeone, an montibus erro,
Dum mecum Garamas et adustus corpora
Maurus

Dividit Italiam? An ferro, quo cingitis, utor?
Exaudi, bone Dictator, quid Martia plebes
Imperitet. Pelli Libyas, Romamque levare
Hoste iubet. Num festinant, quos plurima
passos

30

Tertius exurit lacrimosis casibus annus?
Ite igitur, capite arma, viri. Mora sola trium-
pho

Parvum iter est. Quae prima dies ostenderit
hostem,

Et Patrum regna et Poenorum bella resolvet. 35

Ite alacres, Latia devinctum colla catena
Hannibalem, Fabio, ducam, spectante, per
Urbem.

Haec postquam increpuit, portis arma incitus
effert,

Impellitque moras, veluti cum carcere rupto
40 Auriga indocilis totas effundit habenas,
Et, praeceps trepida pendens in verbera
planta,

Impar fertur equis; fumat male concitus axis,
Ac frena incerto fluitant discordia curru.

Cernebat Paullus (namque huic communia
Campus

45 Iura atque arma tulit) labi, mergente sinistro
Consule, res, pessumque dari: sed mobilis
ira

Turbati vulgi, signataque mente cicatrix
Undantes aegro frenabat corde dolores. *)

Sic tum diversa turbati mente petebant

50 Castra duces. At praedictis iam sederat arvis
Aetolos Poenus servans ad proelia campos.
Non alias maiore virum, maiore sub armis
Agmine cornipedum concussa est Itala tellus.
Quippe extrema simul gentique Urbique ti-
mebant:

55 Nec spes certandi plus uno Marte daba-
tur. **)

*) Fabius giebt dem Aemil. Paulus gute Rathschläge, die dieser nach Vermögen zu befolgen verspricht, wenn die Umstände sie nicht vereiteln würden.

**) Kaum haben die Consuln ihr Lager bey Cannä aufgeschlagen, so wird ihnen ihre Niederlage durch Zei-

S I L I I

LIBER VI.

Dum Libys incenso dispensat milite vires,
Hortandoque iterum atque iterum insatiabilis
urget

Factis quemque suis, et se cognoscere iactat,
Qua dextra veniant stridentis sibila teli;
Promittitque viris, nulli se defore testem: 5

Iam Varro, exacta vallo legione, movebat
Cladum principia; ac pallenti laetus in unda
Laxabat sedem venturis portitor umbris.

Tum minitans propere describit munera pu-
gnae;

Quaque feras saevus gentes aciemque Nealces 10
Temperat, hac sese Marso cum milite, cum-
que

Samnitum opponit signis, et Iapyge alumno.
At campi medio (namque hac in parte videbat
Stare ducem Libyae) Servilius obviam adire
Arma, et Picentes Umbrosque inferre iubetur. 15
Cetera Paullus habet dextro certamina cornu.
Iamque propinquabant acies, agilique viro-
rum

Discursu, mixtoque simul calefacta per ora
Cornipedum hinnitu, et multum strepitanti-
bus armis

chen und Vorbedeutungen verkündigt. Varro ist
aufgebracht über die Zögerung seines Collegen und
brennt vor Begierde sich mit dem Hannibal zu schlagen.

- 20 Errabat caëcum turbata per agmina murmur.
Sic, ubi prima movent pelago certamina venti,
Inclusam rabiem ac sparsuras astra procellas
Parturit unda freti, fundoque emota minaces
Exspirat per saxa sonos, atque acta cavernis
- 25 Torquet anhelantem spumanti vertice pontum.
Nec vero, fati tam saevo in turbine, solum
Terrarum fuit ille labor, Discordia demens
Intravit coelo, Superosque ad bella coegit.
Hinc Mavors, hinc Gradivum comitatus Apol-
lo,
- 30 Et domitor tumidi pugnat maris: hinc Venus
amens,
Hinc Vesta, et captae stimulatus caede Sagunti
Amphitryoniades, pariter veneranda Cybele,
Indigetesque Dei, Faunusque, satorque Qui-
rinus,
Alternusque animae mutato Castore Pollux.
- 35 Contra cincta latus ferro Saturnia Iuno,
Et Pallas, Libycis Tritonidos edita lymphis,
Ac patrius flexis per tempora cornibus Ham-
mon,
Multaque praeterea Divorum turba minorum.
Quorum ubi mole, simul venientum et gres-
sibus, alma
- 40 Intremuit tellus, pars implevere propinquos
Divisi montes, pars sedem nube sub alta
Ceperunt: vacuo descensum ad proelia coelo.
Nec vero prima in tantis concursibus hasta
Ulla fuit. Stridens nimbus certante furore
- 45 Telorum simul effusus, cupidaeque cruoris
Hinc atque hinc animae gemina cecidere
procella.

Acrius insanus dextra qua ducitur ensis,
Bellantum pars magna iacet. Super ipsa suo-
rum

Corpora consistunt avidi, calcantque gementes.
Nec magis aut Libyco protrudi Dardana nisu 50

Avertive potest pubes, aut ordine pelli

Fixa suo Sarrana manus, quam vellere sede

Si coeptet Calpen impacto gurgite pontus.

Tandem barbaricis perfractam viribus acri
Dissipat incurrens aciem clamore Nealces: 55

Laxati cunei, perque intervalla citatus

Irrupit trepidis hostis. Tum turbine nigro

Sanguinis exundat torrens: nullumque sub una

Cuspide procumbit corpus. Dum vulnera tergo

Bellator timet Ausonius, per pectora saevas 60

Exceptat mortes, et leto dedecus arcet. *)

Has inter clades viso Varrone sub armis

Increpitans Paullus, Quin imus comminus,
inquit,

Ductori Tyrio, quem vinctum colla catenis

Staturum ante tuos currus promissimus urbi? 65

Heu patria, heu plebes scelerata, et prava
favoris!

Haud umquam expedies tam dura sorte ma-
lorum,

Quem tibi non nasci fuerit per vota petendum,

Varronem, Hannibalemve magis. Dum talia
Paullus,

*) Die größten Helden und Feldherren kämpfen gegen einander. Auch die Götter mischen sich in den Streit. Die Elephanten des Hannibal werden gegen das Römische Heer getrieben, aber durch Pfeile und Feuer zurückgejagt.

70 Urget praecipites Libys, atque in terga ruentum

Ante oculos cunctas ductoris concitat hastas.
Pulsatur galea, et quatiuntur Consulis arma.
Acrius hoc Paullus medios ruit asper in
hostes.

Tum vero excussus mentem, in certamina
Paullo

75 Avia diducto, convertit Varro manuque
Cornipedem inflectens, Das, inquit, patria,
poenas,

Quae, Fabio incolumi, Varronem ad bella
vocasti.

Quaenam autem mentis, vel quae discordia
fati?

Parcarumque latens fraus est? Abrumpere
cuncta

80 Iamdudum cum luce libet. Sed comprimit
ensem

Nescio qui Deus, et meme ad graviora reservat.
Vivamne? et fractos sparsosque cruore meo-
rum

Hos referam populo fascēs? atque ora per urbes
Iratas spectanda dabo? et, quo saevius ipse

85 Hannibal haud poscat, fugiam, et te, Roma,
videbo?

Plura indignantem telis propioribus hostes
Egere, et sonipes rapuit laxatus habenas.

S I L I I

LIBER VII.

Paullus, ut adversam videt increbescere
pugnam,

Ceu fera, quae, telis circumcingentibus, ultro
Assilit in ferrum, et per vulnera colligit ho-
stem,

In medios fert arma globos, seseque periculis
Ingerit, atque omni letum molitur ab ense. 5

Has inter strages rapido terrore coorti
Invadunt terga, atque averso turbine miscent
Bella inopina viri, Tyrius quos fallere doctos
Hanc ipsam pugnae rector formarat ad ar-
tem:

Succinctique dolis, fugerent ceu Punica castra, 10
Dediderant dextras. Tum totis mentibus
actam

In caedes aciem pone atque in terga ruentes
Praecipitant. Non hasta viros, non deficit
ensis.

E strage est ferrum, atque evulsa cadavere
tela.

Ingens ferre mala, et Fortunae subdere colla 15
Nescius, adversa fronte incurrebat in arma
Vincentum Consul; pereundi Martius ardor,
Atque animos iam sola dabat fiducia mortis:
Cum Viriathus agens telis, regnator Hiberæ

20 Magnanimus terrae, iuxta atque ante ora fu-
rentis

Obtruncat Paulli fessum certaminis hostem.
Heu dolor, heu lacrimae! Servilius optima
belli,

Post Paullum belli pars optima, corruit ictu
Barbarico, magnamque cadens leto addidit
uno

25 Invidiam Cannis. Tristem non pertulit iram
Consul, et insani quamquam contraria venti
Exarmat vis, atque obtendit pulvere lucem,
Squalentem rumpens ingestae torvus arenae
Ingreditur nimbum, ac ritu iam moris Hiberi
30 Carmina pulsata fundentem barbara caetra
Invadit, laevaeque fodit vitalia mammae.
Hic fuit extremus caedum labor. Addere
bello

Haud ultra licuit dextram, nec tanta relictum
est

Uti, Roma, tibi posthac ad proelia Paullo.

35 Saxum ingens, vasto libratum pondere, caeca
Venit in ora manu, et, perfractae cassidis
aera

Ossibus infodiens, complevit sanguine vultus.
Inde pedem referens, labentia membra pro-
pinquo

Imposuit scopulo, atque, undanti vulnere
anhelans,

40 Sedit terribilis clypeum super ore cruento:
Immanis ceu, depulsis levioribus hastis,
Accepit leo cum tandem per pectora ferrum,
Stat teli patiens media tremebundus arena,
Ac, manante iubis rictuque et naribus unda

Sanguinis, interdum languentia murmura tor- 45
quens,

Effundit patulo spumantem ex ore cruorem.
Ecce, Cydonea violatus arundine plantam,
Lentulus effusis campum linquebat habe-
nis;

Cum videt in scopulo rorantem saxa cruore,
Torvoque obtutu labentem in Tartara Paul- 50
lum.

Mens abiit: puduitque fugae. Tum visa cre-
mari

Roma viro, tunc ad portas iam stare cruen-
tus

Hannibal; et totum tunc primum ante ora
fuere

Sorbentes Latium campi. Quid deinde re-
lictum,

Crastina cur Tyrios lux non deducat ad Ur- 55
bem,

Deseris in tantis puppim si, Paulle, procellis?
Testor Coelicolas, inquit, ni damna gubernas
Crudelis belli, vivisque in turbine tanto
Invitus; plus, Paulle, (dolor verba aspera di-
ctat)

Plus Varrone noces. Cape, quaeso, hunc, 60
unice rerum

Fessarum, cape cornipedem. Languentia
membra

Ipsa levabo humeris, et dorso tuta locabo.
Haec inter, lacero manantem ex ore cruorem
Eiectans, Consul, Macte o virtute paterna!
Nec vero spes angustae, cum talia restent 65
Pectora Romuleo regno. Calcaribus aufer,

Qua vulnus permittit, equum: atque hinc
ocius Urbis

Claudantur portae. Ruet haec ad moenia
pestis

Dic, oro, rerum Fabio tradantur habenae.

75 Nostris pugnavit monitis furor. Amplius acia
Quid superest vita, nisi caecae ostendere plebi
Paullum scire mori? Feror an consumtus in
Urbem

Vulneribus? Quantine emtum velit Hannibal,
ut nos

Vertentes terga aspiciat? Nec talia Paullo
75 Pectora, nec manes tam parvo intramus imago.
Ille ego--Sed vano quid enim te demoror aeger,
Lentule, conquestu? Perge, atque hinc cu-
spide fessum

Eripe quadrupedem propere. Tum Lentulus
Urbem,

Magna ferens mandata, petit: nec Paullus
inultum,

80 Quod superest de luce, finit. Ceu vulnere
tigris

Letifero cedens tandem, proiectaque corpus
Luctatur morti, et languentem pandit hiatus
In vanos morsus, nec sufficientibus irae
Ictibus, extrema lambit venabula lingua.

85 Iamque coruscanti telum, propiusque ferenti
Gressum exsultantem, et securo caedis lertae
Non expectatum surgens defixerat ensem,
Sidoniumque ducem circumspectabat, in illa
Exoptans animam certantem ponere dextra.

90 Sed vicere virum coeuntibus undique telis

Et Nomas, et Garamas, et Celtae, et Maurus,
et Astur,

Hic finis Paullo. Iacet altum pectus et ingens
Dextera, quem (soli si bella agitata darentur)
Aequares forsā Fabio. Mors additur Urbi
Pulchra decus, misitque viri inter sidera no- 95
men.

Postquam spes Italūm mentesque in Consule
lapsae,

Ceu truncus capitis, saevis exercitus armis
Sternitur, et victrix toto fremit Africa cam-
po. *)

*) Hannibal beschließt im Uebermuthe über seinen Sieg
sogleich nach Rom zu gehen, wird aber durch einen
von der Juno ihm gesandten Traum abgehalten. Die
Ueberbleibsel des R. Heeres versammeln sich in Ca-
nusium. Hannibal läßt den Leichnam des Consuls
Paulus feyerlich verbrennen. Die Nachricht von der
Niederlage bey Cannä erregt großes Schrecken in
Rom. Das aufgebrachte Volk wird vom Fabius be-
ruhigt und nimmt den Varro gut auf. Der Rath
nimmt Maafsregeln zur Fortsetzung des Krieges.
Mehrere Städte gehen zur Partei des Siegers über.

S I L I I

LIBER VIII.

Iam vero, Eridani tumidissimus accola, Cel-
tae

Incubuerunt malis Italum, veteresque doloris
Tota se socios properarunt iungere mole.
Sed fas id Celtis, fas impia bella referre
5 Boiorum fuerit populis. Capuaene furorem,
Quem Senonum genti, placuisse? et Dardana
ab ortu

Moenia barbarico Nomadum sociata tyranno
Quisnam, mutato tantum nunc tempore, cre-
dat?

Luxus, et insanis nutrita ignavia lustris,
10 Consumtusque pudor peccando, unisque re-
lictus

Divitiis probrosus honor, lacerabat hiantem
Desidia populum, ac resolutam legibus urbem.
Insuper exitio truculenta superbia agebat.
Nec vitiis deerant vires. Non largior ulli
15 Ausoniae populo (sic tum fortuna fovebat)
Aurique argentique modus: madefacta veneno
Assyrio manibus vestis, medioque dierum
Regales epulae, atque ortu convivia solis
Deprensa, et nulla macula non illita vita.
20 Tum populo saevi Patres, plebesque Senatus
Invidia laeta, et collidens dissona corda
Seditio. Sed enim interea temeraria pubis

Delicta augebat, pollutior ipsa, senectus.
 Nec, quos vile genus despectaque lucis origo
 Foedabat, sperare sibi et deponere primi 25
 Deerant imperia ac patriae pereuntis habenas.
 Quin etiam exhilarare viris convivia caede
 Mos olim, et miscere epulis spectacula dira
 Certantum ferro; saepe et super ipsa cadent-
 tum

Pocula, respersis non parco sanguine men- 30
 sis. *)

Exin victor ovans sedato pectore tandem
 Spectandis urbis tectis templisque serenos
 Laetus circumfert oculos, et singula discit:
 Quis muris sator, et pubes sit quanta sub ar-
 mis,

Quotque auri pateant bello argentique talenta. 35
 Nunc qualis frenata acies, nunc deinde pe-
 destris

Copia quanta viris. Monstrant Capitolia celsa,
 Stellatesque docent campos, Cereremque be-
 nignam.

Iamque diem ad metas defessis Phoebus
 Olympo

Impellebat equis, fuscabat et Hesperus um- 40
 bra

G 3

*) Die Einwohner von Capua wurden mit gewissen Be-
 schwerden, die sie in Rom anbrachten, abgewiesen,
 und traten daher, der Einreden des Decius ungeach-
 tet, auf die Seite des Hannibal, der mit seinem Hee-
 re nach Capua kam und den Decius sogleich in Fes-
 seln legen liefs.

Paulatim infusa properantem ad litora currum.
Instituunt de more epulas, festamque per
urbem

Regifice exstructis celebrant convivia mensis.
Ipse, Deum cultu et sacro dignatus honore,
45 Praecipuis multoque procul splendentibus
ostro

Accipitur sublime toris: non una ministri
Turba gregis: posuisse dapes his addita cura,
His adolere focos, his ordine pocula ferre.
Nec non et certis struitur penus. Aspera
mensa

50 Pondera caelati fulgent antiquitus auri.
Eripiunt flammae noctem, strepituque mo-
ventum

Murmurat alta domus. Stupet inconsuetus
opinae

Sidonius mensae miles, faciemque superbi
Ignotam luxus oculis mirantibus haurit.

55 Vescitur ipse silens, et tantos damnat hono-
res

Esse epulis, facilesque coli tanto agmine men-
sas.

Donec pulsa fames, et Bacchi munera duram
Laxarunt mentem. Tum fronti reddita demum
Laetitia, et positae graviores pectore curae.

60 Personat Euboïca Teuthras testudine, Cymes
Incola, et obtusas immiti murmure saevae
Inter bella tubae permulcet cantibus aures.*)

*) Bey diesem Gastmahle machte der Sohn des Pacuvius den Anschlag, den Hannibal zu ermorden, wurde aber von seinem Vater davon abgehalten. Mago ging nach

Nec Venerem interea fugit exoptabile tempus
 Poenorum mentes caeco per laeta premendi
 Exitio, et luxu corda importuna domandi. 65
 Spargere tela manu passim fallentia natis
 Imperat, et tacitas in pectora mittere flam-
 mas.

Tum pueris dulce arridens: Eat improba
 Iuno,

Et nos (nec mirum, quid enim sumus?) acta
 secundis

Despiciat. Valet illa manu, valet illa lacertis: 70
 Parvula nos arcu puerili spicula sensim
 Fundimus, et nullus nostro de vulnere sanguis.
 Verum, agite, o mea turba, precor, nunc tem-
 pus, adeste,

Et Tyriam pubem tacitis exurite telis.

Amplexu, multoque mero, somnoque virorum 75

Profliganda acies, quam non perfregerit ensis,

Non ignes, non immissis Gradivus habenis.

Combibat illapsos ductor per viscera luxus,

Nec pudeat picto fultum iacuisse cubili,

Nec crinem Assyrio perfundere pugnet amo. 80
 mo.

Ille sub hiberno somnos educere coelo

Iactator, tectis malit consumere noctes.

Ac ponat ritus vescendi, saepe citato

G 4

Carthago, um die Nachricht vom Siege bey Cannä zu überbringen. Decius wurde in Fesseln nach Carthago geschickt, in Cyrene aber, wohin das Schiff durch Sturm verschlagen wurde, vom König Ptolomäus befreyt.

Dum residet sub casside equo, discatque
Lyaeo

85 Imbellem donare diem. Tum deinde madenti
Post epulas sit grata chelys, segnisque soporas,
Aut nostro vigiles ducat sub numine noctes.
Haec postquam Venus, applaudit lascivus,
et alto

Mittit se coelo niveis exercitus alis.

90 Sentit flammiferas pubes Marusia pennas,
Et pariter fuis tepuerunt pectora telis.
Bacchi dona volunt, epulasque, et carmina
rursus

Pieria liquefacta lyra. Non acer aperto
Desudat campo sonipes: non ulla per auras

95 Lancea nudatos exercet torta lacertos.
Mollitae flammis lymphae languentia somno
Membra foveant, miserisque bonis perit hor-
rida virtus.

Ipsae etiam, afflatus fallente Cupidine, ductor
Instaurat mensas dapibus, repetitque volen-
tum

100 Hospitia, et patrias paulatim decolor artes
Exiit, occulta mentem vitante sagitta.
Altera iam patria, atque aequo sub honore
vocatur

Altera Carthago Capua, intactumque secundae
Fortunae ingenium vitia allatrantia quassant.

105 Nec luxus ullus mersaeque libidine vitae
Campanis modus: accumulans, variasque per
artes

Scenarum certant epulas distinguere ludo.
Ut strepit assidue Phrygiam ad Nilotica lo-
ton

Memphis Amyclaeo passim lasciva Canopo.
 Inprimis dulcem, Poeno laetante, per aures 110
 Nunc voce infundit Teuthras, nunc pectine
 cantum,

S I L I I

LIBER IX.

Iam terra glaciale caput, fecundaque nim-
 bis

Tempora, et austrifero nebulosam vertice
 frontem

Immitis condebat Hiems, blandisque salubre
 Ver Zephyris tepido mulcebat rura sereno.

Prorumpit Capua Poenus, vicinaque late 5

Praemisso terrore quatit. Ceu condita bruma,
 Dum Rhipaea rigent Aquilonis flamina, tan-
 dem

Evolvit serpens arcano membra cubili,
 Et splendente die novus emicat, atque co-
 ruscum

Fert caput, et saniem sublatis faucibus efflat. 10

At Libyci ducis ut fulserunt signa per agros,
 Desolata metu cuncta, et, suadente pavore,

Vallo se clausere simul, trepidique salutis
 Expectant ipsis metuentes moenibus hostem.

Sed non ille vigor, qui ruptis Alpibus arma 15

Intulerat, dederatque vias, Trebiaque potitus

Maeonios Italo sceleravit sanguine fluctus,
Tunc inerat. Molli luxu madefacta meroque,
Illecebris somni torpentia membra fluebant:
20 Quis gelidas suetum noctes thorace gravatis
Sub Iove non aequo trahere, et tentoria saepe
Spernere, ubi hiberna ruerent cum grandi-
ne nimbi,

At ne nocte quidem clypeive ensesve reposti,
Non pharetrae aut iacula, et pro membris
arma fuere;

25 Tunc grave cassis onus, maioraque pondera
visa

Parmarum, ac nullis fusae stridoribus hastae.*)
Verterat et mentem Tyria ad conata Taren-
tus,

Portisque intrarant Poeni. Sed enim arce
corusca,

Fisa loco, manus Ausoniae stipata sedebat.
30 Hic, miranda movens, classem, quae condi-
ta portu

Adstabat, (namque angustis e faucibus aequor
Erumpit scopulos inter, patuloque recessu
Infundit campis secretum gurgite pontum.)

65 Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur,
Arce superposita, claustris maris extulit astu,
Perque aversa tulit portatas arva carinas.
Lubrica roboreis aderant substramina plau-
stris,

•) Vergebens sucht Hannibal verschiedene Städte in Unter-italien wegzunehmen. Bey Nola wird er von den Römern geschlagen. Nachdem er hierauf einige andere Städte eingenommen, begiebt er sich nach Tarent.

Atque, recens caesi tergo prolapsa iuveni,
Aequoream rota ducebat per gramina puppim.
Et iam, per colles dumosque ad litus adacta, 40
Innabat pelago veniens sine remige classis.

Nuntius interea vectis non more carinis
Terrentem freta curarum fervoribus implet.
Dum procul Oebalios amet expugnare ne-
potes,

Et primus rostris sulcet navalibus arva, 45
Assessos Capuae muros, claustra ipsa revelli
Portarum, ac totum miseris incurrere bellum.
Liquit coepta ferox, pennasque addente pu-
dore

Atque ira simul immani, per proxima motu
Evolat, et minitans avida ad certamina fertur. 50
Verum ubi, tot sese circumfundentibus armis,
Vallatas socium portas, unaque negari
Intravisse sibi, Capuaeque erumpere cernit,
Anxius adventus, nunc ferro frangere coetum 55
Obstantum meditatur: init nunc avia coepto
Consilia, atque astu quaerit tot millia portis
Abstrahere artatis, cinctosque resolvere mu-
ros.

Sic igitur secum, curasque ita corde fatigat:
Quo, mens aegra, vocas? Rursusne pericula 60
sumam,

Non aequus regione loci? Capuaque vidente
Terga dabo? an, residens vicini vertice mon-
tis,

Exscindi ante oculos patiar socialia tecta?
Non ita me experti Fabius Fabiique magister
Turbatum, Hesperio cum clausos milite colles 65
Evasi victor, sparsosque per arva iuencos

lactare accensis stimulavi cornibus ignes.
 Haud dum omnes abiire doli. Defendere nobis
 Si Capuam ereptum est, dabitur circumdare
 Romam. *)

70 Praeceptis ad ripas immani turbine fertur,
 Sulfureis gelidus qua serpit leniter undis
 Ad genitorem Anio, labens sine murmure,
 Thybrim.

Hic ut signa ferox dimensaque castra locavit,
 Et ripas tremefecit eques, perterrita pulsus
 75 Illa prima vadis sacro se coniugis antro
 Condidit, et cunctae fugerunt gurgite Nym-
 phae.

At matres Latiae, ceu moenia nulla super-
 sint,

Attonitae passim furibundis gressibus errant.
 Ante oculos astant lacerae trepidantibus um-
 brae,

80 Quaeque gravem ad Trebiam, quaeque ad
 Ticina fluenta

Oppetiere necem, Paullus Gracchusque
 cruenti,

Flaminiusque simul, miseris ante ora vagantur.
 Clausit turba vias. Stat celsus et asper ab ira,
 Ingentemque metum torvo domatore Senatus.

85 Interdum tamen erumpunt sub casside fusae
 Per tacitum lacrimae; quidnam Fortuna mi-
 netur,

Quidve parent Superi? Pubes dispersa per
 altas

Stat turres, atque huc ventum sub corde volu-
 tat,

*) Sein Heer folgt ihm mit grossem Muthe nach Rom.

Ut iam Roma satis credat defendere muros.
Poenus ut ad somnos vix totam cursibus actae 90
Indulsit pubi noctem, vigil ipse, nec ullam
Ad requiem facilis, credensque abscedere
vitae,

Quod sopor eripiat, tempus; radiantibus armis
Induitur, Nomadumque iubet prorumpere tur-
mas.

Inde, levis frenis, circum pavifantia fertur 95
Quadrupedante sono percussae moenia Romae.
Nunc aditus lustrat, clausas nunc cuspide pulsat
Infesta portas, fruiturque timore paventum.
Nunc, lentus celsis astans in collibus, intrat
Urbem oculis, discitque locos, causasque lo- 100
corum.

Ac legeret visu cuncta, et penetraret in omnes
Spectando partes, ni magno turbine adesset
Fulvius, haud tota Capuae obsidione relictæ.
Tum demum castris turmas inflexit ovantes,
Spectata, ductor, satiatus pectora Roma. 105
Atque, ubi nox depulsa polo, primaque ru-
bescit

Lampade Neptunus, revocatque Aurora labores,
Effundit rupto persultans agmina vallo,
Et quantum clamare valet, Per plurima nostra,
O socii, decora et sacras in sanguine dextras, 110
Vobis ite pares, et tantum audete sub armis,
Quantum Roma timet. Reliquam hanc ex-
scindite molem;

Nil, quod vincatis, toto restabit in orbe.
Neu populi vos Martigenae tardarit origo;
Intratam Senonum capietis millibus urbem, 115
Assuetamque capi. Fortasse curulibus altis,

Iam vos, exemplo proavorum, ad nobile lectum

Expectant de more senes, mortique parantur.
Talibus hinc Poenus: sed contra Oenotria
pubes

120 Non ullas voces ducis aut praecepta requirit.
Sat matres stimulant, natique, et cara supinas
Tendentum palmas lacrimantiaque ora parentum.

Ostendant parvos, vagituque incita pulsan
Corda virum, armatis infigunt oscula dextris.
125 Ire volunt, et pro muris opponere densi
Pectora, respectantque suos, fletumque resorbent.

Ut vero impulso patefactae cardine portae,
Et simul erupit motis exercitus armis,
Funditur immixtus gemitu precibusque per
altos

130 Ad coelum muros plangor, sparsaeque solutis
Crinibus exululant matres, atque ubera nudant.

Fulvius antevolans agmen, Quis nesciat, inquit,

Non sponte ad nostros Poenum venisse penates?

A portis fugit Capuae. Subnectere plura
135 Conantem tristis coeli cum murmure vasto
Turbavit fragor, et subita de nube procellae.
Iupiter, Aethiopum remeans tellure, minantem
Romuleo Poenum ut vidit succedere vallo,
Coelicolis raptim excitis, defendere tecta

140 Dardana, et in septem discurrere iusserat
arces.

Ipse e Tarpeio sublimis vertice cuncta,
Et ventos simul, et nubes, et grandinis iras,
Fulminaque, et tonitrus, et nimbos conciet
atros.

Concussi tremuere poli, coelumque tenebris
Clauditur, et terras caeco nox condit amictu. 145
Instat tempestas oculis, hostique propinquo
Roma latet. lactae in turmas per nubila flam-
mae

**Stridorem servant, membrisque insibilat ignis.
Hinc Notus, hinc Boreas, hinc fuscis Africus
 alis**

Bella movent, quantis animos et pectora possint 150

Irati satiare Iovis. Fluit agmen aquarum,
Turbine confusum piceo et nigrante procella,
Atque omnes circa campos spumantibus undis
Involvit. Celsus summo de culmine montis
Regnator Superûm sublata fulmina dextra 155
Libravit, clypeoque ducis, non cedere certi,
Incussit. Summa liquefacta est cuspis in hasta,
Et fluxit, ceu correptus fornacibus, ensis.

Ambustis sed enim ductor Sidonius armis
Sistebat socios, et caecum e nubibus ignem, 160

Murmuraque a ventis misceri vana docebat.
Tandem post clades sociûm coelique ruinam,
Non hoste in nimbis viso, non ense, referri
Signa iubet castris, maestasque resuscitat iras.
Ventis debebis nimirum hiemisque procellis 165

Unum, Roma, diem. Sed non te crastina nobis
Lux umquam eripiet; descendat Iupiter ipse
In terras licet. Infrendens dum talia fatur,
Ecce serenato clarum iubar emicat axe,
Purgatusque nitet discussis nubibus aether. 170

Aeneadae sensere Deum, elisque repostis
 Summissas tendunt alta ad Capitolia dextras,
 Et festa cingunt montis penetralia lauro.
 Tum vultus, modo non parvo sudore maden-
 tes,

175 Nunc laetos Iovis aspectant. Da, summe Deo-
 rum,

Da, pater, ut sacro Libys inter proelia telo
 Concidat. Haud alia potis est occumbere
 dextra.

Sic adeo orantes pressere silentia, postquam
 Abstulerat terras nigrantibus Hesperus umbris:
 180 Quem, simul attollens rutilantem lampada,
 Titan

Obruit, et vitae rediit mortalibus usus,
 Poenus adest, nec se castris Oenotria pubes
 Continet. Haud dum enses stricti, medium-
 que iacebat

Tantum ad bella loci, quantum transmittere
 iactae

185 Sufficerent hastae, cum fulgor hebescere coeli
 Per subitum coepit, densaeque subire tene-
 brae;

Atque dies fugere, atque armari ad proelia
 rursus

Iupiter. Incumbunt venti, crassusque, rotante
 Austro, nimborum fervet globus. Intonat ipse,
 190 Quo tremat et Rhodope, Taurusque, et Pin-
 dus, et Atlas.

Audivere lacus Erebi, mersusque profundis
 Agnovit tenebris coelestia bella Typhoeus.
 Invadit Notus, ac, piceam cum grandine multa

Intorquens nubem, cunctantem et vana minan-
tem

Circumagit, castrisque ducem succedere cogit. 195
Verum ubi depositis sepsit sese aggere telis,
Laeta serenati facies aperitur Olympi,
Nullaque tam mitem credas habuisse Tonan-
tem

Fulmina, nec placido commota tonitrua coelo.
Durat, et affirmans non ultra spondet in ipsos 200
Venturam crebroque diem, modo patria virtus
In dextras redeat, nec Romam exscindere
Poeni

Credant esse nefas. Ubi nam tunc fulmina
tandem

Invicti latuisse Iovis, cum sterneret ensis
Aetolos campos? ubi, cum Tyrrhena natarent 205
Stagna cruore virum? Pugnat pro moenibus,
inquit,

Si rector Superum tot iactis fulmine, telis
Inter tot motus cur me contra arma ferentem
Afflixisse piget? Ventis hiemique fugaces
Terga damus. Remeet, quaeso, mens illa vi- 210
gorque,

Qua vobis, cum pacta Patrum, cum foedera
adessent,

Integrare acies placitum. Sic pectora flammant;
Donec equum Titan spumantia frena resolvit.
Nec nox composuit curas, somnusve fremen-
tem

Ausus adire virum, et redeunt cum luce fu- 215
rores.

Rursus in arma vocat trepidos, clypeoque
tremendum

Increpat, atque armis imitatur murmura coeli.
Ut vero accepit, tantum confidere Divis
Ausonios Patres, summissaque Baetis ad oras
220 Auxilia, et noctu progressum moenibus ag-
men:

Sic agitare fremens obsessos otia, iamque
Securam Hannibalis Romam, violentior instat.
Iamque propinquabat muro, cum Iupiter ae-
gram

Iunonem alloquitur curis, mulcetque monendo:
 225 Nullane Sidonio iuveni, coniuxque sororque
 Cara mihi, non ulla umquam sine fine feroci
 Addes frena viro? Fuerit delere Saguntum,
 Exaequare Alpes, imponere vincula sacro
 Eridano, foedare lacus. Etiamne parabit
 230 Nostras ille domos, nostras perrumpere in
 arces?

Siste virum. Namque (ut cernis) iam flagitat
ignes,

Et parat accensis imitari fulmina flammis.
His dictis, grates agit, ac turbata per auras
Devolat, et presa iuvenis Saturnia dextra,
235 Quo ruis, o vecors? maioraque bella capessis,
Mortali quam ferre datum? Iuno inquit, et
atram

Dimovit nubem, veroque apparuit ore.
Non tibi cum Phrygio res Laurentive colono,
En, age, (namque, oculis amota nube parum-
per,

240 Cernere cuncta dabo) surgit qua celsus ad
auras,

Aspice, montis apex, vocitata Palatia regi
Parrhasio, plena tenet et resonante pharetra,

Intenditque arcum, et pugnas meditatur
Apollo.

At, qua vicinis tollit se collibus altae
Molis Aventinus, viden', ut Latonia virgo 245
Accensas quatiat Phlegethontis gurgite taedas,
Exsertos avide pugnae nudata lacertos?

Parte alia, cerne, ut saevis Gradivus in armis
Implerit dictum proprio de nomine campum.
Hinc Ianus movet arma manu, movet inde 250
Quirinus,

Quisque suo de colle Deus, Sed enim aspice,
quantus

Aegida commoveat nimbos flammisque vo-
mentem

Iupiter, et quantis pascat ferus ignibus iras.
Huc vultus flecte, atque aude spectare Tonan-
tem,

Quas hiemes, quantos concusso vertice cernis 255
Sub nutu tonitrus! Oculis qui fulgurat ignis!
Cede Deis tandem, et Titania desine bella.
Sic effata virum, indocilem pacisque modique,
Mirantem Superum vultus et flammea mem-
bra,

Abstrahit, ac pacem terris coeloque reponit.*) 260

H 2

*) Fulvius geht von Rom nach Capua zurück und nimmt es ein. Der junge Scipio hört zu Puteoli, daß sein Vater und Oheim in Spanien gefallen sind und wünscht sich mit ihren Schatten zu unterreden. Er beschwört sie durch Opfer am Eingange der Unterwelt; sieht dort die edeln Männer und Weiber der Vorzeit; hat mit seinem Vater, seiner Mutter und seinem Oheim eine Unterredung und erfährt auch die kommenden Schicksale des Hannibal.

S I L I I

LIBER X.

Flectite nunc vestros, Heliconis numina,
cantus

Ortygiae pelagus Siculique ad litoris urbes.
His longo mitis placide dominator in aevo
Praefuerat terris Hieron, tractare sereno

5 Imperio vulgum pollens, et pectora nullo
Parentum exagitare metu, pactamque per aras
Haud facilis temerare fidem, socialia iura
Ausoniis multos servarat casta per annos.

Verum, ubi fata virum fragili solvere senecta,
10 Primaevo cessit sceptrum exitiale nepoti,
Et placida indomitos accepit regia mores.
Namque, bis octonis nondum rex praeditus
annis,

Caligare alto in solio, nec pondera regni
Posse pati, et nimium fluxis confidere rebus.

15 Iamque brevi nullum, delicta tuentibus armis,
Fas notum, ignotumque nefas : vilissima regi
Cura pudor. Tam praecipiti materna furori
Pyrrhus origo dabat stimulos, proavique su-
perbum

Aeacidae genus, atque aeternus carmine Achil-
les.

20 Ergo ardor subitus Poenorum incepta fovendi :
Nec sceleri mora, Coniungit nova foedera,
pacto,

Cederet ut Siculis victor Sidonius oris.
Sed stabant poenae, tumulumque negabat
Erinnys,
Qua modo pactus erat socium non cernere,
terra.

Saevos namque pati fastus, iuvenemque 25
cruento

Flagrantem luxu, et miscentem turpia diris,
Haud ultra faciles, quos ira metusque coque-
bat,

Iurati obtruncant: nec iam modus ensibus: ad-
dunt

Femineam caedem, atque insontum rapta
sororum

Corpora prosternunt ferro. Nova saevit in 30
armis

Libertas, iactatque iugum. Pars Punica castra,
Pars Italos et nota volunt; nec turba furentum
Defit: quae neutro sociari foedere malit.

Tali Trinacriae motu, rebusque Sicanis
Exitio regis trepidis, sublimis honore 35

(Tertia nam Latios renovarat purpura fasces)

Marcellus classem Zanclos appulit oris.

Inde Syracosias castris circumdedit arces.

Ipsa Syracusae patulos urbs inclita muros

Milite collecto variisque impleverat armis. 40

Ductores facilem impelli laetamque tumultus

Vaniloquo pubem furiabant insuper ore:

Numquam hoste intratos muros, et quatuor
arces,

Et Salaminiacis quantam Eoisque tropaeis

Ingenio portus urbs invia fecerit umbram, 45

- Spectatum proavis, ter centum ante ora tri-
remes,
Unum naufragium, mersasque impune pro-
fundo
Clade pharetrigeri subnixas regis Athenas.
Flammabant vulgum geniti Carthagine fratres,
50 Poeni matre genus; sed quos, sub crimine
pulsus
Urbe Syracosia, Libycis eduxerat oris
Trinacrius genitor, geminaque a stirpe pa-
rentum
Astus miscebant Tyrios levitate Sicana.
Quae cernens ductor, postquam immedicabile
visum
55 Seditio, atque ultro bellum surgebat ab hoste,
Testatus Divos Siculorum, amnesque, lacus-
que,
Et fontes, Arethusa, tuos, ad bella vocari
Invitum; quae sponte diu non sumserit, hostem
Induere arma sibi; telorum turbine vasto
60 Aggreditur muros, atque armis intonat urbi.
Par omnes simul ira rapit; certantque, ruunt-
que.
Turris, multiplici surgens ad sidera tecto,
Exibat, tabulata decem cui crescere Graius
Fecerat, et multas nemorum consumserat um-
bras.
65 Armatam hinc igni pinum et devolvere saxa
Certabant, calidaeque picis diffundere pestem.
Huic procul ardentem iaculatus lampada
Cimber
Coniicit, et lateri telum exitiabile figit.
Pascitur adiuto Vulcanus turbine venti,

Gliscentemque trahens turris per viscera la- 70
bem,

Perque altam molem et toties crescentia tecta,
Scandit ovans, rapidisque vorat crepitantia
flammis

Robora, et, ingenti simul exundante vapore
Ad coelum, victor nitentia culmina lambit.
Implentur fumo, et nebula caliginis atrae 75
(Nec cuiquam evasisse datur) ceu fulminis ictu
Correptae rapido in cineres abiire ruinae.

Par contra pelago miseris fortuna carinis.
Namque ubi se propius tectis urbique tulere,
Qua portus muris pacatas applicat undas, 80
Improvisa novo pestis conterruit astu.

Trabs fabre teres, atque, erasis undique nodis,
Navali similis malo, praefixa gerebat
Uncae tela manus: ea celso ex aggere muri
Bellantes curvi rapiebat in aera ferri 85
Unguibus, et mediam revocata ferebat in ur-
bem.

Nec solos vis illa viros, quin saepe triremem
Belligerae rapuere trabes, cum desuper actum
Incuterent puppi chalybem morsusque te-
naces.

Qui, simul affixo vicina in robora ferro 90
Sustulerant sublime ratem, (miserabile visu!)
Per subitum rursus laxatis arte catenis

Tanta praecipitem reddebant mole profundo,
Ut totam haurirent undae cum milite puppem.
His super insidiis angusta foramina murus 95
Arte cavata dabat, per quae confundere tela
Tutum erat, opposito mittentibus aggere valli.
Nec sine fraude labos, arta ne rursus eodem

Spicula ab hoste via vicibus contorta redirent.
 100 Calliditas Graia, atque astus pollentior armis

Marcellum tantasque minas terraque marique
 Arcebat; stabatque ingens ad moenia bellum.
 Vir fuit Isthmiacis decus immortale colonis,
 Ingenio facile ante alios telluris alumnos,
 105 Nudus opum; sed cui coelum terraeque paterent.

Ille, novus pluvias Titan ut proderet ortu
 Fuscatis tristis radiis; ille, haereat, anne
 Pendeat instabilis tellus; cur foedere certo
 Hunc affusa globum Tethys circumliget undis,
 110 Noverat, atque una pelagi lunaeque labores,
 Et pater Oceanus qua lege effunderet aestus.
 Non illum mundi numerasse capacis arenas
 Vana fides: puppes etiam constructaque saxa
 Feminea traxisse ferunt contra ardua dextra.*)

115 Criniger aestiferis Titan fervoribus auras,
 Et patulam Cyanen lateque palustribus undis
 Stagnantem Stygio Cocyti opplevit odore,
 Temporaque autumnii, laetis florentia donis,
 Foedavit, rapidoque accendit fulminis igni.

120 Fumabat crassus nebulis caliginis aër:
 Squalebat tellus, vitiato fervida dorso;
 Nec victum dabat, aut ullas languentibus umbras:

Atque ater picea vapor expirabat in aethra.
 Vim primi sensere canes. Mox nubibus atris
 125 Fluxit deficiens penna labente volucris:
 Inde ferae silvis sterni: tum serpere labes

*) Hannibals Flotte kommt den Syracusern zu Hülfe, wird aber von den Römern geschlagen.

Tartarea, atque haustis populari castra manipulis.

Arebat lingua, et gelidus per viscera sudor
Corpore manabat tremulo: descendere fauces
Abnuerant siccae iussorum alimenta ciborum. 130
Aspera pulmonem tussis quatit, et per anhela
Igneus efflatur sitientum spiritus ora.

Lumina, ferre gravem vix sufficientia lucem,
Unca nare iacent, saniesque immixta cruore
Exspuitur, membrisque cutis tegit ossa peresis. 135
Heu dolor! insignis notis bellator in armis
Ignavo rapitur leto. Iactantur in ignem
Dona superba virum, multo Mavorte parata.
Succubuit medicina malis. Cumulantur acervo
Labentum, et magno cineres sese aggere tollunt. 140

Passim etiam deserta iacent inhumataque late
Corpora, pestiferos tetigisse timentibus artus.
Serpit pascendo crescens Acherusia pestis,
Nec levioze quatit Trinacria moenia luctu,
Poenorumque parem castris fert atra laborem. 145
Aequato par exitio, et communis ubique
Ira Deum, atque eadem leti versatur imago.
Nulla tamen Latios fregit vis dura malorum,
Incolumi ductore, viros, clademque rependit
Unum inter strages tutum caput. Ut gravis 150
ergo

Primum letiferos repressit Sirius aestus,
Et minuere avidae mortis contagia pestes;
Ceus, sidente Noto cum se maria alta reponunt,
Propulsa invadit piscator caerula cymba.
Sic tandem ereptam morbis grassantibus ar- 155
mat

- Marcellus pubem, lustratis rite manipulis.
Circumstant alacres signa, auditisque tubarum
Respirant laeti clangoribus. Itur in hostem;
Et, si fata ferant, iuvat inter proelia ferro
160 Posse mori. Socium miseret, qui sorte pu-
denda
In morem pecudum effudere cubilibus atris
Illaudatam animam. Tumulos inhonoraque
busta
Respiciunt, et, vel nullo iacuisse sepulcro,
Quam debellari morbis, placet. Ardua pri-
mus
165 Ad muros dux signa rapit. Tenuata iacendo
Et macie galeis abscondunt ora, malusque,
Ne sit spes hosti, velatur casside pallor.
Infundunt rapidum convulsis moenibus agmen,
Condensique ruunt: tot bellis invia tecta,
170 Totque uno introitu capiuntur militis arces.
Totum, qua vehitur Titan, non ulla per or-
bem
Tum sese Isthmiacis aequassent oppida tectis.
Tot delubra Deum, totque intra moenia
portus,
Adde fora, et celsis suggesta theatra colu-
mnis,
175 Certantesque mari moles, adde ordine longo
Innumeras spatiumque domos aequare superbas
Rura. Quid, inclusos porrecto limite longis
Porticibus, sacros iuvenum certamine, lucos?
Quid tot captivis fulgentia culmina rostris?
180 Armaque fixa Deis, aut quae Marathonius
hostis
Perdidit, aut Libya quae sunt advecta subacta?

Hic Agathocleis sedes ornata tropaeis:

Hic mites Hieronis opes: hic sancta vetustas

Artificum manibus. Non usquam clarior illo

Gloria picturae seculo. Non aera vacabant, 185

Quae scirent Ephyren; fulvo certaverit auro

Vestis, spirantes referens subtemine vultus,

Quae radio caelat Babylon, vel murice picto

Laeta Tyros, quaeque Attaliciis variata per

artem

Aulaeis scribuntur acu, aut Memphitide tela. 190

Iam simul argento fulgentia pocula, mixta

Quis gemma quaesitus honos, simulacra Deo-

rum,

Numen ab arte datum servantia: munera rubri

Praeterea ponti, depexaque vellera ramis,

Femineus labor. His tectis opibusque potitus 195

Ausonius ductor, postquam sublimis ab alto

Aggere despexit trepidam clangoribus urbem,

Inque suo positum nutu, stent moenia regum,

An nullos oriens videat lux crastina muros,

Ingemuit nimium iuris, tantumque licere 200

Horruit, et propere revocata militis ira,

Iussit stare domos, indulgens templa vetustis

Incolere atque habitare Deis. Sic parcere

victis

Pro praeda fuit, et, sese contenta, nec ullo

Sanguine pollutis plausit Victoria pennis. 205

Tu quoque ductoris lacrimas, memorande,

tulisti,

Defensor patriae. Meditantem in pulvere for-

mas,

Nec turbatum animi, tanta feriente ruina,

Ignarus miles vulgi tum forte peremit.

- 210 At reliquum vulgus, resoluta in gaudia mente,
 Certarunt victi victoribus. Aemulus ipse
 Ingenii Superum, servando condidit urbem.
 Ergo exstat seclis, stabitque insigne tropaeum,
 Et dabit antiquos ductorum noscere mores.

S I L I I

LIBER XI.

At nova Romuleum carpebat cura Senatum,
 Quis trepidas gentes Martemque subiret Hi-
 berum,

Attritis rebus. Geminus iacet hoste superbo
 Scipio, belligeri, Mavortia pectora, fratres.

- 5 Hinc metus, in Tyrias ne iam Tartessia le-
 ges

Concedat tellus, propioraque bella pavescat.
 Anxia turba Patrum quasso medicamina
 maesti

- Imperio circumspectant, Divosque precantur.
 Qui laceris ausit ductor succedere castris?
 10 Absterret iuvenem, patrios patruique piare
 Optantem manes, tristi conterrita luctu,
 Et reputans annos, cognato sanguine turba.
 Si gentem petat infaustam, inter busta suorum
 Decertandum hosti, qui fregerit arma duo-
 rum,

Qui consulta ducum, ac flagret meliore Gra 15
divo.

Nec promptum teneris immania bella lacertis
Moliri, regimenque rudi deposcere in aevo.
Has, lauri residens iuvenis viridante sub um-
bra,

Aedibus extremis volvebat pectore curas:

Cum subito assistunt, dextra laevaue per 20
auras

Allapsae, haud paulum mortali maior imago,
Hinc Virtus, illinc Virtuti inimica Voluptas.
Altera Achaemenium spirabat vertice odorem,
Ambrosias diffusa comas, et veste refulgens,
Ostrum qua fulvo Tyrium suffuderat auro: 25
Fronte decor quaesitus acu, lascivaue cre-
bras

Ancipiti motu iaciebant lumina flammās.

Alterius dispar habitus, frons hirta, nec um-
quam

Composita mutata coma: stans vultus, et ore
Incessuque viro propior, laetique pudoris, 30
Celsa humeros niveae fulgebat stamine pallae.
Occupat inde prior, promissis fisa, Voluptas:
Quis furor hic, non digne puer, consumere
bello

Florem aevi? Cannaene tibi, graviorque pa-
lude

Maeonius Stygia lacus excessere, Padusque? 35
Quem tandem ad finem bellando fata lacesces?
Tune etiam tentare paras Atlantica regna,
Sidoniasque domos? Moneo, certare periclis
Desine, et armisonae caput obiectare pro-
cellae.

40 Ni fugis hos ritus, Virtus te saeva iubebit
Per medias volitare acies, mediosque per
ignes.

Haec patrem patruumque tuos, haec prodi-
ga Paullum,

Haec Decios Stygias Erebi detrusit ad undas:
Dum cineri titulum, memorandaque nomina
bustis

45 Praetendit, nec sensurae, quid gesserit, um-
brae.

At si me comitere, puer, non limite duro
Iam tibi decurrat concessi temporis aetas.
Haud umquam trepidos abrumpet buccina
somnos:

Non glaciem Arctoam, non experiere furentis
50 Ardorem Cancri, nec mensas saepe cruento
Gramine compositas: aberunt sitis aspera,
et haustus

Sub galea pulvis partique labore timores:
Sed current albusque dies, horaeque serенаe;
Et molli dabitur victu sperare senectam.

55 Quantas ipse Deus laetos generavit in usus
Res homini, plenaque dedit bona gaudia
dextra!

Atque idem, exemplar lenis mortalibus aevi,
Imperturbata placidus tenet otia mente.

Illa ego sum, Anchisae Venerem Simoentis
ad undas

60 Quae iunxi, generis vobis unde editus auctor.
Illa ego sum, verti Superum quae saepe pa-
rentem

Nunc avis in formam, nunc torvi in cornua
tauri.

Huc adverte aures. Currit mortalibus aevum,
Nec nasci bis posse datur: fugit hora, rapitque
Tartareus torrens; ac secum ferre sub um- 65
bras,

Si qua animo placuere, negat. Quis luce su-
prema

Dimisisse meas sero non ingemit horas?

Postquam conticuit, finisque est addita di-
ctis,

Tum Virtus: Quasnam iuvenem florentibus,
inquit,

Pellicis in fraudes annis, vitaeque tenebras, 70

Cui ratio et magnae coelestia semina mentis

Munere sunt concessa Deum? Mortalibus alti

Quantum Coelicolae, tantumdem animalibus
isti

Praecellunt cunctis. Tribuit namque ipsa
minores

Hos terris Natura Deo: sed foedere certo 75

Degeneres tenebris animas damnavit Avernis.

At, quis aetherei servatur seminis ortus,

Coeli porta patet. Referam quid cuncta do-
mantem

Amphitryoniadem? quid, cui, post Seras et
Indos

Captivo Liber cum signa referret ab Euro, 80

Caucaseae currum duxere per oppida tigres?

Quid suspiratos magno in discrimine nautis

Ledaeos referam fratres, vestrumque Quiri-
num?

Nonne vides, hominum ut celsos ad sidera
vultus

Sustulerit Deus, ac sublimia finxerit ora? 85

Cum pecudes, volucrumque genus, formas-
que ferarum,

Segnem atque obscoenam passim stravisset
in alvum.

Ad laudes genitum, capiat si munera Divûm
Felix, ad laudes hominum genus. Huc, age,
paulum

90 Aspice (nec longe repetam) modo Roma mi-
nanti

Impar Fidenae, contentaque crescere asylo,
Quo sese extulerit dextris: idem aspice, late
Florentes quondam luxus quas verterit urbes.
Quippe nec ira Deûm tantum, nec tela, nec
hostes,

95 Quantum sola nocet animis illapsa Voluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi Luxus, et atris
Circa te semper volitans Infamia pennis:
Mecum Honor, ac Laudes, et laeto Gloria
vultu,

Et Decus, ac niveis Victoria concolor alis.

100 Me cinctus lauro producit ad astra triumphus.
Casta mihi domus, et celso stant colle pena-
tes:

Ardua saxoso perducit semita clivo.

Asper principio (nec enim mihi fallere mos
est)

Prosequitur labor. Annitendum intrare vo-
lenti:

105 Nec bona censendum, quae Fors infida de-
disse,

Atque eadem rapuisse valet. Mox celsus ab
alto

Infra te cernes hominum genus. Omnia contra

Experienda manent, quam spondet blanda
Voluptas,

Stramine proiectus duro patiere sub astris
Insomnes noctes, frigusque famemque doma- 110
bis.

Idem iustitiae cultor, quaecumque capesses,
Testes factorum stare arbitrabere Divos.

Tunc, quoties patriae rerumque pericula
poscent,

Arma feres primus: primus te in moenia
tolles

Hostica: nec ferro mentem vincere, nec auro. 115

Hinc tibi non Tyrio vitiatas murice vestes,
Nec donum deforme viro fragrantis amomi;
Sed dabo, qui vestrum saevo nunc Marte fa-
tigat

Imperium, superare manu, laurumque su-
perbam

In gremio Iovis excisis deponere Poenis. 120

Quae postquam cecinit sacrato pectore Virtus,
Exemplis laetum vultuque audita probantem
Convertit iuvenem. Sed enim indignata Vo-
luptas

Non tenuit voces. Nil vos iam demoror ultra,
Exclamat. Venient, venient mea tempora 125
quondam,

Cum docilis nostris magno certamine Roma
Serviet imperiis, et honos mihi habebitur uni.
Sic quassans caput in nubes se sustulit atras.
At iuvenis, plenus monitis, ingentia corde
Molitur, iussaeque calat virtutis amore. 130

Ardua rostra petit, nullo fera bella volente,
Et gravia ancipitis deponit munera Martis.

Arrecti cunctorum animi. Pars lumina patris,
Pars credunt torvos patruī revirescere vultus.

135 Sed quamquam instinctis tacitus tamen aegra
periculis

Pectora subrepat terror, molemque paventes
Expendunt belli, et numerat favor anxius
annos.

Dumque ea confuso percenset murmure vulgus
Ecce, per obliquum coeli squalentibus auro
140 Effulgens maculis, ferri inter nubila visus
Anguis, et ardenti radiare per aëra sulco,
Quaque ad coeliferi tendit plaga litus Atlantis,
Perlabi resonante polo. Bis terque coruscum
Addidit augurio fulmen pater, et vaga late

145 Per subitum moto strepuere tonitrua mundo.
Tum vero capere arma iubent, genibusque
salutant.

Submissi augurium, ac iret, qua ducere Divos
Perspicuum, et patrio monstraret semita si-
gno.

150 Certatim comites rerum bellicae ministros
Agglomerant sese, atque acres sociare labores
Exposcunt, laudumque loco est isdem esse
sub armis.

Tum nova caeruleum descendit classis in ae-
quor.

It comes Ausonia, atque in terras transit Hi-
beras. *)

Considunt portu. Securæ gurgite clauso
155 Stant puppes: positusque labor terrorque
profundi.

*) Sie fahren an der Küste des Tuscischen Meeres, den Alpen, an Marseille und den Pyrenäen vorbey.

Nox similes morti dederat placidissima somnos:

Visa viro stare effigies ante ora parentis,
Atque hac aspectu turbatum voce monere:
Urbs colitur, Teucro quondam fundata vetusto,

Nomine Carthago. Tyrius tenet incola muros. 160
Ut Libyae sua, sic terris memorabile Hiberis
Haec caput est. Non ulla opibus certaverit auri,

Non portu, celsove situ, non dotibus arvi
Uberis, aut agili fabricanda ad tela vigore.
Invade aversis, nate, hanc ductoribus urbem. 165
Nulla acies famae tantum praedaeve pararit.
Talia monstrabat genitor, propiusque mon-
nebat;

Cum iuvenem sopor et dilapsa reliquit imago.
Surgit, et infernis habitantia numina lucis
Ac supplex patrios compellat nomine manes. 170
Este duces bello, et monstratam ducite ad
urbem:

Vobis ultor ego, et, Sarrano murice fulgens,
Inferias mittam fuis insignis Hiberis,
Et tumulis addam sacros certamine ludos.
Progreditur, celeratque vias, et corripit 175
agmen

Pernici rapidum cursu, camposque fatigat.
Iamque Hyperionia lux septima lampade sur-
gens

Sensim attollebat propius subeuntibus arces
Urbis, et admoto crescebant culmina gressu.
Ac pelago vectus servata Laelius hora, 180

- Quam dederat ductor subigendae ad moenia
classi,
A tergo affusis cingebat tecta carinis.
Carthago, impenso naturae adiuta favore,
Excelsos tollit pelago circumflua muros.
185 Artatas ponti fauces modica insula clau-
dit,
Qua Titan ortu terras aspergit Eoo.
At qua prospectat Phoebi iuga sera cadentis,
Pigram in planiciem stagnantes egerit undas,
Quas auget veniens refluusque reciprocatur
aestus.
190 Sed gelidas a fronte sedet sublimis ad Arctos
Urbs imposta iugo, pronumque excurrit in
aequor,
Et tuta aeterno defendit moenia fluctu.
Audax, ceu plano gradiens victricia campo
Ferret signa, iugum certabat scandere miles.
195 Aris ductor erat. Qui contra, amplexus in
artis
Auxilium atque excelsa loci, praesepserat
arcem.
Pugnabat natura soli: parvoque superne
Bellantum nisu passim per prona voluti
Truncato instabiles fundebant corpore vi-
tam.
200 Verum ubi concessit pelagi revolubilis
unda,
Et fluctus rapido fugiebat in aequora la-
psu,
Quaque modo excelsae sulcarant caerula
puppes,

Hac impune dabat Nereus transcurrere plan-
ta :

Hinc tacite nitens informidatus adire
Ductor Dardanius, subitam trahit aequore 205
pubem,

Perque undas muris pedes advolat. Inde ci-
tati

A tergo accelerant, qua fissus fluctibus Aris
Incustoditam sine milite liquerat urbem.

Tum prostratus humi (miserandum) victa ca-
tenis

Poenus colla dedit, populumque addixit in- 210
ermem.

Hanc oriens vidit Titan, cum surgeret, ur-
bem

Vallari castris, captamque aspexit eandem
Ocius, Hesperio quam gurgite tingeret
axem. *)

*) Hasdrubal wird vom Scipio geschlagen, flieht zu den Pyrenäen, und dringt von da über die Alpen in Italien ein, wo sein Heer aber von den Römern geschlagen und er selbst vom Nero getödtet wird.

S I L I I

LIBER XII.

Iam Mago, exutus castris, agitante pavore
In Libyam propero tramisit caerula velo.
Ecce aliud decus, haud uno contenta favore,
Nutribat Fortuna duci. Nam concitus Han-
non

- 5 Adventabat, agens crepitantibus agmina caetris
Barbara, et indigenas serus raptabat Hiberos.
Non ars, aut astus belli, vel dextera deerat,
Si non Scipiadae concurreret. Omnia ductor
Magna adeo Ausonius maiori mole premebat.
10 Ut Phoebe stellas, ut fratris lumina Phoeben
Exsuperant, montesque Atlas, et flumina Ni-
lus,

Ut pater Oceanus Neptunia caerula vincit.
Vallantem castra (obscuro nam Vesper Olym-
po

Fundere non aequam trepidanti coeperat um-
bram)

- 15 Aggreditur Latius rector, subitoque tumultu
Caeduntur passim coepti munimina valli
Imperfecta. Supercontexere herbida lapsos
Pondera, et in tumuli concessit cespes ho-
norem.

- 20 Nec pugnae species, sed poenae tristis imago
Illa erat, hinc tantum caedentum, atque inde
ruentum.

Per medios Hannon, palmas post terga re-
vinctus,

Ecce trahebatur, lucemque (heu dulcia coeli
Lumina!) captivus lucem inter vincla pete-
bat. *)

Massylis regnator erat ditissimus oris,
Nec nudus virtute, Syphax: quo iura pete- 25
bant

Innumerae gentes, extremaque litore Tethys.
Multa viro terra, ac sonipes, et belua, terror
Bellorum, nec non Marti delecta iuventus.

Nec foret, aut ebore, aut solido qui vinceret
auro,

Gaetulisve magis fucaret vellus ahenis. 30

Has adiungere opes avidus, reputansque la-
borem,

Si vertat rex ad Poenos, dare vela per altum
Imperat, atque animo iam tum Africa bella
capessit.

Verum ubi perventum, et portus tenuere ca-
rinae,

Iam, trepida fugiens per proxima litora puppe, 35
Hasdrubal afflictis aderat nova foedera quae-
rens

Rebus, et ad Tyrios Massylia signa trahebat.
Audito, pariter populorum in regna duorum
Advenisse duces, qui tota mole laborent,

Disceptentque armis, terrarum uter imperet 40
orbi,

I 4

*) Scipio greift hierauf den Hasdrubal, Gisgons Sohn,
an und schlägt ihn. Masinissa, König der Numi-
dier, tritt auf die Seite der Römer.

Celsus mente Syphax acciri in tecta benigne
Imperat, et tanto regni se tollit honore.

Tum laetos volvens oculos adversa per ora,
Sic Latium affatur iuvenem, ac prior incipit
ultro:

45 Quam te, Dardanida pulcherrime, mente se-
rena

Accipio, intueorque libens! quamque ora
recordor

Laetus Scipiadae. Revocat tua forma paren-
tem.

Nam repeto, Herculeas Erythia at litora Gades
Cum studio pelagi et spectandis aestibus un-
dae

50 Venissem, magnos vicina ad flumina Baetis
Ductores miro quondam me cernere amore.
Tum mihi dona viri praeda delecta tulere,
Arma simul, regnoque meo tum cognita pri-
mum

Cornipedum frena, atque arcus, quâs cedere
nostra

55 Non norunt iacula, et veteres tribuere ma-
gistros

Militiae, qui dispersas sine lege catervas
Vestro formarent ritu ad certamina Martis.
Ast ego, cum vestro (in nostris quae copia
regnis)

Nunc auri ferrem, nivei nunc munera dentis,
60 Nil valui precibus. Solos sibi cepit uterque,
Quos cohibebat ebur vaginae sectilis, enses.
Quare, age, laetus habe nostros intrare penates,
Ac, mea quando affert Libycum fortuna per
undas

Ductorem, facili, quae dicam, percipe mente.
Et vos, qui Tyriae regitis Carthaginis arces, 65
Hasdrubal, huc aures, huc quaeso advertite
sensus.

Quanta per Ausonios populos torentibus ar-
mis

Tempestas ruat, et Latio suprema minetur,
Utque bibant Tyrium bis quinos saeva per
annos

Sicana nunc tellus, nunc litora Hibera cruo- 70
rem,

Cui nescire licet? Quin ergo tristia tandem
Considunt bella, et deponitis arma volentes?
Tu Libya, tu te Ausonia cohibere memento.
Haud deformis erit vobis ad foedera versis
Pacator mediusque Syphax. Subiungere plura 75
Non passus, gentis morem arbitriumque Se-
natus

Scipio demonstrat, vanique absistere coepti
Spe iubet, et Patres docet haec expendere
solos.

Suadendi modus hic: quodque est de parte
diei

Exacti super, ad mensas et pocula vertunt. 80
Atque, epulis postquam finis, dant corpora
somno,

Et dura in noctem curarum vincula solvunt.
Iamque novum terris pariebat limine primo
Egrediens Aurora diem, stabulisque subibant
Ad iuga Solis equi, necdum ipse ascenderat 85
axem,

Sed prorupturis rutilabant aequora flammis:
Erigit e stratis corpus, vultuque sereno

- Scipio contendit Massyli ad limina regis.
Illi mos patrius fetus nutrire leonum,
90 Et catulis rabiem atque iras expellere alendo.
Tum quoque fulva manu mulcebat colla iu-
basque,
Et fera tractabat ludentum interritus ora.
Dardanium postquam ductorem accepit ad-
esse,
Induitur chlamydem, regnique insigne vetusti
95 Gestat laeva decus: cinguntur tempora vitta
Albente, ac lateri de more adstringitur ensis.
Hinc in tecta vocat, secretisque aedibus hospes
Sceptringero cum rege pari sub honore residunt.
Tum prior his inquit terrae pacator Hiberæ:
100 Prima mihi, domitis Pyrenes gentibus, ire
Ad tua regna fuit properantem et maxima
cura,
O sceptri venerande Syphax. Nec me aequo-
re saevus
Tardavit medio pontus. Non ardua regnis
Quaesumus aut in honora tuis: coniunge Latinis
105 Unanimum pectus, sociusque accede secundis.
Non tibi Massylæ gentes, extentaque tellus
Syrtibus, et latis proavita potentia campis
Amplius attulerint decoris, quam Romula
virtus
Certa iuncta fide, et populi Laurentis honores.
110 Cetera quid referam? Non ullus scilicet ulli
Aequus Coelicolûm, qui Dardana laeserit ar-
ma.
Audivit laeto Massylus et annuit ore,
Complexusque virum, Firmemus prospera,
dixit,

Omina, nec votis Superi concordibus absint,
Cornigerumque Iovem Tarpeiumque ore vo- 115
cemus.

Et simul exstructis cespes surrexerat aris;
Victimaque admotae stabat subiecta bipenni,
Cum subito abruptis fugiens altaria taurus
Exsiluit vinclis, mugituque excita late
Implevit tecta, et, fremitu suspiria rauco 120
Congeminans, trepida terrorem sparsit in
aula.

Vittaque, maiorum decoramen, fronte sine
ullo

Delapsa attactu, nudavit tempora regis.

Talia Coelicolae casuro tristia regno

Signa dabant, saevique aderant gravia omina 125
fati.

Hic fractum bello regem solioque revulsum,
Tempus erit, cum ducet agens ad templa
Tonantis,

Qui tunc orabat socialia foedera supplex.

His actis repetit portum, puppesque secundo

Dat vento, et notis reddit se Scipio terris. 130

Concurrere avidae gentes, variosque subacta

Pyrene misit populos. Mens omnibus una.

Concordes regem appellant, regemque sa-
lutant.

Scilicet hunc summum norunt virtutis hono-
rem.

Sed, postquam miti reiecit munera vultu, 135
Ausonio non digna viro, patriosque vicissim
Edocuit ritus*), ultor patriaeque domusque

*) und nachdem er Wettkämpfe zum Andenken seines Vaters und seines Oheims angestellt hatte.

Ausoniam repetit, Fama ducente triumphum.
 Nec Latium curis ardet flagrantius ullis,
 140 Quam iuveni Libyam et summos permittere
 fasces.

Sed frigens animis, nec bello prospera turba
 Ancipiti senior temeraria coepta vetabant,
 Magnosque horrebant cauta formidine casus.*)

021 Tum contra Consul: Nondum maturus ad
 arma

145 Scipio restituit terras illaesus Hiberas
 Troiugenis: pepulit Poenos, Solisque secutus
 Extremas ad Atlanta vias, exegit ab orbe
 Hesperio nomen Libyae, nec retulit auri
 Signa prius, quam fumantes circa aequora
 vidit

150 Romano Phoebum solventem litore currus.
 Ascivit reges idem. Nunc ultimus actis
 Restat Carthago nostris labor. Ipsa timeri
 Assueta, et nobis, quamvis Oenotria non-
 dum

Hannibale arva vacent, superesse intelligat
 arma.

155 Illum ego, quem vosmet cauti, consultaque
 vestra

In Latio fecere senem, cui tertia large
 Fundenti nostrum ducuntur lustra cruorem,
 Illum ego ad incensas trepidantem et sera
 paventem

Advertam patriae sedes. An Roma videbit
 160 Turpia Agenoreae muris vestigia dextrae?
 Carthago immunis nostros secura labores

*) Vorzüglich widersetzte sich Fabius.

**Audiet interea, et portis bellabit apertis?
Tum vero pulset nostras iterum improbus
hostis**

Ariete Sidonio turrets, si templa suorum
Non ante audierit Rutulis crepitantia flam- 165
mis.

Talibus accensi Patres, fatoque vocante,
Consulis annuerunt dictis, faustumque pre-
cati

Ut foret Ausoniae, transmittere bella dede-
runt. *)

S I L I I

LIBER XIII.

Stabat Carthago, truncatis undique membris
Uni nixa viro, tantoque fragore ruentem
Hannibal absenti retinebat nomine molem.
Id reliquum fessos opis auxiliique ciere
Rerum extrema iubent: huc confugere pa- 5
ventes,

*) Als Scipio in Africa landen wollte, widersetzte sich ihm der meineidige Syphax, der zu den Carthagern übergetreten war. Scipio steckte das Lager des Syphax in Brand. Dieser rettete sich, kam aber mit Verstärkung wieder, ward mit dem Heere geschlagen und gerieth selbst in Römische Gefangenschaft. Hasdrubal floh.

Postquam se Superûm desertos numine cernunt.

Nec mora: propulsa sulcant vada salsa carina,
Qui revocent, patriaeque ferant mandata monentis,

Ne lentus nullas videat Carthaginis arces.

10 Quarta Aurora ratem Dauni devexerat oras,
Et fera ductoris turbabant somnia mentem.
Namque gravis curis carpit dum nocte quietem,

Cernere Flaminium, Gracchumque, et cernere Paullum

Visus erat simul adversos mucronibus in se

15 Destrictis ruere, atque Itala depellere terra:
His aegrum visis adeunt, mandata ferentes,
Legati, patriaeque extrema pericula pandunt.
Massyla ut ruerint arma, ut cervice catenas
Regnator tulerit Libyae, letoque negato,

20 Servetur nova pompa Iovi: Carthago laboret
Ut trepidi Hasdrubalis (qui rerum agitarit
habenas)

Non una concussa fuga. Se, triste profatu,
Vidisse, arderent cum bina in nocte silenti
Castra, et luceret sceleratis Africa flammis.

25 Praerapidum iuvenem minitari, Bruttia servet

Litora dum Poenus, detracturum ignibus atris,
In quam se referat, patriam, suaque inclita
facta.

Audivit torvo obtutu defixus, et aegra
Expendit tacite cura secum ipse volutans,

30 An tanti Carthago foret: sic deinde profatur:
O dirum exitium mortalibus! o nihil umquam

Crescere, nec magnas patiens exsurgere laudes,

Invidia! Eversam iam pridem exscindere
Romam,

Atque aequasse solo potui, traducere captam
Servitum gentem, Latioque imponere leges. 35

Dum sumtus, dumque arma duci, fessosque
secundis

Submisso tirone negant recreare maniplos.

Dumque etiam Cerere et victu fraudasse co-
hortes

Hannoni placet, induitur tota Africa flammis:
Pulsat Agenoreas Rhoeteia lancea portas. 40

Nunc patriae decus, et patriae nunc Hanni-
bal unus

Subsidium: nunc in nostra spes ultima dextra.

Vertentur signa, ut Patres statuere; simulque

Et patriae muros, et te servabimus, Hannon.

Haec ubi detonuit, celsas e litore puppes 45

Propellit, multumque gemens movet aequore
classem. *)

Quassans caeruleum genitor caput aequora
fundo

Eruit, et tumidum movet ultra litora pontum.

Extemplo ventos, imbresque, et rupe procel-
las

Concitāt Aeolias, ac nubibus aethera condit. 50

Tum, penitus telo molitus regna tridenti

Intima, ab occasu Tethyn impellit et ortu,

Ac totum Oceani turbat caput. Aequora sur-
gunt

*) Es reute ihn unterwegs, Italien verlassen zu haben
und er war im Begriffe mit der Flotte umzukehren.

Spumea, et illisu scopulus tremit omnis aquarum.

55 Cum Venus, emoti facie conterrita ponti,
Talibus alloquitur regem maris: Hoc satis
irae

Interea, genitor: satis ad maiora minarum.
Cetera parce, precor, pelago: ne tollat
acerba

Hoc Carthago decus, nullo superabile bello
60 Progenuisse caput, nostrosque in funera Poeni
Aeneadas undis totoque eguisse profundo.

Sic Venus: et tumidi considunt gurgite fluctus,
Obviaque adversis propellunt agmina castris.*)
Invadunt acies pugnam, et clamore laccessunt

65 Sidera. Non alio graviores tempore vidit
Aut populos tellus, aut, qui patria arma mo-
verent,

Maiores certare duces. Discriminis alta
In medio merces, quidquid tegit undique
coelum.

Ibat Agenoreus praefulgens ductor in ostro,
70 Excelsumque caput penna nutante levabat
Crista rubens. Saevus magno de nomine terror
Praecedit, Latioque micat bene cognitus ensis.
At contra ardenti radiabat Scipio cocco,
Terribilem ostentans clypeum, quo patris et
una

*) Jupiter ermahnt die Juno, der Wuth des Hann. Gränzen zu setzen. Sie verspricht es, und bittet nur für den Hannibal um Leben und Freyheit. Jupiter willigt ein, erklärt aber zugleich den Willen des Schicksals, daß Hannibal nie nach Italien zurückkehre und daß Carthago einst zerstört werde.

Caelarat patrui spirantes proelia dira 75
Effigies: flammam ingentem frons alta vome-
bat.

Sub tanta cunctis vi telorumque virûmque,
In ducibus stabat spes et victoria solis.
Contremuere aurae, rapido vibrantibus hastis
Turbine, et horrificam traxere per aethera 80
nubem.

Inde ensis, propiorque acies, et comminus
ora

Admota, ac dira flagrantia lumina flamma.
Sternitur in medium contemtrix turba pericli,
Quae primis se praecipitem tulit obvia telis,
Gentilemque bibit tellus invita cruorem. *) 85
Parte alia, ceu sola forent discrimina campo;
Qua miscebat agens truculentus Scipio Mar-
tem,

Aspera pugna novas varia sub imagine leti
Dat formas. Hic ense iacet prostratus adacto;
Hic saxo perfracta gemit lacrimabilis ossa; 90
Atque hos (turpe) pavor fusos deiecit in ora;
Horum adversa dedit Gradivo pectora virtus.
Ipse super strages ductor Rhoeteius instat.
Qualis apud gelidum currus quatit altior He-
brum,

Et Geticas solvit ferventi sanguine Mavors 95
Laetus caede nives, glaciemque Aquilonibus
actam

*) Masinissa greift die Macedonier in Hannibals Heere an, Lâlius bringt die Bruttier, welche dem Hannibal aus Italien gefolgt waren, zum Weichen. Hannibal ruft sie zurück und stürzt sich in den Kampf.

Perrumpit stridens sub pondere belliger axis.
Iamque ardore truci lustrans fortissima quae-
que

Nomina obit ferro. Claris spectata per orbem
100 Stragibus occumbit late inter tela iuventus.
Qui muros rapuere tuos, miserasque nefandi
Principium belli fecere, Sagunte, ruinas.
Qui sacros, Trasimene, lacus, Phaethontia
quique

Polluerant tabo stagna, ac fiducia tanta
105 Quos tulit, ut Superum regi soliumque do-
mosque

Irent direptum, mactantur comminus uno
Exitio; redduntque animas, temerata ferebant
Qui secreta Deum et primo pressere negatas
Gressibus humanis Alpes. Formidinis huius
110 Plena acies propere retro exanimata ruebat.
Omnes in causam belli auctoremque malorum
Vertere iam vires tandem placet. Hannibal unus
Dum restet, non, si muris Carthaginis ignis
Subdatur, caesique cadant exercitus omnis,
115 Profectum Latio: contra, si concidat unus,
Nequidquam fore Agenoreis cuncta arma
viroque.

Illum igitur lustrans circumfert lumina campo,
Rimaturque ducem. Iuvat incertamina summa
Ferre gradum, cuperetque viro concurrere,
tota

120 Spectante Ausonia. Celsus clamore feroci
Provocat increpitans hostem, et nova proelia
poscit.

Quas postquam audivit voces conterrita Iuno,
Ne Libyci ducis impavidas ferrentur ad aures,

Effigiem informat Latiam, propereque co-
ruscis

Attollit cristis: addit clypeumque iubasque 125
Romulei ducis, atque humeris imponit ho-
norem

Fulgentis saguli: dat gressum habitusque
cientis

Proelia, et audaces adicit sine corpore mo-
tus.

Tum par effigies fallacis imagine vana
Cornipedis moderanda cito per devia passu 130
Belligerae datur ad speciem certaminis um-
brae.

Sic Poeni ducis ante oculos exsultat, et ultro
Scipio Iunoni simulatus tela coruscat.

At, viso laetus rectore ante ora Latino,
Et tandem propius sperans ingentia, Poenus 135
Quadrupedi citus imponit velocia membra,
Et iacit adversam properati turbinis hastam.
Dat terga, et, campo fugiens, volat ales
imago,

Tramittitque acies. Tum vero, ut victor, et
alti

Iam compos voti, ferrata calce cruentat 140
Cornipedem, et largas Poenus quatit asper
habenae.

Quo fugis, oblitus nostris te cedere regnis?
Nulla tibi Libyca latebra est, o Scipio, terra.
Haec ait, et stricto sequitur mucrone volan-
tem.

Donec longinquo frustratum duxit in arva 145
Diversa spatio procul a certamine pugnae.
Tum fallax subito simulacrum innubila cessit.

Fulmineus ductor, Quisnam se lumine caeco
Composuit nobis, inquit, Deus? aut latet
idem

150 Cur monstro? Tantumne obstat mea gloria
Divis?

Sed non avelles umquam, quicumque secun-
dus

Coelicolûm stas Ausoniae, non artibus hostem
Eripies verum nobis. Frena inde citatis
Convertit furibundus equis, campumque pe-
tebat,

155 Cum subitae occulto pestis collapsa tremore
Cornipedis moles ruit, atque efflavit anhelò
Pectore, Iunonis curis, in nubila vitam.
Tum vero impatiens, Vestra est haec alte-
ra, vestra

Fraus, inquit, Superi: non fallitis. Aequo-
re mersum

160 Texissent scopuli, pelagusque hausisset et
undae.

Anne huic servabat leto? Mea signa se-
cuti,

Quis pugnae auspiciûm dedimus, caeduntur;
et absens

Accipio gemitus vocesque et verba vocan-
tum

Hannibalem. Quis nostra satis delicta pia-
bit

165 Tartareus torrens? Simul haec fundebat,
et una

Spectabat dextram, ac leti fervebat amore.
Tum Iuno, miserata virum, pastoris in
ora

Vertitur, ac silvis subito procedit opacis,
Atque his alloquitur versantem ingloria
fata:

Quaenam te silvis accedere causa subegit 170
Armatum nostris? Num dura ad proelia
tendis,

Magnus ubi Ausoniae reliquos domat Han-
nibal armis?

Si velox gaudes ire, et compendia grata
Sunt tibi, vicino in medios te tramite du-
cam.

Annuat, atque onerat promissis pectora 175
largis

Pastoris, Patresque docet Carthaginis al-
tae

Magna repensuros, nec se leviora datu-
rum.

Praecipitem et vasto superantem proxima
saltu

Circumagit Iuno, et, fallens regione via- 180
rum,

Non gratam invito servat celata salutem.

Interea Cadmea manus, deserta pavensque,
Non ullum Hannibalem, nusquam certamina
cernit

Saevi nota ducis. Pars ferro occumbere
credunt,

Pars damnasce aciem, et Superis cessisse si-
nistris.

Ingruit Ausonius, versosque agit aequore toto 185
Rector, iamque ipsae trepidant Carthaginis
arces.

Impletur terrore vago cuncta Africa pulsas

Agminibus, volucrique fuga sine Marte ruen-
tes

Tendunt attonitos extrema ad litora cursus.
190 At fessum tumulo tandem regina propinquo
Sistit Iuno ducem, facies unde omnis, et atrae
Apparent admota oculis vestigia pugnae.
Tum superas Iuno sedes turbata revisit.
Iamque propinquabant hostes, tumuloque sub-
ibant,

195 Cum secum Poenus: Coelum licet omne so-
luta

In caput hoc compage ruat, terraeque de-
hiscant,

Non ullo Cannas abolebis, Iupiter, aevo.
Decedesque prius regnis, quam nomina gentes
Aut facta Hannibalis sileant. Nec deinde
relinquo

200 Securam te, Roma, mei: patriaeque superstes
Ad spes armorum vivam tibi. Nam modo
pugna

Praecellis, resident hostes: mihi satque su-
perque,

Ut me Dardaniae matres atque Itala tellus,
Dum vivam, expectent, nec pacem pecto-
re norint.

205 Sic rapitur, paucis fugientum mixtus, et altos
Inde petit retro montes tutasque latebras.
Hic finis bello. Reserantur protinus arces
Ausonio iam sponte duci. Iura improba
adempta,

Armaque, et incisae leges, opibusque superbis
210 Vis fracta, et posuit gestatas belua turre.
Excelsae tum saeva rates spectacula Poenis

Flammiferam acceperere facem, subitaque pro-
cella

Arserunt maria, atque expavit lumina Ne-
reus.

Mansuri compos decoris per secula rector,
Devictae referens primus cognomina terrae, 215
Securus sceptri, repetit per caerula Romam,
Et patria invehitur sublimi tecta triumpho.
Ante Syphax, feretro residens, captiva pre-
mebat

Lumina, et auratae servabant colla catenae.
Hic Hannon, clarique genus Phoenissae iuventa, 220
Et Macetum primi, atque incocti corpora Mauri,
Tum Nomades, notusque sacro, cum lustrat
arenas,

Hammoni Garamas, et semper naufraga
Syrtis.

Mox victas tendens Carthago ad sidera palmas
Ibat, et effigies orae iam lenis Hiberæ, 225
Terrarum finis Gades, ac laudibus olim
Terminus Herculeis Calpe, Baetisque la-
vare

Solis equos dulci consuetus fluminis unda.
Frondosumque apicem subigens ad sidera
mater

Bellorum fera Pyrene, nec mitis Hiberus, 230
Cum simul illidit ponto, quos attulit, amnes.
Sed non ulla magis mentesque oculosque te-
nebat,

Quam visa Hannibalis campis fugientis imago.
Ipse, adstans curru, atque auro decoratus et
ostro,

Martia praebebat spectanda Quiritibus ora. 235

Qualis odoratis descendens Liber ab Indis
Egit pampineos frenata tigride currus.
Aut cum Phlegraeis, confecta mole Gigan-
tum,

Incessit campis tangens Tirynthius astra.
240 Salve, invicte parens, non concessure Qui-
rino

Laudibus, ac meritis non concessure Camillo.
Nec vero, cum te memorat de stirpe Deo-
rum,

Prolem Tarpeii, mentitur Roma, Tonantis.

C. VALERII FLACCI
ARGONAUTICA.

C. W. F. E. T. L. A. C. I.
A. S. S. O. C. I. A. T. I. O. N.

THE ASSOCIATION OF
C. W. F. E. T. L. A. C. I.
A. S. S. O. C. I. A. T. I. O. N.
OF THE
C. W. F. E. T. L. A. C. I.
A. S. S. O. C. I. A. T. I. O. N.

VALERII FLACCI

LIBER I.

Prima Deûm magnis canibus frena pervia
natis,
Fatidicamque ratem; Scythici quae Phasidis
oras
Ausa sequi, mediosque inter iuga concita
cursus
Rumpere, flammifero tandem consedit
Olympo.

Haemoniam primis Pelias frenabat ab 5
annis,
Iam gravis et longus populis metus: illius
amnes,
Ionium quicumque petunt: ille Othryn et
Haemum,
Atque inum felix versabat vomere Olym-
pum.

- Sed non ulla quies animo fratrisque paventi
10 Progeniem Divûmque minas: hunc nam fore
regi
Exitio vatesque canunt, pecudumque per aras
Terrifici monitus iterant: super ipsius ingens
Instat fama viri, virtusque haud laeta tyranno.
Ergo anteire metus, iuvenemque extinguere
pergit
15 Aesonium; letique vias ac tempora versat.
Ira maris, vastique placent discrimina ponti.
Cum iuvenem, tranquilla tuens, nec fronte ti-
mendus,
Occupat; et fictis dat vultum et pondera ver-
bis:
Hanc mihi militiam, veterum quae pulchrior
actis,
20 Annue; daque animum. nostri de sanguine
Phrixus
Cretheos ut patrias, audisti, effugerit aras.
Huuc ferus Aeetes, Scythiam Phasinque rigen-
tem
Qui colit, (heu magni Solis pudor!) hospita
vina
Inter et attonitae mactat sollemnia mensae,
25 Nil nostri Divûmque memor. non nuntia tan-
tum
Fama refert. ipsum iuvenem tam saeva gemen-
tem,
Ipsam ego, cum ferus fessos sopor alligat artus,
Aspicio: meque assiduis lacera illius umbra
Questibus, et magni numen maris excitat Helle.
30 Si mihi, quae quondam, vires; vel pendere
poenas

Colchida iam, et regis caput hic atque arma
videres.

Olim annis ille ardor hebet: necdum mea
proles

Imperio, et belli rebus matura marique.

Tu, cui iam curaeque vigent animique viriles,
I, decus: et pecoris Nephelaei vellera Graio 35

Redde tholo; ac tantis temet dignare periclis.

Talibus hortatur iuvenem, propiorque iubenti

Conticuit, certus Scythico concurrere ponto

Cyaneas: tantoque silet possessa dracone

Vellera; multifidas regis quem filia linguas 40

Vibrantem ex adytis cantu dapibusque vocabat,

Et dabat hesterno liventia mella veneno.

Mox taciti patuerè doli, nec vellera curae

Esse viro; sed sese odiis immania cogi

In freta: qua iussos sic tandem quaerere Col- 45
chos

Arte queat! Nunc aerii plantaria vellet

Perseos, aut currum, ut saevos frenasse dra-
cones

Creditus, ignaras Cederis qui vomere terras

Imbuit, et flava quercum damnavit arista.

Heu quid agat? populumne levem, veterique 50
tyranno

Infensum, atque olim miserantes Aesona patres

Advocet? an socia Iunone et Pallade fretus

Armisona, superet magis et freta iussa capessat?

Si qua operis tanti domito consurgere pon-
to

Fama queat, tu sola animos mentemque per- 55
uris,

Gloria: te viridem videt immunemque senectae

Phasidis in ripa stantem, iuvenesque vocantem.
Tandem animi incertum confusaque pectora
firmat

Relligio: tendensque pias ad sidera palmas,
60 Omnipotens regina, inquit, quam, turbidus atro
Aethera caeruleum quateret cum Iuppiter im-
bre,

Ipse ego praecipiti tumidum per Enipea nimbo
In campos et tuta tuli: nec credere quivi
Ante Deam, quam te tonitru nutuque reposci
65 Coniugis, et subita raptam formidine vidi:
Da Scythiam Phasinque mihi: tuque, innuba
Pallas,

Eripe me. vestris egomet tunc vellera templis
Illa dabo: dabit auratis et cornibus igni
Colla pater: niveique greges altaria cingent.
70 Accepere Deae, celerique per aethera lapsu
Diversas petiere vias. in moenia pernix
Thespiaca ad carum Tritonia devolat Argum.
Moliri hunc puppim iubet, et demittere ferro
Robora: Peliacas etiam comes exit in umbras.
75 At Iuno Argolicas pariter Macedumque per
urbes

Spargit, inexpertos tentare parentibus Austros
Aesoniden: iam stare ratem; remisque su-
perbam

Poscere, quos revehat rebusque in secula tollat.
Omnis avet, quae iam bellis spectataque fama,
80 Turba ducum, primae seu quos in flore iuven-
tae

Tentamenta tenent, necdum data copia re-
rum.

At quibus arvorum studiumque insontis aratri,

Hos stimulant, magnaquæ ratem per lustra
viasque

Visi laude canunt manifesto in lumine Fauni,
Silvarumque Deae, atque elatis cornibus 85
Amnes.

Protinus Inachiis ultro Tirynthius Argis
Advolat: Arcadio cuius flammata veneno
Tela puer facilesque humeris gaudentibus
arcus

Gestat Hylas: velit ille quidem; sed dextera
nondum

Par oneri, clavaeque capax. quos talibus amens 90
Insequitur, solitosque novat Saturnia questus:
O utinam Graiae rueret non omne iuventae
In nova fata decus: nostrique Eurystheos haec
nunc

Iussa forent! imbrem et tenebras saevumque
tridentem

Iam iam ego, et inviti torsissem coniugis 95
ignem.

Hunc quoque nec socium nostrae columenve
carinae

Esse velim; Herculeis nec me umquam fidere
fas sit

Auxiliis, comiti et tantum debere superbo.
Dixit: et Haemonias oculos detorquet ad undas.
Fervere cuncta virum coetu, simul undique 100
cernit

Delatum nemus, et docta resonare bipenni
Litora: iam pinus gracili dissolvere lamna
Thespiaden; iungique latus, lentoque sequaces
Molliri videt igne trabes; remisque paratis
Pallada velifero quaerentem brachia malo. 105

Constitit ut, longo moles non pervia ponto,
 Puppis, et ut tenues subiere latentia cerae
 Lumina, picturae varios superaddit honores. *)
 At ducis imperiis Minyae monituque fre-
 quentes

110 Puppim humeris subeunt; et tento poplite
 proni

Decurrunt, intrantque fretum, non clamor
 anhelis

Nauticus, aut blandus testudine defuit Or-
 pheus. **)

*) Jason erhält Anzeichen einer glücklichen Reise. Er überredet den Acastus, ohne Vorwissen seines Vaters Pelias mit nach Colchis zu schiffen.

**) Es werden den Göttern Opfer gebracht. Jason betet zum Neptun. Mopsus wird des Gottes voll und erfüllt durch schreckenvolle Weissagungen die Gemüther mit Angst: aber der andere Seher Idmon beruhigt sie damit, daß sie alle Uebel und Gefahren bestehen würden. Sie feyern den Abend durch ein frohes Fest. Chiron bringt seinen Pflegesohn Achilles dem Peleus, einem der Argonauten, der von seinem kleinen Sohne Abschied nimmt. Am Morgen gehen sie zu Schiffe nach einem rührenden Abschied. Verzeichniß der Argonauten. Jupiter freut sich über den Anblick der segelnden Argo. Auf die Vorstellung des Sol gegen das Unternehmen erklärt Jupiter, der Schluss des Schicksals sey unabänderlich. Aeolus erregt einen heftigen Sturm, den endlich Neptun auf Bitten der Juno und Pallas besänftigt. Jason spendet Wein und dankt den Göttern der See für die glückliche Rettung. Itzt beunruhigt ihn der Gedanke, Pelias möchte sich an seinen Eltern rächen, weil er ihm seinen Sohn Acast mitgenommen. Wirklich hatte Pelias, wüthend

VALERII FLACCI

LIBER II.

Certatim remis agitur mare : rostraque cursu
 Prima tremunt. et iam summis Vulcania surgit
 Lemnos aquis, tibi per varios defleta labores,
 Ignipotens : nec te Furiis et crimine matrum
 Terra fugat, meritique piget meminisse prio- 5
 ris. *)

Ecce procul validis Lemnon tendentia remis

über seinen Verlust, Henker zum Aeson und der Alcimede, geschickt, welche aber, ihre Gefahr voraussehend, den Göttern der Unterwelt geopfert und Ochsen-Blut getrunken hatten. Als die Abgesandten daher beyde im Sterben fanden, ermordeten sie noch vor ihren Augen ihren jüngern Sohn. Aeson und Alcimede wurden nach Elysium geführt.

*) Die Altäre der Venus hatten lange kalt und ohne Opfer gestanden. Venus dachte auf Rache, und als die Lemnier nach einem Siege über die Thracier zurückkehrten und viele gefangene Thracierinnen mitbrachten, flöste sie den Lemnierinnen die Gedanken ein, sie würden von den Sklavinnen verdrängt und ihnen von ihren Männern unterthänig gemacht werden. Sie brachten deswegen alle Männer in Einer Nacht um : nur Hypsipyle rettete durch List ihren Vater Thoas und ward zur Königin in dem neuen Weiber-Staate ernannt.

Arma notant: rapitur subito regina tumultu,
 Conciliumque vocat. non illis obvia tela
 Ferre nec infestos deerat furor improbus
 ignes:

10 Ni Veneris saevas fregisset Mulciber iras.
 Tunc etiam vates Phoebæ dilecta Polyxo,
 Portum demus, ait. hæc hospita, credite,
 puppis

Adveniet: levior Lemno Deus æquore flexit
 Huc Minyas. Venus ipsa volens dat tempora
 iungi,

15 Dum vires utero, maternaque sufficit ætas.
 Dicta placent. portatque preces ad litora Gra-
 iis

Iphinoe: nec turba nocens, scelerisque re-
 centis

Signa movent; tollitque loci Cytherea timorem.
 Protinus ingentem procerum sub nomine tau-
 rum

20 Deicit: insuetis et iam pia munera templis
 Reddit: et hac prima Veneris calet ara iu-
 venca.

Ventum erat ad rupem, cuius pendentia
 nigris

Fumant saxa iugis, coquiturque vaporibus
 aër;

Substitit Aesonides. atque hic regina precari
 25 Hortatur: causasque docens, Hæc antra vi-
 detis,

Vulcanique, ait, ecce, domos: date vina pre-
 cesque,

Forsitan hoc factum taceat iam fulmen in an-
 tro;

Nox dabit ipsa fidem: clausae cum murmura
flammae,

Hospes, et incussae sonitum mirabere massae.

Moenia tum, viresque loci, veteresque pa- 30
rentum

Iactat opes. mediis famulae convivia tectis

Expediunt; Tyrio vibrat torus igneus ostro.

Iam medio Aesonides, iam se regina locavit;

Post alii proceres: sacris dum vincitur extis

Prima fames; circum pateris it Bacchus, et 35
omnis

Aula silet: dapibus coeptis mox tempora fallunt

Noctis, et in seras durant sermonibus umbras.

Praecipueque ducis casus mirata requirit

Hypsipyle: quae fata trahant, quae regis agat
vis:

Aut unde Haemoniae molem ratis. unius haeret 40

Alloquio, et blandos paulatim colligit ignes,

Iam non dura toris, Veneri nec iniqua re-
versae:

Et Deus ipse moras spatiumque indulget amor.

Pliada lege poli nimboso moverat astro

Iupiter, aeternum volvens opus; et simul 45
undis

Cuncta ruunt: unoque Dei Pangaea sub ictu,

Gargaraque, et moesti steterant formidine luci.

Urbe sedent laeti Minyae, viduisque vacantes

Indulgent thalamis: nimbosque educere luxu:

Nec iam velle vias: Zephyrosque audire vo- 50
cantes

Dissimulant; donec resides Tirynthius heros

Non tulit, ipse rati invigilans, atque integer
urbis;

Ut vidit, totaque viros decedere Lemno;
 Ingemit, et tali compellat Iasona questu:
 Iamne placet primo deducere vela sereno?
 Ergo moras coelo cursumque tenentibus undis
 Debuimus? Dixit lacrimans: haesuraque caro 80
 Dona duci promit chlamydem textosque la-
 bores.

Illic servati genitoris conscia sacra
 Pressit acu, currusque pios: stant saeva pa-
 ventum

Agmina, dantque locum: viridis circum hor-
 rida tela

Silva tremit: mediis refugit pater anxius um- 85
 bris.

Pars et frondosae raptus expresserat Idae,
 Illustremque fugam pueri: mox aethere lae-
 tus

Adstabat mensis: quin et Iovis armiger ipse
 Accipit a Phrygio iam pocula blanda ministro.
 Tunc ensem, notumque ferens insigne Thoan- 90
 tis,

Accipe, ait, bellis mediaeque ut pulvere pu-
 gnae

Sim comes, Aetnaei genitor quae flammea
 gessit

Dona Dei, nunc digna tuis adiungier armis.

I, memor i terrae, quae vos amplexa quieto
 Prima sinu; refer et domitis a Colchidos oris 95

Vela, per hunc, utero quem linquis Iasona
 nostro.

Sic ait, Haemonii labens in colla mariti.

Has inter lacrimas legitur piger uncus arenis:

Iam remi rapuere ratem, iam flamina portant;

- 100 Spumea subsequitur fugientis semita clavi.
 Tunc tenuis Lemnos transitque Electriatellus,
 Threïciis arcana sacris: hic numinis ingens
 Horror, et incautis decreta piacula linguis.
 Hanc demissa Iovi non umquam laedere
 fluctu
- 105 Audet hiems: sponte ipse Deus tunc asperat
 undas,
 Cum vetat infidos sua litora tangere nautas.
 Obvius at Minyas terris adytisque sacerdos
 Excipit, hospitibus reserans secreta, Thyotes.
 Hactenus in populos vati, Samothraca, diem-
 que
- 110 Missa mane: sacrisque metum servemus
 opertis. *)

*) Als sie bey Troja landeten und Hercules mit dem Talamon an der Küste umher streifte, stießen beide auf ein schreckliches Schauspiel. Hesione, Laomedons Tochter, war an einen Felsen gefesselt, um die Beute eines See-ungeheuers zu werden, welches Troja beunruhigte. Hercules tödtete dieses und befreite die Königstochter. Auf der Fahrt durch den Hellespont erschien Helle und befahl den Argonauten, dem Phrixus in Colchis ein Sühn-opfer zu bringen. Jason spendete ihr zu Ehren Wein und flehte sie um Glück zur Reise an. Nun kommen sie zu den Dolionen, von deren König Cyzicus sie freundschaftlich bewirtheet und bey dem Abgang beschenkt wurden. Nach ihrer Abreise leitete es Cybele, die auf den Cyzicus wegen eines getödteten Löwens zürnte, so ein, daß das Schiff in der Nacht wieder an die Küste der Dolionen zurückgeworfen wurde. Die Einwohner glaubten, die Pelasger, von denen sie oft überfallen wurden, näherten sich, und setzten sich in Vertheidigungsstand. Es entstand ein blutiges Gefecht, in welchem

VALERII FLACCI

LIBER III.

Continuo puppim petere et considerare tran-
stris

Imperat Ampycides nec visum vertere ter-
rae.

Illi alacres, pars arma locant, pars ardua
celsis

Insternunt tabulata foris: oriturque tremen-
tum

Remorum sonus et laetae concordia vocis. 5

Instaurant primi certamina, liber amictu
Eurytus, et dictis Talai non territus Idas:
Inde alii increpitant, atque aequora pectore
tollunt.

Par gemitu pulsuque labor: versumque vi-
cissim

Mittitur in puppim remo mare. laetus et ipse 10
Alcides: Quisnam hos vocat in certamina
fluctus?

Dixit; et, intortis assurgens arduus undis,
Percussit subito deceptum fragmine pectus.

L 4

Cyzicus durch Jasons Hand fiel. Der Morgen enthüllte beyden Parteien die schreckliche That. Man jammerte über das Mißgeschick und stellte feierliche Leichenbegängnisse zur Ehre der Gebliebenen an. Darauf wurden die Argonauten durch eine Reinigung ausgesühnt.

Tardior hinc cessante viro, quae proxima,
Tiphys.

15 Litora, quosque dabat densos trabe Mysia
montes,

Advehitur. petit excelsas Tirynthius ornos:
Haeret Hylas lateri, passusque moratur iniquos.
Illum ubi Iuno, poli summo de vertice, puppim
Deservisse videt; tempus rata Diva nocendi,

20 Pallada consortem curis cursusque regentem
(Ne qua inde inceptis fieret mora) fallere
prima

Molitur; caroque dolis avertere fratri.

Tunc sic alloquitur: Procerum vi pulsus iniqua
Germanique manu (repetis, quo crimine)
Perses,

25 Barbaricas iam movit opes Hyrcanaque signa:
Aeetes contra thalamis et virgine pacta
Conciliat reges Scythicos; primusque coacta
Advebit Albana Styris gener agmina porta.

Corripe prima vias; finem cum Phasidis alti
30 Transierit Perses, aciemque admoverit urbi,
Coepa refer; paulumque moras et foedera
necte,

Consiliis atque arte tua. sponde, affore reges
Dīs genitos, quīs arma volens, quīs agmina
iungat.

At virgo, quamquam insidias aestusque no-
vercae

35 Sentiat, et blandos quaerentem fingere vultus,
Obsequitur tamen, et iussas petit ocius oras.
Iam Iuno pariter laevi iuga pinea montis
Respicit, ac pulchro venantes agmine Nym-
phas,

Undarum nemorumque decus. levis omnibus
arcus,

Et manicae virides, et stricta myrtus habena; 40
Summo palla genu; tenui vagus innatat unda
Crinis, ad obscurae decurrens cingula mam-
mae.

Ipsa citatarum tellus pede plausa sororum
Personat; et teneris submittit gramina plantis.
E quibus Herculeo Dryope percussa fragore, 45
Cum fugerent iam tela ferae, processerat ultra
Turbatum visura nemus; fontemque petebat
Rursus, et attonitos referebat ab Hercule vul-
tus.

Hanc delapsa polo, piceaeque acclivis opacae
Iuno vocat, prensaque manu sic blanda pro- 50
fatur:

Quem tibi coniugio tot dedignata dicavi
Nympha procos, en Haemonia puer appulit
alno,

Clarus Hylas; saltusque tuos, fontesque per-
errat.

Vidisti, roseis haec per loca Bacchus habenis
Cum domitas acies, et Eoi fercula regni 55
Duceret: ac rursus thiasos et sacra moventem
Hunc tibi, vel posito venantem pectine Phoe-
bum,

Crede dari. quae spes Nymphis aufertur
Achaeis!

Sic ait; et celerem frondosa per avia cervum
Suscitat; ac iuveni sublimem cornibus offert. 60
Ille animos tardusque fugae longumque re-
sistens

Sollicitat, suadetque pari contendere cursu.

Credit Hylas; praedaeque ferox ardore pro-
pinquae

Insequitur: simul Alcides hortatibus urget
65 Prospiciens: iamque ex oculis aufertur uter-
que.

Cum puerum instantem quadrupes, fessaque
minantem

Tela manu, procul ad nitidi spiracula fontis
Ducit, et intactas levis ipse superfugit undas.
Hoc pueri spes lusa modo est, nec tendere
certat

70 Amplius: utque artus et concita pectora sudor
Diluerat, gratos avidus procumbit ad amnes.
Stagna vaga ceu luce micant, ubi Cynthia
coelo

Prospicit, aut medii transit rota candida
Phoebi:

Tale iubar diffundit aquis; nil umbra, comae-
que,

75 Turbavitque sonus surgentis ad oscula Nym-
phae.

Illa avidas iniecta manus, heu sera cientem
Auxilia, et magni referentem nomen amici,
Detrahit: adiutae prono nam pondere vires.
Iam pater umbrosis Tirynthius arcibus ornos

80 Depulerat, magnoque iugi stridore revulsas
Terga super fulvi porrexerat horrida monstri,
Litora curva petens: alio nam calle reversum
Credit Hylan, captaque dapes auxisse ferina.
Sed neque apud socios, structasque in litore
mensas

85 Unanimum videt aeger Hylan; nec longius
acrem

Intendens aciem. varios hinc excitat aestus
Nube mali percussus amor: quibus haeserit
 oris;

Quis tales impune moras casusve laborve
Attulerit: densam interea descendere noctem
Iam maiore metu: tum vero et pallor et amens 90
Cum piceo sudore rigor. Ceu pectora nautis
Congelat hiberni vultus Iovis agricolisve,
Cum coit umbra minax: comitis sic afficit
 error

Alciden, saevaeque monet meminisse no-
 vercae.

Continuo, volucris ceu pectora tactus asylo, 95
Emicuit Calabris taurus per confraga septis,
Obvia quaeque ruens: tali se concitat ardens
In iuga senta fuga. pavet omnis conscia late
Silva; pavent montes; luctu succensus acerbo
Quid struat Alcides, tantaque quid apparet ira. 100
Heu miserae, quibus ille, ferae, quibus inci-
 dit usquam

Immeritis per lustra viris! volat ordine nullo
Cuncta petens; nunc ad ripas, deiectaque saxis
Flumina; nunc notas nemorum procurrit ad
 umbras;

Rursus Hylan, et rursus Hylan per longa re- 105
 clamat

Avia: responsant silvae, et vaga certat imago,
At sociis immota fides austrisque secundis
Certa: morae nec parvus Hylas: quamquam
 omnibus aequae

Grata rudimenta Herculeo sub nomine pen-
 dent.

110 Illum omnes lacrimis moestisque reposcere
votis;

Incertique metu, nunc longas litore voces
Spargere; nunc seris ostendere noctibus ignes.

Ipse, vel excelsi cum densa silentia montis,
Strata vel oblatis ductor videt aequora ventis,

115 Stat lacrimans; magnoque viri cunctatur
amore.

Illius incessus, habilemque ad terga phare-
tram,

Illum inter proceres moestaeque silentia men-
sae

Quaerit inops, quondam ingenti compressa
trahentem

Vina manu, et durae referentem monstra no-
vercae:

120 Nec minus interea crudelis Iapyga Iuno
Assidue movet, et primis cum solibus offert.

Iamque morae impatiens, cunctantes incre-
pat austros

Tiphys; et oblato monet otia rumpere cur-
su. *)

*) Jason fragt seine Gefährten wegen der Abfahrt um Rath. Nach einem hitzigen Streite darüber wird die Abfahrt beschlossen. Während sie schon unterwegs sind, irrt Hercules noch herum, seinen Hylas zu suchen, verfällt aber endlich in Schlaf, worin ihm Hylas erscheint und sein Schicksal erzählt.

VALERII FLACCI

LIBER IV.

Proxima Bebrycii panduntur litora regni.
 Rex Amycus. regis fatis et numine freti
 Non muris cinxere domos; non foedera le-
 gum

Ulla colunt, placidas autiura tenentia mentes.
 Quales Aetnaeis rabidi Cyclopes in antris 5
 Nocte sub hiberna servant freta; sicubi sae-
 vis

Advectet ratis acta Notis tibi pabula dira,
 Et miseras, Polypheme, dapes: sic undique
 in omnes

Prospiciunt, cursantque vias, qui corpora
 regi

Capta trahant. ea Neptuno trux ipse parenti 10
 Sacrifici pro rupe iugi, media aequora supra,
 Torquet agens. sin forma viris praestantior
 adsit;

Tum legere arma iubet, sumtisque occurrere
 contra

Caestibus. haec miseri sors est aequissima
 leti. *)

At procul e silvis sese gregibusque ferebat 15

*) Neptun trauerte über die Landung der Argo, da er wußte das seinem Sohne das Schicksal bevorstand; vom Pollux besiegt zu werden.

Saevus in antra gigas: quem nec sua turba
tuendo

It tanti secura metus. mortalia nusquam
Signa manent: instar scopuli, qui montibus
altis

Summus abit, longeque iugo stat solus ab omni.
20 Devolat inde furens; nec, quo via, curve pro-
fecti,

Nec genus ante rogat; sed tali protonat ira:
Incipite, o iuvenes, etenim fiducia, credo,
Huc tulit; auditas et sponte lacessitis oras.
Sin errore viae, nec dum mens gnara locorum;
25 Hic mihi lex, caestus adversaque tollere con-
tra

Brachia. sic ingens Asiae plaga, quique per
Arcton

Dexter et in laevum Pontus iacet, haec mea
visat

Hospitia: hoc cuncti remeent certamine reges.
Neptuni domus, atque egomet Neptunia pro-
les.

30 Iam pridem caestus resides, et frigida raris
Dentibus aret humus. qui mecum foedera
iunget

Prima manu? cui dona fero? mox omnibus
idem

Ibit honos. fuga sub terras, fuga nulla per
auras.

Nec lacrimae, nec forte preces, superive vo-
cati

35 Pectora nostra movent: aliis rex Iupiter
oris.

Faxo Bebrycium nequeat transcendere puppis

Ulla fretum, et ponto volitet Symplegas inani.
Talia dicta dabat: cum protinus asper Iason,
Et simul Aeacides, simul et Calydonis alumni,
Nelidesque, Idasque prior, quae maxima,

surgunt,

40

Nomina: sed nudo steterat iam pectore
Pollux.

Illum Amycus, nec fronte trucem, nec mole
tremendum,

Vixdum etiam primae spargentem signa iu-
ventae,

Ore renidenti lustrans obit; et fremit ausum:

Sanguineosque rotat furiis ardentibus orbes. 45

Sic adeo insequitur, rabidoque ita murmure
terret:

Quisquis es, infelix celera puer: haud tibi
pulchrae

Manserit hoc ultra frontis decus; orave matri

Nota feres. tune e sociis electus iniquis?

Tune Amyci moriere manu? nec plura mo-
ratus,

50

Ingentes humeros spatiosaque pectoris ossa
Protulit, horrendosque toris informibus artus.

At satus aequoreo fatur tunc talia rege:

Aspice et haec crudis durata volumina tauris,

Nec pete sortis opem; sed, quos potes, in-
due caestus.

55

Dixit, et urgentis post sera piacula fati

Nescius, extremum hoc, armis innectere
palmas

Dat famulis: dat et inde Lacon, odia aspera
surgunt

Ignotis prius; atque incensa mente feruntur

60 In medium sanguis Iovis et Neptunia proles.
Hinc illinc dubiis intenta silentia votis.
Et pater orantes caesorum Tartarus umbras
Nube cava tandem ad merita spectacula
pugnae

Emittit: summi nigrescunt culmina montis.

65 Continuo Bebryx, Maleae velut arce fragosa
Turbo rapax, vix ora virum, vix tollere
passus

Brachia, torrenti praeceps agit undique
nimbo,

Cursibus involvens: totaque immanis arena
Insequitur. vigil ille metu, cum pectore et
armis

70 Huc alternus et huc, semper cervice reducta,
Semper et in digitis, et summi pulvere
campi,

Proiectusque redit, spumanti qualis in alto
Pliade capta ratis, trepidi quam sola magistri
Cura tenet, rapidum ventis certantibus aequor

75 Intemerata secatur. Pollux sic providus ictus
Servat, et Oebalia dubium caput eripit arte.
Ut deinde urgentes effudit nubibus iras
Ardoremque viri, paulatim insurgere fesso
Integer, et summos manibus deducere caestus.

80 Ille dies aegros Amyci sudoribus artus
Primus, et arenti cunctantem vidit hiatu.
Nec sua defessum noscunt loca, nec sua
regem

Agmina: respirant ambo, paulumque re-
ponunt

Brachia, ceu Lapithas aut Paeonas aequore
in ipso

Dum refovet, fixaque silet Gradivus in hasta. 85

Vix steterant, et iam ecce ruunt: inflicta-
que late

Terga sonant: nova vis iterum, nova cor-
pora surgunt.

Emicat hic, dextramque parat, dextram-
que minatur

Tyndarides. redit huc oculis et pondere
Bebryx,

Sic ratus: ille autem celeri rapit ora sinistra: 90

Conclamant socii, et subitas dant gaudia
voces.

Illum insperata turbatum fraude, furentemque

Oebalides, prima, refugit, dum detonet ira,

Territus ipse etiam, atque ingentis conscius
ausi.

Saevit inops Amycus, nullo discrimine sese 95

Praecipitans; avidusque viri (respectat ovan-
tes

Quippe procul Minyas) caestu velatus utroque

Irruit. hos inter Pollux subit, et trucis ultro

Advolat ora viri: nec spes effoeta; sed ambae

In pectus cecidere manus. hoc saevior ille, 100

Ecce iterum vacuas agit inconsulta per auras

Brachia: sentit enim Pollux rationis egentem:

Dat genibus iunctis latus, effusumque secutus

Haud revocare gradus patitur: turbatque,

premitque

Ancipitem; crebros et liber congerit ictus 105

Desuper averso: sonat omni vulnere vertex:

Inclines cedunt malae. iam tempora manant,

Sanguineaeque latent aures: vitalia donec

Vincula, qua primo cervix committitur artu;

110 Solvit dextra gravis. labentem propulit heros,
Ac super insistens, Pollux ego missus Amy-
clis,

Et Iove natus, ait; nomen mirantibus umbris
Hoc referes; sic et memori noscere sepulcro.
Bebrycas extemplo spargit fuga: nullus
adempti

115 Regis amor: montem celeres silvamque ca-
pessunt.

Iamque dies auraeque vocant: rursusque ca-
pessunt

Aequora: mox nova cuncta vident; Thy-
naeaeque iuxta

Litora, fatidici poenis horrentia Phinei.

Dira Deum summoque lues urgebat in aevo.

120 Quippe neque extorrem tantum, nec lucis
egentem,

Insuper Harpyiae Typhonides, ira Tonantis,
Depopulant, ipsoque dapes praedantur ab
ore.

Talia prodigia, et tales pro crimine poenas
Perpetitur. spes una seni, quod pellere saevam

125 Quondam fata luem dederunt Aquilone
creatis.

Ergo ubi iam Minyas certamque accedere
Phineus

Sentit opem, primas baculo defertur ad
undas:

Vestigatque ratem, atque oculos attollit inanes.

Tunc tenuem spirans animam, Salve, o mihi
longum

130 Expectata manus, nostrisque, ait, agnita
votis.

Non ego nunc, magno quod cretus Agenore
Phineus,

Aut memorem, mea quod vates insedit
Apollo

Pectora; praesentis potius miserescite fati.
Nec mihi diversis erratum casibus orbem,
Amixtas aut flere domos, aut dulcia tempus 135
Lumina: consuetis serum est ex ordine fati
Ingemere. Harpyiae semper mea pabula
servant,

Fallere quas nusquam misero locus: illicet
omnes

Deveniunt, niger intorto ceu turbine nimbus,
(Iamque alis procul et sonitu mihi nota Ce. 140
laeno)

Diripiunt verruntque dapes, foedataque tur-
bant

Pocula. saevit odor; surgitque miserrima
pugna:

Parque mihi monstrisque fames. sprevere
quod omnes

Pollueruntque manus, quodque unguibus ex-
cidit atris,

Has mihi fert in luce moras. nec rumpere 145
fata

Morte licet: trahitur victu crudelis egestas.
Sed vos o servate precor; (praedicta Deorum
Si non falsa mihi) vos finem imponite poenis.
Nempe adsunt, qui monstra fugent, Aquil-
onia proles,

Non externa mihi: nam rex ego divitis Hebri, 150
Iunctaque vestra meo quondam Cleopatra
cubili.

Nomen ad Actaeae Calais Zetesque sororis
Prosiliunt. Zetesque prior, Quem cernimus?
inquit:

Tunc ille Odrysiae Phineus rex inclitus orae?
155 Tu Phoebi comes, et nostro dilecte parenti?
O ubi nunc regni, generisque ubi gloria?
quam te

Exedit labor, et miseris festina senectus!
Quin age, mitte preces; namque est tibi
nostra voluntas;

Si non ira Deum, vel si placabilis urget.
160 Sustulit hic geminas Phineus ad sidera palmas:
Teque, ait, iniusti, quae nunc premis, ira
Tonantis

Ante precor: nostrae tandem iam parce
senectae:

Sit modus: et fore credo equidem: nam
vestra voluntas

Quo, iuvenes, sine pace Deum? nec credite
culpam

165 Saevitiae, scelerumve mihi nunc crimina
pendi:

Fata loquax mentemque Iovis, quaeque ab-
dita solus

Consilia, et terris subito ventura parabat,
Prodideram, miserans hominum genus: hinc
mihi tanta

Pestis, et offusae media inter dicta tenebrae.
170 Iam tandem cessere irae: nec casus, ab alto
Ipse volens nostris sed vos Deus appulit oris.
Sic ait, et, fatis ita iam cedentibus, omnes
Impulit, et durae commovit imagine poenae.
Instituere toros, mediisque tapetibus ipsum

Accipiunt, circumque iacent: simul aequora 175
servant,

Astra simul: vescique iubent, ac mittere
curas.

Cum subitus misero tremor, et pallentia
primae

Ora senis fugere manus, nec prodita pestis
Ante, sed in mediis dapibus videre volucres.

Fragrat acerbus odor; patriique exspirat 180
Averni

Halitus: unum omnes incessere planctibus,
unum

Infestare manus: inhiat Cocytia nubes

Luxurians, ipsoque ferens fastidia visu.

Tum sola colluvie, atque illisis stramina
mensis

Foeda rigant: stridunt alae; praedaeque re- 185
tenta

Saevit utrinque fames: nec solum horrenda
Celaeno

Phinea, sed miseras etiam prohibere sorores.

Emicat hic subito, seseque Aquilonia proles

Cum clamore levat: genitor simul impulit
alas.

Hoste novo turbata lues; lapsaeque rapinae 190

Faucibus: et primum pavidae Phineia tecta

Pervolitant, mox alta petunt: stant litore fixi

Haemonidae, atque oculis palantia monstra
sequuntur.

Sic ubi prorupti tonuit cum forte Vesevi

Hesperiae letalis apex; vix dum ignea mon- 195
tem

Torsit hiems: iamque Eoas cinis induit urbes.

Turbine sic rapido populos atque aequora
longe

Transabeunt: nullaque datur considerare terra,
Iamque et ad Ionii metas, atque intima ten-
dunt

200 Saxa; vocat magni Strophadas nunc incola
Ponti.

Hic fessae, letique metu propioris anhelae
Dum trepidant, humilique graves timido-
que volatu

Implorant clamore patrem Typhona nefando;
Extulit assurgens noctem pater; imaque sum-
mis

205 Miscuit, et mediis vox exaudita tenebris:
Iam satis huc pepulisse Deas, cur tenditis
ultra

In famulas saevire Iovis? quas, fulmina
quamquam

Aegidaque ille gerens, magnas sibi legit in
iras.

Nunc quoque Agenoreis idem decedere tectis
210 Imperat; agnoscunt monitus, iussaeque re-
cedunt.

Haesit uterque polo, dubiisque elanguit
alis;

Mox abit, et sociae victor petit agmina
puppis,

Interea Minyae pulsa lue prima Tonanti
Sacra novant: tum vina toris, epulasque re-
ponunt.

215 Ipse inter medios, ceu dulcis imagine somni
Laetus, ad oblatae Cereris suspirat honores;
Agnoscit Bacchi latices, agnoscit et undam:

Et nova non pavidæ miratur gaudia men-
sae. *)

Unda laborantes praeceps rotat, ac fuga
ponti

Obvia: miscentur rupes: iamque aequore 220
toto

Cyaneae iuga praecipites illisa remittunt.

Bis fragor infestas cautes, adversaque saxis
Saxa dedit: flamma expresso bis fulsit in
imbri.

Advertere Dei, defixaque numina ponto,
Quid scopulis praeclusa ratis, quid dura iu- 225
ventus

Expediat: pendet magnis favor ortus ab
ausis.

Prima coruscanti signum dedit Aegide virgo,
Fulmineam iaculata facem, vixdum ardua
cautes

Cesserat; illa volans tenui per concita saxa
Luce fugit: rediere viris animique manusque, 230
Ut videre viam: Sequor o, quicumque Deo-
rum,

Aesonides, vel fallor, ait: praecepsque fra-
gores

Per medios ruit, et fumo se condidit atro.
Cooperat hinc cedens abductis montibus unda
Ferre ratem, pelagoque dies occurrere aperto; 235

M 4

*) Phineus verkündigt auf Antrieb des Jupiter dem Jason die Zukunft. Die Argonauten fahren nun ab und werden sogleich die Cyanischen Felsen ansichtig, bei deren Anblick sie von Angst und Schrecken ergriffen werden. Jason spricht ihnen wieder Muth ein.

Sed neque permissis iam fundere rector ha-
benis

Vela, nec eniti remis pote; cum super adsunt
Cyaneae: premit umbra ratem, scopulique
feruntur

Comminus. hic Iuno praecepsque ex aethere
Pallas

240 Insiliunt pariter scopulos: hunc nata coercet,
Hunc coniux Iovis. ut valido qui robore tau-
ros

Sub iuga, et invito detorquet in ilia cornu.
Inde, velut mixtis Vulcanius ardor arenis
Verset aquas, sic ima fremunt, fluctuque
coacto

245 Angitur, et clausum scopulos super effluit
aequor.

Contra omnes validis tenui discrimine remis
Pergere iter, mediosque ratem transferre per
ictus:

Saxa sed extremis tamen increpuere corym-
bis:

Parsque (nefas) deprensa iugis. nam cetera
coelo

250 Debita. conclamant Minyae: latera utraque
quippe

Dissiluisse putant. fugit ipse novissimus ictus
Tiphys, et e mediis sequitur freta rapta ruinis:
Nec prius obsessum scopulis respexit ad-
aequor,

Aut sociis tentata quies, nigrantia quam iam
255 Liotra, loginquique exirent flumina Rhebae.
Tum freta, quae longis fuerant impervia
seclis,

Ad subitam stupuere ratem: Pontique ia-
centis

Omne solum, regesque patent gentesque re-
postae. *)

VALERII FLACCI

LIBER V.

Sol propius flammabat aquas; extremaque
fessis

Cooperat optatos iam lux ostendere Colchos:
Magnus ubi adversum spumanti Phasis in
aequor

Ore ruit. cuncti pariter loca debita noscunt,
Dantque ratem fluvio. simul aethere plena 5
corusco

Pallas, et alipedum Iuno iuga sistit equorum.
Ac dum prima gravi ductor subit ostia pulsu;
Populeos flexus; tumulumque virentia supra
M 5

*) Sie kommen zu den Mariandynern, von deren König Lycus sie freundschaftlich aufgenommen werden. Hier stirbt der Seher Idmon und Tiphys, an dessen Stelle Erginus Steuermann wird. Itzt fahren sie längst der Küste des Pontus hin. Beym Lande der Philyres erblicken sie von fern den Caucasus, wo gerade an diesem Tage Prometheus vom Hercules seiner Fesseln entledigt wird.

- Flumina cognati medio videt aggere Phrxi:
10 Quem comes infelix Pario de marmore iuxta
Stat soror, hinc saevae formidine moesta
novercae,
Inde maris, pecudique timens imponere pal-
mas.
Sistere tum socios iubet, atque hinc prima
ligari
Vincula, ceu Pagasas, patriumque intraverit
amnem.
15 Ipse, gravi patera sacri libamina Bacchi
Rite ferens, umbram vocat, et sic fatur ad
aras:
Per genus, atque pares tecum mihi, Phrixe,
labores
Tu precor orsa regas, meque his tuteris
in oris.
Tu quoque nunc, tumulto nequidquam con-
dita inani,
20 Annue, Diva maris; numeroque accede tuo-
rum.
Quando egomet rursus per te vebar? au-
rea quando
Seston et infaustos agnoscent vellera fluctus?
Vos etiam silvae, vos Colchidos hospitis orae,
Pandite, dives ubi pellis micet arbore sacra.
25 Tunc tibi, foecundi proles Iovis, orte nivali
Arcados axe Deae (fluvio modo, Phasi, quieto
Palladium patiare ratem) nec dona, nec arae
Defuerint tellure mea: veneranda fluentis
Effigies te, Phasi, manet; quam magnus
Enipeus,
30 Et pater aurato quantus iacet Inachus antro.

Dixerat: atque illi dextra sine versa magistri
Protinus in proram rediit ratis, omine certo
Fluminis os pontumque tuens. promittis ut,
 ecce,

Utque vocas, revehemur, ait. sic deinde
precatus,

Arma iubet celsa socios depromere puppi: 35
Dona dehinc Bacchi, casus qui firmet in
omnes.

Rapta Ceres: viridesque premunt longo ordine ripas *).

Tunc defixa solo coetuque intenta silenti
Versus ad ora virûm, Quod primum in-
gentibus ausis

*) Itzt geht der D. in die Veranlassung des Krieges zwischen dem Aeëtes und seinem Bruder Perses zurück. Phrixus war nach seinem Tode seinem Schwiegervater erschienen und hatte ihn vor Räubern des goldnen Vlieses gewarnt und gesagt, er möchte die Medea ja verheirathen, daß sie nicht als Jungfrau im väterlichen Hause bleibe. Dieser Warnung zufolge versprach Aeëtes seine Tochter dem Albanischen Fürsten Stirus. Indess ließen sich Zeichen und Wunder sehen, welche die Priester dahin deuteten, der König solle das goldne Vlies nach Thessalien schicken. Da sich Aeëtes standhaft weigerte, widersezte sich ihm sein Bruder Perses mit seinem Anhang. Es kam zu Thätlichkeiten. Perses mußte fliehen, kam aber mit einem gesammelten Heere nach Colchis zurück und lieferte dem Aeëtes einige Treffen. Man hatte eben von beiden Seiten einen Waffenstillstand geschlossen, um die Todten zu begraben, als Jason anlangte. Juno und Pallas berathschlagten unter sich, was sie für den Jason thun wollten.

40 Optavistis, ait, veterumque quod horruit aetas,

Adsumus en, tantumque fretis enavimus orbem.

Nec pelagi nos mille viae, nec fama fefellit,
Soligenam Aeeten media regnare sub Arcto.
Dixerat: et, Scythicam qui se comitentur ad urbem,

45 Sorte petit: numeroque novem ducuntur ab omni.

Forte Deum variis per noctem exterita monstris,

Senserat ut pulsas tandem Medea tenebras,
Rapta toris primi iubar ad placabile Phoebi
Ibat, et horrendas lustrantia flumina noctes.

50 Namque, soporatos tacitis in sedibus artus
Dum premit alta quies, nullaeque in virgine curae,

Visa pavens castis Hecates excedere lucis:
Dumque pii petit ora patris, stetit arduus inter

Pontus, et ingenti circum stupefacta profundo:
55 Fratre tamen conante sequi: mox stare patientes

Viderat intenta pueros nece, seque trementum
Spargere caede manus, et lumina rumpere fletu.

His turbata minis fluvios ripamque petebat
Phasidis, aequali Scythidum comitante caterva.
60 Florea per verni qualis iuga duxit Hymetti,
Aut Sicula sub rupe choros, hinc gressibus haerens

Pallados, hinc carae Proserpina iuncta Dianae:

Altior, ac nulla comitum certante, priusquam
Palluit, et viso pulsus decor omnis Averno.
Talis et in vittis geminae cum lumine taedae 65
Colchis erat, nondum miseros exosa pa-
rentes.

Ut procul extremi gelidis a fluminis undis
Prima viros tacito vidit procedere passu,
Substitit, et moesto nutricem affata timore
est:

Quae manus haec, certo ceu me petat ag- 70
mine, mater,

Advenit, haud armis, haud umquam cognita
cultu?

Quaere fugam, precor, et tutos circumspice
saltus.

Audit virginei custos grandaeva pudoris

Henioche, cultus primi cui creditus aevi:

Tum trepidam dictis firmans hortatur alu- 75
minam.

Non tibi ab hoste minae, nec vis, ait, ulla
propinquat,

Nec metus; externo iam flammea murice
cerno

Tegmina; iam vittas frondemque imbellis
olivae.

Graius adest: Graio sic cuncta simillima
Phrixo.

Sic ait. at Iuno, pulchrum longissima quando 80

Robur cura ducis, magnique edere labores,

Mole nova et roseae perfudit luce iuventae.

Iam Talaum, iamque Ampyciden, astroque
comantes

Tyndaridas ipse egregio supereminet ore.

85 Regina, attonito quamquam pavor ore si-
lentem

Exanimet, mirata tamen, paulumque re-
ductis

Passibus, insolito stupuit duce. nec minus
inter

Ille tot ignoti socias gregis haeret in una
Defixus, sentitque ducem dominamque ca-
tervae.

90 Si Dea, si magni decus huc ades, inquit,
Olympi;

Has ego credo faces, haec virginis ora Dianae,
Teque renodatam pharetris, ac pace fruen-
tem,

Ad sua Caucaseae producunt flumina Nym-
phae.

Si domus in terris, atque hinc tibi gentis
origo,

95 Felix prole parens, olimque beatior ille,
Qui tulerit, longis et te sibi iunxerit annis.
Sed fer opem, regina, viris. nos hospita pubes
Advehimur, Graiûm procures, tua tecta pe-
tentes.

Duc, precor, ad vestri, quicumque est, ora
tyranni:

100 Ac tu prima doce fandi tempusque modum-
que.

Nam mihi sollicito Deus ignaroque locorum
Te dedit: in te animos, sed et omnia nostra
repono.

Dixit, et opperiens trepidam stetit. illa, pa-
rumper

Virgineo cunctata metu, sic orsa vicissim:

Quem petis Aeeten, genitor meus: ipsaque 105
iuxta

Moenia; si bivios possis discernere calles.
Hac adeo duce ferte gradus: ingentia nam-
que

Castra alios aditus, atque impius obsidet
hostis.

Dixerat haec, patriumque viam detorquet
ad amnem;

Sacraque terrificae supplex movet irrita Nocti. 110
Ille autem inceptum famula duce protinus
urget

Aëre septus iter: patitur nec regia cerni
Iuno virum, prior Aeetae ne nuntius adsit.
Iamque inerat populo mediaeque incognitus
urbi,

Cum comes orsa loqui: Phoebi genitoris ad 115
aras

Ventum, ait. huc adytis iam se de more pa-
ternis

Rex feret: hic procures audit, populosque
precantes

Alloquii facilis (praesens pater admonet)
aequi.

Dixerat. ast illi propere monstrata capessunt
Limina: non aliter, quam si radiantis adirent 120
Ora Dei, verasque aeterni luminis arces.

Tale iubar per tecta micat. stat ferreus Atlas
Oceano, genibusque tumens infringitur unda:
At medii per terga senis rapit Ipse nitentes
Altus equos, curvoque diem subtextit Olympo: 125
Pone rota brevior soror densaeque sequun-
tur

Pliades, et madidis rorant e crinibus imbres.
Nec minus hic varia dux laetus imagine
templi

Ad geminas fert ora forēs, cunabula gentis
130 Colchidos hic ortusque tuens: ut prima Seso-
stris

Intulerit rex bella Getis; ut clade suorum
Territus, hos Thiebas patriumque reducat ad
amnem;

Phasidis hos imponat agris, Colchosque vocari
Imperet: Arsinoen illi tepidaeque requirunt
15 Otia laeta Phari, pinguemque sine imbribus
annum:

Et iam Sarmaticis permutant carbasa braciis.
Barbarus in patriis sectatur montibus Aean
Phasis, amore furens: pavidas iacit illa pha-
retras

Virgineo turbata metu; discursibus et iam
140 Deficit: ac volucris victam Deus alligat unda.
Flebant populeae iuvenem Phaethonta sorores,
Ater et Eridani trepidum globus ibat in
amnem:

At iuga vix Tethys sparsumque recolligit
axem,

Et formidantem patrios Pyroenta dolores *).

*) Unter diesen erhabenen Arbeiten des Vulcan bezo-
gen sich noch andre Felder auf künftige Begeben-
heiten, die den Colchiern itzt noch meist unver-
ständlich waren, nemlich 4tes Feld: das goldene
Vlies. 5) Bau der Argo. 6) Schiffahrt der Argo-
nauten und Landung in Colchis. 7) Flucht der Me-
dea mit dem Jason. 8) Hochzeit des Jason mit der
Königstochter in Corinth. 9) Rache der Medea und
Flucht auf dem Schlangenanwagen.

Iam se Sole satus patriis penetralibus infert. 145

Filius hunc iuxta primis Absyrtus in annis.

Tum gener Albanis Styrys qui advenerat oris,

Distulerant sed bella toros: tum Phrontis et

Argus

Aeolidae, fraterque Melas, quos advena

Phrixus

Progenuit; pariterque levi Cytisorus in hasta. 150

Post alii, quos praecipuo Titania tellus

Legit honore patres, motique ad proelia reges.

Admonet hic socios nebulamque erumpit

Iason,

Sideris ora ferens: nova lux obfusa Cytaeis.

Conveniunt, rogitantque viros rogitantque, 155

quid ausi,

Quidve ferant. postquam primis inhiantia

dictis

Agmina, suppressumque videt iam murmur

Iason;

Talia miranti propius tulit orsa tyranno:

Rex Hyperionide, quem per freta tanta pe-

tundum

Coelicolae, et prima dignum statuere carina: 160

Si quando hic aliquam nostro satus orbe so-

lebat

Thessaliam, si quos Phrixus memorare Pe-

lasgos;

Hi tibi, tot casus, horrenda tot avia mensi,

Cernimur. ipse egomet proprio de sanguine

Phrxi:

Namque idem Cretheus ambobus et Aeolus 165

auctor.

Meque nec huc enses, araeque egere paternae:

- Nec tua, Thessalicis quamquam inclita nomina terris,
Sponte sequor. cui non iusso tot adire voluptas
Monstra maris? cui Cyaneos intrare fragores?
170 Sceptra tui toto Pelias sub numine Phoebi
Maxima forte tenens, totque illa creantia
Divos
Oppida, tot vigili pulcherrima flumina cornu;
Hic sibi me auratae pecudis quiscumque periculis
Exuvias perferre iubet. tibi gratia nostri
175 Sit, precor, haec, meritique locus, quod iussa recepi:
Teque alium, quam quem Pelias speratque cupitque,
Promisi, et meliora tuae mihi foedera dextrae.
Si petere hoc saevi statuissem sanguine belli,
Ossa dabat Pindusque rates: quotque ante secuti
180 Inde nec audacem Bacchum, nec Persea, reges.
Sed me nuda fides, sanctique potentia iusti
Huc tulit, et medii sociatrix gratia Phrivi,
Iamque tibi nostra geniti de stirpe nepotes.
Nec tamen aut Phrygios reges, aut arva furentis
185 Bebryciae spernendus adi. seu fraude petivit,
Seu quis honore meos, sua reddita dona;
Deumque
Nos genus, atque ratem magnae sensere Minervae.
Vix tandem longis quaesitam Colchida votis

Contigimus; qualemque dabat te fama, vi-
demus.

Tu modo ne claros Minyis invideris actus. 190

Non aliena peto, terrisve indebita nostris,
Si quis et in precibus vero locus: atque ea
Phrixo

Crede dari; Phrixum ad patrios ea ferre
penates.

Munera tu contra victum mihi vecta per
aequor

Accipe, Taenarii chlamydem de sanguine 195
aheni,

Frenaque, et accinctum gemmis fulgentibus
ensem:

Hoc patrium decus; haec materni texta la-
boris:

His Lapithes assuerat eques. da iungere dex-
tram,

Da Scythicas sociare domos: sciat offerre regis

Ira mei, quem te horrifero sortitus in axe 200

Caucasus, atque tuis quantum mitescat ha-
benis. *)

N 2

- *) Aeëtes verbirgt seinen Zorn und verspricht das goldene Vlies, wenn ihm die Argonauten im Kriege gegen den Perses beystehen würden. Jason bewilligt es und die Argonauten rüsten sich zum Kampfe. Mars beschwert sich beym Jupiter über Jasons Unternehmen gegen das goldene Vlies, welches ihm geweiht war. Pallas und Juno mischen sich ein. Jupiter legt den Streit bey und giebt beyden Parteien die Vollmacht, in der Fehde des Perses mit dem Aeëtes, welcher Partei sie wollen, beyzutreten.

VALERII FLACCI

LIBER VI.

Talibus orantem vultu gravis ille minaci
 Iam dudum fremit et furiis ignescit apertis:
 Orbe satos alio, sua litora regnaque habentes,
 Quis furor has mediis tot fluctibus egit in
 oras,
 5 Quisque mei vos tantus amor? tu prima maiorum
 Causa mihi; tu, Phrixe gener: non te aequore mersum,

Es wird ein Treffen geliefert, worin von beiden Seiten mit Wuth gefochten wird. Da Juno voraussieht, dass Jason nicht zu seinem Zwecke kommen könne, wenn nicht Medea ganz für ihn gewonnen werde, so erbittet sie sich den Schmuck der Venus, und erscheint mit diesem der Medea in Gestalt ihrer Schwester Chalciope. Sie führt die Medea mit sich auf die Mauer, läßt ihr das Schauspiel des Krieges überschauen, und macht sie vorzüglich auf die Person und den Heldenmuth des Jason aufmerksam. Medea kann ihr Auge nicht von dem Helden wegwenden, und entglüht von Leidenschaft für ihn. Jasons Tapferkeit entscheidet zuletzt den Kampf. Es wird Nacht und Perses flieht. Nach dem Siege erinnert Jason den Aeëtes an sein Versprechen.

Quo soror, ut felix nullos nunc nomine Gra-
ios

Nossem ego. Pervenit Scythicas en hospes
in gras.

Quinquaginta Asiam (pudet heu) ! penetrarit
Iason

Exsulibus? meque ante alios sic spreverit 10
una,

Una ratis, spolium ut vivo de rege reportet?
Ipsum efferre, meos ipsum me pandere lucos
Imperet, et nullo dignetur vincere bello?

Ante meus caesa descendet Caucasus umbra,
Ac prior Haemonias repetet super aequora 15
praedas.

Si tamen h's aliter perstas non cedere terris,
Teque pudor cassi reditus movet, ac latet una
Nescio quid plus puppe viris; haud ipse mo-
rabor

Quae petitis: modo nostra prior tu perfice
inssa.

Martius ante urbem longis iacet horridus 20
annis

Campus, et ardentes, ac me quoque, vo-
mere presso,

Me quoque cunctantes interdum agnoscere
tauri.

His magis atque magis rabiem nunc nostra
senectus

Luxuriemque dedit; solitoque superbior ignis
Ore fremit. succede meae, fortissime, laudi; 25
Et nostros recale, hospes, agros. nec semina
deerunt,

- Quae prius ipse dabam, et messes, quas so-
lus obibam.
- Filia prima trucis vocem mirata tyranni
Haesit, et ad iuvenem pallentia retulit ora,
30 Contremuitque metu, ne nescius audeat ho-
spes,
Seque miser ne posse putet. perstrinxerat
horror
- Ipsam etiam, et moesta stabat defixus in ira.
Tum tamen, infando quae det responsa ty-
ranno,
Colligit, et tandem obtutu consurgit ab alto:
35 Quin agite, hoc omnes odiisque urgete ty-
ranni
Imperiisque caput; numquam mihi dextera,
nec spes
Defuerit mox iussa pati, nec cedere duris.
Talibus attonitos dictis natamque patremque
Linqvit, et infida praeceps prorumpit ab aula.
40 At trepida et medios inter deserta parentes
Virgo silet: nec fixa solo servare parumper
Lumina, nec potuit moestos non flectere vul-
tus:
Respexitque fores, et adhuc invenit euntem:
Visus et heu miserae tunc pulchrior hospes
amanti
- 45 Discedens: tales humeros, ea terga relinquit.
Illa domum atque ipsos paulum procedere
postes
Optat, et ardentes tenet intra limina gressus.
Qualis, ubi extremas lo vaga sentit arenas,
Fertque refertque pedem; tumido quam co-
git Erinnyes

Ire mari, Phariaeque vocant trans aequora 50
matres.

Circuit haud aliter, foribusque impendet
apertis,

An melior Minyas revocet pater: oraque
quaerens

Hospitis, aut solo moeret defecta cubili,
Aut venit in carae gremium refugitque so-
roris,

Atque loqui conata silet; rursusque recedens 55

Quaerit, ut Aeaeis hospes consederit oris
Phrixus, ut aligeri Circen rapuere dracones.
Tum comitum visu fruitur miseranda suarum,
Implerique nequit; subitoque parentibus
haeret

Blandior, et patriae circumfert oscula dex- 60
trae.

Sic assueta toris et mensae dulcis herili,
Aegra nova iam peste canis rabieque futura,
Ante fugam totos lustrat queribunda penates.
Tandem etiam molli sese semel increpat ira:
Pergis, ait, demens; teque illius angit imago 65
Curaque, qui profuga forsitan tenet alta ca-
rina?

Quique meum patrias referet nec nomen ad
urbes?

Quid me autem sic ille movet, superetne
labores,

An cadat, et tanto turbetur Graecia luctu?
Saltem, fata virum si iam suprema ferebant, 70
Iussus ad ignotos potius foret ire tyrannos
O utinam, et tandem non hac moreretur in
urbe!

Namque et sidereo nostri de sanguine Phrixi
Dicitur; e caram vidi indoluisse sororem:

75 Seque ait has iussis actum miser ire per
undas.

Aut redeat quocumque modo, meque ista
precari

Resciat, atque meum non oderit ille paren-
tem.

Dixerat haec, stratoque graves proiecerat
artus,

Si veniat miserata quies; cum saevior ipse
80 Turbat agitque sopor: supplex hinc sterni-
tur hospes,

Hinc pater: illa nova rumpit formidine so-
mnos,

Erigiturque toro; famulas carosque penates
Agnoscit, modo Thessalicas raptata per
urbes.

His ubi nequidquam nutantem Colchida
curis

85 Iuno videt necdum extremo parere furori;
Non iam mentitae vultum vocemque resu-
mit

Chalciopes; quando ardor hebet, leviorque
pudori

Mens obnixa malo; tenues sublimis in au-
ras

Tollitur, et fulvo Venerem vestigat Olym-
po:

90 I, precor, atque istum, quo me frustratur,
amorem

Vince, precor; patriis ut tandem evadere
tectis

Audeat, atque meum casu defendere ab
omni

Aesonides, quin illa sacro, quo freta, ve-
neno

Illum etiam totis adstantem noctibus anguem,
Qui nemus omne suum, quique aurea (re- 95
spice porro)

Vellera tot spiris circum, tot ductibus im-
plet,

Solvat, et in somnos ingenti solvat ab orno.
Haec tibi nunc. furiis, atque ipsi cetera
mando.

Tum Venus aligerum mater sic fatur Amo-
rum:

Tu face luciferae citus ad delubra Dianae 100
Deveniat Iason, solita est ubi fundere taedas
Colchis, et aequali dominam lustrare cater-
va.

Nec te nunc Hecates subeat metus, aut mea
forte

Impediat ne coepta time. quin audeat opto:
Continuo transibit amor; cantuque trilingui 105
Ipsam flammiferos cogam compescere tauros,
Amplexumque pati. volucrem Iuno aspicit
Irin,

Festinamque iubet monitis parere Diones;
Et iuvenem Aesonium praedicto sistere luco.
Protinus hinc Iris Minyas, Cytherea petivit 110
Colchida: Caucasii speculatrix Iuno resedit
Rupibus, attonitos Aeaea in moenia vultus
Speque metuque tenens, et adhuc ignara fu-
turi.

Vix primas occulta Venus prospexerat arces;

115 Virginis ecce novus mentem perstringere
languor

Incipit: ingeminant commotis questibus aestus.

Ergo iterum sensus varios super hospite volvens

Moeret, et absenti nequidquam talia fatur.

Si tibi Thessalicis, nunc si tua forte venenis

120 Mater, et heu, si qua est, posset succurrere coniux!

Quidve tuos virgo possim nisi flere labores?

Hoc satis; ipsa etiam casus spectare supremos,

Atque iterum durae cogar comes esse sorori.

Et nunc ille sua non quemquam sorte moveri,

125 Non ullum meminisse putat: cumque omnibus odit

Me quoque. si quando fuerit tamen ulla potestas,

Illum ego, qui diris cinis ultimus haeserit arvis,

Ossaque, quis tauri saevusque pepercerit ignis,

Componam, sedemque dabo. fas tunc mihi manes

130 Dilexisse viri, tumuloque has reddere curas.

Dixerat. ecce toro Venus improvisa resedit,

Sicut erat mutata Deam, mentitaque pictis

Vestibus et magica Circen Titanida virga.

Prosiluit, saevaeque ultro tulit oscula Divae.

Ac prior: O tandem, vix tandem reddita, 135
 Circe,

Dura tuis; quae te biugis serpentibus egit
 Hinc fuga? quaeve fuit patriis mora gratior
 oris?

Ante et Thessalicae Phasin petiere carinae,
 Perque tot infelix frustra vada venit Iason,
 Quam patriae te movit amor, tum cetera 140
 rumpit,

Occurritque Venus: Tu nunc mihi causa
 viarum

Sola: tuae venio (iampridem ignava) iuventae:
 Cetera parce queri: neu me meliora secu-
 tam

Argue: quippe ut iam reputentur munera
 Divûm,

Omnibus hunc potius communem animanti- 145
 bus orbem,

Communes et crede Deos, patriam inde
 vocato,

Qua redit itque dies. nec nos, o nata, ma-
 lignus

Cluserit hoc uno semper sub frigore Phasis.
 Fas mihi non habiles, fas et tibi linquere
 Colchos.

Et nunc Ausonii coniux ego regia Pici: 150
 Nec mihi flammiferis horrent ibi pascua tau-
 ris;

Meque vides Tusci dominam maris. at tibi
 quinam

Sauromatae, miseranda, proci? cui vadis
 Hiberno,

(Hei mihi!) vel saevo coniux non una Gelono?

155 Illa Deae contra iamdudum spernere voces:
Non ita me immemorem magnae Perseidos,
inquit,

Cernis, ut infelix thalamos ego cogar in illos.
I, precor, atque unum pro me dimitte ti-
morem.

Sed magis his miseram, quando potes, eri-
pe curis.

160 Quaere malis nostris requiem, mentemque
repone:

Redde diem noctemque mihi; da prendere
vestes

Somniferas, ipsaque oculos componere virga.
Tu quoque nil, mater, prodes mihi; fortior
ante

Sola fui. tristes thalamos infestaque cerno
165 Omnia, vipereos ipsi tibi surgere crines.

Talia verba dabat, collapsaque flebat iniquae
In Veneris Medea sinus, pestemque latentem
Ossibus, atque imi monstrabat pectoris ignem.

Occupat amplexu Venus, et furialia figit

170 Oscula, permixtumque odiis inspirat amorem.
Dumque illam variis moerentem vocibus am-
bit,

Inque alio sermone tenet; Quin hoc, ait, audi,
Atque attolle genas. lacrimisque haec infit
obortis:

Cum levis a superis ad te modo laberer auris;
175 Forte ratem primo fugientem litore cerno,
Unus ibi, (ante alios, qui tum mihi pulchrior
omnes

Visus erat; longeque ducem mirabar et ipsa)

Advolat, atque unam comitum ratus esse
tuarum:

Per, tibi si quis, ait, morituri protinus horror,
Et quem non meritis videas occurrere mon- 180
stris,

Haec praecor: haec dominae referas ad
virginis aurem:

Tu fletus ostende meos: illi has ego voces,
Qua datur, hasque manus, ut possim, a li-
tore tendo.

Ipsae, ego quas mecum per mille pericula
traxi,

Defecere Deae. spes et via sola salutis, 185
Quam dederit, si forte dabit. ne vota repel-
lat,

Ne mea: totque animas, quales nec viderit
ultra,

Dic precor, auxilio iuvet, atque haec nomi-
na servet.

Si Pelopis duros prior Hippodamia labores
Expediit, totque ora simili iugulata procorum 190

Respiciens, tandem patrios exhorruit axes:

Si dedit ipsa neci fratrem Minoia virgo:

Cur non hospitibus fas sit succurrere dignis

Te quoque, et Aeneas iubeas mitescere campos?

Occidat aeterna tandem Cadmeia morte 195

Iam seges, et viso fumantes hospite tauri.

Hei mihi, quod nullas huic possum exsolvere
grates!

Ut tamen hoc saeva corpus de morte re-
ceptum,

Hanc animam sciat esse suam. miserebitur
ergo?

200 Dic, ait, an potius? strictumque ruebat in
ensem.

Promisi: ne falle, precor. cumque ipsa mo-
verer

Alloquio casuque viri, te passa rogari
Sum potius: tu laude nova, te supplice digno
Dignior es: sat fama meis iam parta venenis.

205 Torserat illa gravi iamdudum lumica vultu
Vix animos dextramque tenens, quin ipsa
loquentis

Iret in ora Deae; tanta pudor aestuat ira
Verba cavens: horror molles invaserat annos.

210 Iamque toro trepidas infelix obstruit aures;

Nec quo ferre fugam, nec quo se vertere
posset

Prensa videt: rupta condi tellure premique
Iamdudum cupit, ac diras evadere voces.

Illa sequi iubet, et portis exspectat in ipsis.

Sola pavet tectisque negat procedere virgo.

215 Contra saevus amor, contra periturus Iason

Urget, et auditae crescunt in pectore voces.

Heu quid agat? videt externo se prodere
patrem

Dura viro: famam scelerum iamque ipsa
suorum

Prospicit, et questu superos, questuque fa-
tigat

220 Tartara: pulsat humum, manibusque im-
murmurat uncis,

Noctis heram Ditemque ciens, succurrere
tandem

Morte velint, ipsumque simul demittere leto,

Quem propter furit: absentem saevissima
poscit

Nunc Pelian, tanta iuvenem qui perderet
ira:

Saepe suas misero promittere destinat artes, 225
Denegat, atque una potius decernit in ira;
Ac neque tam turpi cessuram semper amor
Proclamat, neque opem ignoto viresque da-
turam:

Atque toro proiecta manet: cum visa vocari
Rursus, et impulso sonuerunt cardine postes. 230
Ergo ubi nescio quo penitus se numine vinci
Sentit, et abscisum quidquid pudor ante mo-
nebat;

Tum thalami penetrare petit, quae maxima
norat

Auxilia Haemoniae quaerens pro rege cari-
nae.

Utque procul magicis spirantia tecta vene- 235
nis,

Et saevae patuere fores, oblataque contra
Omnia, quae Ponto, quae Manibus eruit
imis,

Et quae sanguinea Lunae destrinxit ab ira:
Tunc sequeris, ait, quidquam, aut pati
pudendum,

Cum tibi tot mortes, scelerisque brevissima 240
tanti

Effugia? haec dicens, qua non velocior ulla
Pestis erat, toto nequidquam lumine lustrat.
Cunctaturque super, morituraque colligit
iras.

O nimium iucunda dies, quam cara sub ipsa

245 Morte magis! stetit, et sese mirata furentem
est.

Occidis, heu! primo potes hoc durare sub
aevo?

Nec tu lucis, ait, nec videris ulla iuventae
Gaudia? nec dulces fratris pubescere malas?
Hunc quoque, qui nunc est primaevus, Ia-
sona nescis

250 Morte perire tua, qui te nunc invocat unam?
Testor cara tuas, Circe Titania, voces:
Te ducente sequor: tua me grandaeva fa-
tigant

Consilia, et monitis cedo minor. haec ubi
fata,

Rursus ad Haemonii iuvenis curamque me-
tumque

255 Vertitur: haud notis stabat contenta vene-
nis.

Cingitur inde sinus, et qua sibi fida magis
vis

Nulla, Prometheae florem de sanguine fibrae
Caucasium mitra nutritaque gramina ponit,
Quae sacer ille nives inter tristesque prui-
nas

260 Durat alitque cruor; cum viscere vultur
adeso

Tollitur e scopulis, et rostro irrorat aperto.
Idem nec longi languescit finibus aevi
Immortale virens: idem stat fulmina contra
Sanguis, et in mediis florescunt ignibus her-
bae.

265 Prima Hecate Stygiis duratam fontibus harpen
Intulit, et validas scopulis effodit aristas.

Talibus infelix contra sua regna venenis
 Induitur, noctique tremens infertur opacae.
 Dat dextram vocemque Venus, blandisque
 paventem

Alloquiis iunctoque trahit per moenia passu. 270
 Et iam iam magico per opaca silentia Col-
 chis

Coeperat ire sono, montanaque condere
 vultus

Numina, cumque suis averti collibus amnes:
 Iam stabulis gregibusque pavor, strepitusque
 sepulcris

Inciderat: stupet ipsa gravi Nox tardior 275
 umbra.

Iamque tremens longe sequitur Venus. utque
 sub altas

Pervenere trabes, Divaeque triformis in
 umbram;

Hic subito ante oculos nondum speratus Ia-
 son

Emicuit: viditque prior conterrita virgo.

Atque hic se profugam volucris Thaumantias ala 280

Sustulit: inde Venus dextrae dilapsa tenenti.
 Inciderant ambo attoniti, iuxtaque subibant,
 Abietibus tacitis aut immotis cyparissis
 Assimiles, rapidus nondum quas miscuit
 auster.

Ergo ut erat vultu defixus uterque silenti, 285
 Noxque suum peragebat iter; iam iam ora
 levare

Aesoniden, farique cupit Medea priorem.
 Quam simul effusis pavitantem fletibus heros,

Flagrantesque genas vidit, miserumque pudorem:

290 Has tandem voces dedit, et solatus amantem est:

Fersne aliquam spem lucis? ait. miserata laborem

Nempe venis? an et ipsa mea laetabere morte?

Ne, precor, infando similem te, virgo, parenti

Gesseris: haud tales decet inclementia vultus.
295 Haec ait. illa tremens, ut supplicis aspicit ora

Conticuisse viri, iamque et sua verba reposci;
Nec quibus incipiat demens videt, ordine nec quo,

Quove tenus, prima cupiens effundere voce
Omnia, sed nec prima pudor dat verba timenti.

300 Haeret, et attollens vix tandem lumina fatur:
Quid, precor, in nostras venisti, Thessale, terras?

Unde mei spes ulla tibi? tantosque petisti
Cur non ipse tua fretus virtute labores?
Nempe, ego si patriis timuissem excedere tectis,

305 Occideras: nempe hanc animam sors saeva manebat

Funeris. en ubi Iuno, ubi nunc Tritonia virgo;
Sola tibi quoniam tantis in casibus adsum
Externae regina domus: miraris et ipse,
Credo: nec agnoscunt hae nunc Aetida silvae.

Sed fatis sum victa tuis. cape munera sup. 310
plex

Non mea; teque iterum Pelias si perdere
quaeret,

Inque alios casus aliasque immittet ad ur-
bes;

Heu formae ne crede tuae. Titania iamque
Gramina, Persaeasque sinu depromere vires
Cooperat; et multo iuveni medicamina flem 315
Non secus ac patriam, pariter famamque de-
cusque,

Obiicit. ille manu subit, et vim corripit
omnem.

Inde ubi facta nocens, et non revocabilis
unquam

Cessit ab ore pudor, propiorque implevit
Erinnys;

Carmina nunc totos volvit figitque per artus 320
Aesonidae, et totum septeno murmure fer-
tur

Per clypeum, atque viro graviolem reddidit
hastam:

Iamque sui tauris languent absentibus ignes.
Nunc age, et has, inquit, cristas galeam-
que resume;

Quam modo funerea tenuit Discordia dextra. 325
Hanc iace per medias, cum verteris aequo-
ra, messes.

Protinus in sese conversa furoribus ibit
Cuncta phalanx: atque ipse fremens mirabi-
tur, et me

Respiciet fortasse pater. sic deinde locuta

Iam magis atque magis mentem super alta fe-
rebat

330 Aequora: pandentes Minyasiam vela videbat
Se sine: tum vero extremo percussa dolore
Arripit Aesoniden dextra, ac submissa pro-
fatur:

Sis memor, oro, mei, contra memor ipsa
manebo,

Crede, tui. quando hinc aberis, dic quaeso,
profundi

335 Quod coeli spectabo latus? sed te quoque
tangat

Cura mei quocumque loco, quoscumque per
annos:

Atque hunc te meminisse velis, et nostra fa-
teri

Munera; servatum pudeat nec virginis arte.
Hei mihi, cur nullo tinguuntur lumina fletu?

340 An me mox merita morituram patris ab ira
Dissimulas? te regna tuae felicia gentis,
Te coniux nataeque manent: ego prodita
obibo.

Nec queror, et pro te lucem quoque laeta
relinquam.

Protinus hospes ad haec, (tacitis nam canti-
bus illum

345 Flexerat, et simili iamdudum afflarat amore)
Tunc, ait, Aesoniden quidquam te velle re-
licta

Credis; et ulla pati sine te loca? redde ty-
ranno

Me potius; recipe ingratos atque exue can-
tus;

Quis mihi lucis amor? patriam cur amplius
optem,

Si non et genitor te primam amplectitur Aeson, 350
Teque tuo longe fulgentem vellere gaudens
Spectat, et ad primos procumbit Graecia
fluctus?

Respice ad has voces, et iam precor annue,
coniux.

Umquam ego si meriti, sim noctis et immae-
mor huius,

Site, sceptrum, domum, si te liquisse parentes 355
Senseris, et mea tum non haec promissa
videntem;

Tum me non tauros iuvet evasisse, ferosque
Terrigenas: tum me tectis tua turbet in ipsis
Flamma, tuaeque artes: nullus succurrere
contra

Ingrato queat, et si quid tu saevius, ipsis 360
Adiicias, meque in medio terrore relinquant.
Haec ubi dicta, tamen perstant defixus uter-
que,

Et nunc ora levant audaci laeta iuventa,
Ora simul toties dulces rapiunt visus,
Deiicit hinc vultus aeger pudor, et mora 365
dictis

Redditur, ac rursus conterret Iasona virgo:
Accipe, perdomitis quae deinde pericula
tauris,

Et quis in Aeolio maneat te vellere custos.
Protinus immensis recubantem anfractibus
anguem

Turbat, et Haemonii subito ducis obicit 370
umbram.

Ille, quod haud alias, stetit, et trepidantia
torsit

Sibila, seque metu postquam sua vellera
circum

Sustulit, atque omnis spiris exhorruit arbor;
Incipit inde sequi, et vacuo furit ore per auras.

375 Quis fragor hic? quaenam tantae, dic vir-
go, ruinae?

Exclamat stricto Aesonides stans frigidus ense.
Illa trahit ridens, tandemque ait angue re-
presso:

Hunc tibi postremum nostri parat ira parentis.
O utinam, ut nullo te sim visura labore

380 Ipsam caeruleis squalentem nexibus ornum,
Ipsaque pervigilis calcantem lumina monstri,
Contingat vix deinde mori! sic fata, profugit;
Seque sub extremis in moenia retulit umbris.
Et iam puniceo regem spes vana sub ortu

385 Extulerat, quantis nox una diremerit undis
Aesoniden: liberne freto iam vultus aperto,
Utque prius totum sileat mare: dumque ea
longe

Explorare queat; contra venit Arcas Echion

Dicta ferens: iam Circaeis Mavortis in agris

390 Stare virum, daret aeripedes in proelia tauros.
En vocor, en ultro, dixit, spesque addidit
ausa:

Vos mihi nunc primum in glebas invertite,
tauri,

Aequora, nunc totas aperite et volvite flam-
mas:

Exeat Haemonio messis memoranda colono,

395 Fatur, et effusis pandi iubet aequora tauris.

Pars et Echionii subeunt immania dentis
Semina: pars diri portant grave robur aratri.
At sua magnanimum contra Pagasea iuventus
Prosequitur stipatque ducem: tum maxima
quisque

Dicta dedit, saevisque procul discessit ab 400
agris.

Cum subito attoniti longissima Phasidis unda,
Caucasiaeque trabes, omnisque Aeetia tellus
Fulsit, et ardentes stabula effudere tenebras.
Non tulit ipse moras, seseque immisit Iason,
Diversos postquam ire videt: galeamque mi- 405
nantem

Quassat, et errantem dextra ciet obvius
ignem.

Ut tandem stetit, et torvo se lumine flexit,
Qui prior adversi respexit Iasonis arma,
Cunctatus paulum subito furit. aequora non sic
In scopulos irata ruunt, eademque recedunt 410
Fracta retro. his fulmineis se flatibus infert,
Obnubitque virum: sed non incendia Colchis
Adspirare sinit: clypeoque illiditur ignis
Frigidus, et viso pallescit flamma veneno.
Incitat Aesonides dextram, inque ardentia 415
mittit

Cornua, dein totis propendens viribus haeret.
Ille virum atque ipsam tunc te, Medea, re-
cusans,

Concutit, et tota nitentem cornibus ira
Portat iners: tandem gravius mugire residens
Incipit, et fesso victus descendere cornu. 420
Respicit hinc socios, immania vincula po-
scens,

Aesonides, iamque ora premit, trahiturque
trahitque,

Obnixusque genu superat, cogitque trementes
Sub iuga athena toros. alium dehinc turbida
Colchis

425 Exarmat, lentumque offert timideque mi-
nantem:

Iamque propinquant noctem implicat: ille fa-
tiscens

In caput inque humeros ipsa vi molis et irae
Proruit: invadit, totusque incumbit Iason
Desuper, atque suis defixum flatibus urget.

430 Utque dedit vinclis, validoque obstrinxit
aratro,

Suscitat ipse genu, saevaue agit insuper hasta.
Ille, velut campos Libyes, ac pingua Nili
Fertilis arva secet, plena sic semina dextra
Spargere gaudet agris, oneratque novalia
bello.

435 Martius hic primum ter vomere fusus ab ipso
Clangor, et ex omni sonuerunt cornua sulco:
Bellatrix tunc gleba quati, pariterque creari
Armarique phalanx, totisque insurgere cam-
pis:

Cessit, et ad socios paulum se retulit heros
440 Opperiens, ubi prima sibi daret agmina tellus
Adverso. ut summis iam rura recedere cristis
Vidit, et infesta vibrantes casside terras;
Advolat, atque imo tellus qua proxima collo,
Necdum humeri videre diem, prior ense se-
quaci

445 Aequat humo truncos; rutilum thoraca se-
quenti,

Aut primas a matre manus; premit obvius ante.

Nec magis aut illis, aut illis millibus ultra
Sufficit, ad dirae quam cum Tirynthius hy-
drae

Agmina Palladios defessus respicit ignes.
Ergo iterum ad socias convertere Colchidos 450
artes,

Et galeae nexus ac vincula dissipat imae:
Cunctaturque tamen, totique occurrere bello
Ipse cupit; spes nulla datur: sic undique
densant

Terrigenae iam signa duces; clamorque, tu-
baeque.

Iamque omnes odere virum: iamque omnia 455
contra

Tela volant: tum vero amens discrimine
tanto,

Quam modo Tartareo galeam Medea ve-
neno

Infectam dederat, ususque armarat in illos,
In medios torsit: conversae protinus ha-
stae.

Qualis ubi attonitos moestae Phrygas annua 460
Matris

Ira, vel exsectos lacerat Bellona comatos:
Haud secus accensas subito Medea cohortes
Implicat, et miseros agit in sua proelia fra-
tres.

Omnis ibi Aesoniden sterni putat: omnibus
ira

Talis erat: stupet Aeetes, ultroque furentes 465
Ipse viros revocare cupit: sed cuncta iace-
bant

Agmina; nec quisquam primus ruit, aut su-
per ullus
Liquitur: atque hausit subito sua funera tel-
lus *).

VALERII FLACCI

LIBER VII.

At trepidam in thalamis, et iam sua facta
paventem
Colchida circa omnes pariter furiaeque mi-
naeque
Patris habent: nec caerulei timor aequoris
ultra,
Nec miserae terra ulla procul. quascumque
per undas
5 Ferre fugam, quamcumque cupit iam scan-
dere puppim.
Ultima virgineis tunc flens dedit oscula vittis;
Quosque fugit, complexa toros, crinemque
genasque
Ante per antiqui carpsit vestigia somni:

*) Iason eilt nun zu seinen Gefährten zurück, die ihn mit Sieges-geschrey empfangen. Er würdigt den Aeëtes nicht, noch einmal um das versprochne Widerfell zu bitten. Iason und Aeëtes trennten sich mit drohenden Blicken.

Atque haec impresso gemuit miseranda cubili:
O mihi si profugae genitor nunc ille supre- 10
mos

Amplexus, Aeeta, dares, fletusque videres!
Tu, precor, haec longa placidus mox sceptrum
senecta

Tuta geras, meliorque tibi sit cetera proles.
Dixit, et Haemonio numquam spernenda ma-
rito

Condita letiferis prodit medicamina cistis; 15
Virgineosque sinus ipsumque monile venenis
Implicat, ac saevum super omnibus addidit
ensem.

Inde, velut torto Furiarum erecta flagello,
Prosilit. attonito qualis pede prosilit Ino
In freta, nec parvi meminit conterrita nati, 20
Quem tenet: extremum coniux ferit irritus
Isthmon.

Iam prior in lucos curis urgentibus heros
Venerat, et nemoris sacra se nocte tegebat;
Tum quoque siderea clarus procul ora iuventa.
Qualis adhuc sparsis comitum per lustra ca- 25
tervis

Latmius aestiva residet venator in umbra,
Dignus amore Deae: velatis cornibus et iam
Luna venit. roseo talis per nubila ductor
Implet honore nemus, talemque exspectat
amantem.

Ecce autem pavidae virgo de more columbae, 30
Quae super ingenti circumdata praepetis um-
bra

In quemcumque tremens hominem cadit: haud
secus illa

Icta timore gravi mediam se immisit: at ille
Excepit, blandoque prior sic ore locutus:

35 O decus in nostros magnum ventura penates,
Solaque tantarum virgo haud indigna viarum
Causa reperta mihi, iam nunc non ulla requiro
Vellera: teque meae satis est vexisse carinae.
Verum age, et hoc etiam, quando potes,
adiice tantis

40 Muneribus meritisque tuis: namque aurea iussi
Terga referre sumus: socios ea gloria tangit.
Sic ait: et primis supplex dedit oscula palmis.
Contra virgo novis iterum singultibus orsa est:
Linquo domos patrias te propter opesque
meorum;

45 Nec iam nunc regina loquor: sceptrisque re-
lictis

Vota sequor: serva hanc profugae, prior
ipse dedisti

Quam (scis nempe) fidem: Di nostris voci-
bus adsunt,

Sidera et haec te meque vident: tecum
aequora, tecum

Experiar quascumque vias: modo ne quis ab-
actam

50 Huc referat me forte dies, oculisque parentis
Ingerat. hoc superos, hoc te quoque depre-
cor, hospes.

Haec ait, atque furens rapido per devia passu
Tollitur. ille haeret comes, et miseratur
euntem;

Cum subito ingentem media inter nubila
flammam

Conspicit, et saeva vibrantes luce tenebras.

Quis rubor iste poli? quod tam lugubre re- 55
fulsit

Sidus? ait. reddit trepido cui talia virgo:
Ipsius en oculos et lumina torva draconis
Aspicias; ille suis haec vibrat fulgura cristis;
Meque pavens contra solam videt, ac vocat
ultra,

Cen solet, et blanda poscit me pabula lingua. 60
Iamque manus Colchis, crinemque intende-
rat astris,

Carmina barbarico fundens pede, teque ciebat,
Somne pater: Somne omnipotens, te Colchis
ob omni

Orbe voco, inque unum iubeo nunc ire dra-
conem:

Quae freta saepe tuo domui, quae nubila cornu, 65
Fulminaque, et toto quidquid micat aethere:
sed nunc,

Nunc, age, maior ades, fratrique simillime
leto.

Te quoque, Phrixæae pecudis fidissime custos,
Tempus ab hac oculos tandem deflectere cura.
Quem metuis me hic stante dolum? servabo 70
parumper

Ipsa nemus, longum interea tu pone laborem:
Ille haud Aeolio discedere fessus ab auro,
Nec dare permissae (quamvis iuvet) ora
quieti

Sustinet; ac primi percussus nube soporis 75
Horruit, et dulces excussit ab arbore somnos.
Contra Tartareis Colchis spumare venenis,
Cunctaque Lethaei quassare silentia rami
Perstat; et adverso luctantia lumina cantu

Obruit; atque omnem linguaque manuque
fatigat

80 Vim Stygiam; ardentes donec sopor occu-
pat iras.

Iamque altae cecidere iubae, nutatque co-
actum

Iam caput, atque ingens extra sua vellera
cervix.

Ipsa caput cari postquam Medea draconis
Vidit humi, fuis circum proiecta lacertis,

85 Seque suumque simul flevit crudelis alu-
mnum:

Non ego te sera talem sub nocte videbam,
Sacra ferens epulasque tibi: nec talis hianti
Mella dabam, ac nostris nutribam fida venenis.

Quam gravida nunc mole iaces! quam segnis
inertem

90 Flatus habet! nec te saltem, miserande, per-
emi,

Heu saevum passure diem! iam nulla videbis
Vellera, nulla tua fulgentia dona sub umbra.
Cede Deo, inque aliis senium nunc digere
lucis

Immemor, oro, mei: nec me tua sibila toto
95 Exagitent infesta mari. sed tu quoque cunctas,
Aesonide, dimitte moras, atque effuge raptis
Velleribus. patrios exstinxisti noxia tauros;
Terrigenas in fata dedi; fusum ecce draconis
Corpus habes; iamque omne nefas, iam,
spero, peregi.

100 Quaerenti tunc deinde viam, qua se arduus
heros

Ferret ad aurigeræ caput arboris, Eia, per
ipsum

Scande age, et adverso gressus, ait, impri-
me dorso.

Nec mora fit. dictis fidens Cretheïa proles
Calcat, et, aëream quamvis perfertur ad
ornum:

Cuius adhuc rutilam servabant brachia pel- 105
lem,

Nubibus accensis similem, aut cum veste re-
cincta

Labitur ardenti Thaumantias obvia Phoebō.

Corripit optatum decus extremumque laborem

Aesonides: longosque sibi gestata per annos

Phrixeæ monumenta fugæ vix reddidit ar- 110
bor

Cum gemitu, tristesque supercoiere tenebrae.

Egressi relegunt campos, et fluminis ora

Summa petunt. micat omnis ager, villisque
comantem

Sidereis totos pellem nunc fundit in artus:

Nunc in colla refert: nunc implicat ille sini- 115
stræ.

Ut vero sociis, qui tunc prædicta tenebant

Ostia, per longas apparuit aureus umbras;

Clamor ab Haemonio surgit grege: se quo-
que gaudens

Promovet ad primas iuveni ratis obvia ripas.

Praecipites agit ille gradus, utque aurea misit 120

Terga prius: mox attonita cum virgine pup-
pim

Insilit, ac rapta victor consistit in hasta.

Interea patrias saevus venit horror ad aures,

Fata domus luctumque ferens: volat ipse senectae

125 Immemor Aeetes: complentur litora bello
Nequidquam: fugit immissis nam puppis habenis *).

*) Die Argonauten nehmen einen andern Weg auf der Rückreise, um nicht wieder durch die Cyänischen Felsen zu kommen, von denen sie nicht wissen, dass sie itzt still stehen. Sie laufen in den Ister ein, und wollen durch denselben in das adriatische Meer. Als sie auf der Insel Peuce, an der Mündung des Ister, das Vermählungs-fest des Iason mit der Medea feyern, kommt ihnen eine Colchische Flotte mit dem Absyrtus und Styrus nach. Iuno erregt einen Sturm und hindert sie, sich der Argo zu nähern. Styrus leidet Schiffbruch; Absyrtus sieht sich endlich genöthigt, seine Schiffe gegen über an der Küste in Sicherheit zu bringen, und von da aus die Argonauten zu beobachten. Die Argonauten dringen in den Iason, die Medea den Ihrigen auszuliefern, und sie dadurch von der Gefahr zu befreyen. Er schwankt erst, und kann dann nicht widerstehen. Medea merkt es, und macht ihm Vorwürfe. Er sucht sie zu beruhigen.

P. PAPINII STATII

T H E B A I S.

DATE: 11/19/94 9 9

2. 2. A. 8. 11. 11. 11.

P. PAPINII STATII

LIBER I.

Fraternas acies cognataque regna profanis
Decertata odiis, fontesque evolvere Thebas,
Pierius menti calor incidit.
Impia iam merita scrutatus lumina dextra,
Merserat aeterna damnatum nocte pudorem 5
Oedipodes, longaue animam sub morte te-
nebat.

Illum indulgentem tenebris, imaeque recessu
Sedis inaspectos coelo radiisque penates
Servantem, tamen assiduis circumvolat alis
Saeva dies animi, scelerumque in pectore 10
Dirae.

Tunc vacuos orbes, crudum ac miserabile
vitae

Supplicium, ostentat coelo, manibusque cru-
entis

Pulsat inane solum: saevaue ita voce pre-
catur:

Dī sontes animas, angustaque Tartara poenis
15 Qui regitis, tuque umbrifero Styx livida
fundo,

Quam video, multumque mihi consueta vocari
Annue Tisiphone, perversaque vota secunda:
Exaudi, si digna precor, quaeque ipsa furenti
Subiiceres: Orbum visu regnisque parentem
20 Non regere aut dictis moerentem flectere
adorti,

Quos genui quocumque toro: quin ecce su-
perbi

Insultant tenebris, gemitusque odere paternos.
Hisne etiam funestus ego? et videt ista deo-
rum

Ignavus genitor? tu saltem debita vindex
25 Huc ades, et totos in poenam ordine nepotes.
I media in fratres, generis consortia ferro
Dissiliant: da Tartarei regina barathri
Quod cupiam vidisse nefas. Nec tarda se-
quetur

Mens iuvenum, modo digna veni, mea pigno-
ra nosces.

30 Talia iactanti crudelis Diva severos
Advertit vultus. Inamoenum forte sedebat
Cocytos iuxta, lapsisque citatior astris
Tristibus exsiluit ripis. Discedit inane
Vulgus, et occursum dominae pavet. illa per
umbras

35 Et caligantes animarum examine campos,
Tenariae limen petit irremeabile portae.
Arripit extemplo Maleae de valle resurgens

Notum iter ad Thebas. Neque enim velocior
 ullas

Itque reditque vias, cognatave Tartara mavult.
 Atque ea Cadmeo praeceps ubi limine pri- 40
 mum

Constitit, assuetaque infecit nube penates:
 Protinus attoniti fratrum sub pectore motus,
 Gentilisque animos subiit furor, aegraque
 laetis

Invidia, atque parens odii metus. Inde re-
 gendi

Saevus amor: ruptaeque vices, iurisque se- 45
 cundi

Ambitus impatiens, et summo dulcius unum
 Stare loco, sociisque comes discordia regnis.
 Sic ubi delectos per torva armenta iuvenco
 Agricola imposito sociare affectat aratro:

Illi indignantes, quis nondum vomere multo 50
 Ardua nodosos cervix descendit in armos,
 In diversa trahunt, atque aequis vincula la-
 xant

Viribus, et vario confundunt limite sulcos:
 Haud secus indomitos praeceps discordia fra-
 tres

Asperat. Alterni placuit sub legibus anni 55
 Exsilio mutare ducem. Sic iure maligno
 Fortunam transire iubent, ut sceptrum tenen-
 tem

Foedere praecipiti semper novus angeret
 haeres.

Haec inter fratres pietas erat: haec mora
 pugnae

Sola, nec in regem perduratura secundum. 60

Dilatus Polyneios nonos. Quis tum tibi, saeve,
 Quis fuit ille dies? vacua cum solus in aula
 Respiceres ius omne tuum, cunctosque mi-
 nores *).

- Interea patriis olim vagus exsul ab oris
 65 Oedipodionides furto deserta pererrat
 Aoniae. Iam iamque animis male debita re-
 gna
 Concipit, et longum signis cunctantibus an-
 num
 Stare gemit. Tenet una, dies noctesque re-
 cursans,
 Cura virum, si quando humilem decedere
 regno
 70 Germanum, et semet Thebis, opibusque po-
 titum
 Cerneret: hac aevum cupiat pro luce pacisci.
 Tunc sedet Inachias urbes, Danaeiaeque arva,
 Et caligantes abrupto Sole Mycenae,
 Ferre iter. Ogygiis ululata furoribus antra
 75 Praeterit. Hinc arcte scopuloso in limite
 pendens,
 Infames Scirone petras, Scyllaeaque rura
 Purpureo regnata seni, mitemque Corinthon
 Linqvit, et in mediis audit duo litora campis.
 Iamque per emeriti surgens confinia Phoebi
 80 Titanis, late mundo subvecta silenti.

*) Jupiter beschliesst im Götter-rathe, die Familie des Cadmus und des Adrast zu züchtigen. Er lässt den Lajus in der Unterwelt durch den Mercur auffordern, dem Eteocles zu erscheinen und ihn zu bewegen, seinen herrsch-süchtigen Bruder, der sich itzt in Argos eine Macht verschaffe, vom Reiche auszuschliessen.

Iam pecudes volucresque tacent: iam Somnus
avaris

Inserpit curis, pronusque per aëra nutat.
Subtextit nox atrapolos. Iam claustra rigentis
Aeoliae percussa sonant, venturaque rauco
Ore minatur Hyems, Venti transversa fre- 85
mentes

Confligunt, axemque emoto cardine vellunt,
Dum coelum sibi quisque rapit. Sed pluri-
mus Auster

Inglomerat noctem, et tenebrosa volumina
torquet,

Defunditque imbres. sicco quos asper hiatu
Persolidat Boreas. Nec non abrupta tremiscunt 90
Fulgura, et attritus subita face rumpitur aether.
Iam Nemea, iam Taenareis contermina lucis
Arcadiae capita alta madent. Ruit agmine
facto

Inachus, et gelidas surgens Erasinus ad Ar-
ctos.

Pulverulenta prius, calcandaque flumina nullae 95
Aggeribus tenuere morae, stagnoque refusa est
Funditus, et veteri spumavit Lerna veneno.
Frangitur omne nemus: rapiunt antiqua pro-
cellae

Brachia sylvarum, nulliusque aspecta per ae-
vum

Solibus umbrosi patuere aestiva Lycei. 100
Ille tamen modo saxa iugis fugientia ruptis
Miratur, modo nubigenas e montibus amnes
Aure pavens, passimque insano turbine raptas
Pastorum pecorumque domos. Non segnius
amens,

105 Incertiusque viae, per nigra silentia, vastum
Haurit iter, vasta metuenda umbone ferarum
Excutiens stabula, et prono virgulta refringit
Pectore: dat stimulos animo vis moesta ti-
moris,

20 Donec ab Inachiis victa caligine tectis
110 Emicuit lucem devexa in moenia fundens
Larissaeus apex. Illo spe concitus omni
Evolat. Hinc celsae Iunonis templa Prosy-
mnae

Leyus habet, hinc Herculeo signata vapore
Lernaei stagna atra vadi. tandemque reclusis
115 Infertur portis. actutum regia cernit
Vestibula. Hic artus imbri, ventoque rigentes
Proiicit, ignotaeque acclinis postibus aulae
Invitat tenues ad dura cubilia somnos.
Rex ibi tranquillae medio de limite vitae
120 In senium vergens populos Adrastus habebat,
Dives avis, et utroque Iovem de sanguine du-
cens.

20 Hic sexus melioris inops, sed prole virebat
Foeminea, gemino natarum pignore fultus.
Cui Phoebus generos (monstrum exitiabile di-
ctu!

125 Mox ad aperta fides) aevo ducente canebat
Setigerumque suem, et fulvum adventare leo-
nem.

30 Ecce autem antiquam fato Calydonia relin-
quens

Olenius Tydeus (fraterni sanguinis illum
Conscius horror agit) eadem sub nocte sopora
130 Lustra terit, similesque Notos dequestus et
imbres,

Infusam tergo glaciem, et liquentia nimbis
Ora, comasque gerens, subit uno tegmine,
cuius

Fusus humo gelida partem prior hospes ha-
bebat.

Hic vero ambobus rabiem Fortuna cruentam
Attulit, haud passi sociis defendere noctem 135
Culminibus. Paulum alternis in verba minas-
que

Cunctantur: mox ut iactis sermonibus irae
Intumuerè satis, tum vero erectus uterque
Exsertare humeros, nudamque lacescere pu-
gnam.

Iam crebros ictus ora et cava tempora circum 140
Obnixi ingeminant, telorum aut grandinis
instar

Rhipeae, flexoque genu vacua ilia tundunt.
Forsan et accinctos lateri (sic ira ferebat)
Nudassent enses, meliusque hostilibus armis
Lugendus fratri, iuvenis Thebane, iaceres, 145
Ni rex, insolitum clamorem et pectore ab alto
Stridentes gemitus noctis miratus in umbris
Movisset gressus, magnis cui sobria curis
Pendeat somno iam deteriore senectus.

Isque ubi progrediens numerosa luce, per alta 150
Atria, dimotis adverso limine claustris
Terribilem dictu faciem, lacera ora, putresque
Sanguineo videt imbre genas: quae causa fu-
roris?

Unde orti? quo fertis iter? quae iurgia?
nam vos

Haud humiles tanta ira docet, generisque 155
superbi

Magna per effusum clarescunt signa cruorem.
Vix ea, cum mixto clamore obliqua tuentes
Incipiunt una: Rex ô mitissime Achivûm,
Quid verbis opus? ipse undantes sanguine
vultus

160 Aspiceis, haec passim turbatis vocis amarae
Confudere sonis. Inde orsus in ordine Ty-
deus

Continuat: moestus cupiens solatia casus.
Monstriferae Calydonis opes, Acheloïaque
arva

Deserui: vestris hic me ecce in finibus ingens
165 Nox operit. Tecto coelum prohibere quis iste
Arcuit? an quoniam prior, hæc ad limina
forte

Molitur gressus? pariter stabulare bimembres
Centauros, unaque ferunt Cyclopas in Aetna
Compositos, sunt et rabidis iura insita mon-
stris,

170 Fasque suum: nobis sociare cubilia terrae?
Sed quid ego? — aut hodie spoliis gavisus
abibis,
Quisquis es, his; aut me, si non effoetus
oborto.

Sanguis hebet luctu, magni de stirpe creatum
Oeneos, et Marti non degenerare paterno,
175 Accipies. Nec nos animi, nec stirpis ege-
mus,

Ille refert contra, sed mens sibi conscia facti
Cunctatur proferre patrem. Tunc mitis
Adrastus,
Immo agite, et positis, quas nox, inopinaque
suasit

Aut virtus, aut ira, minis, succedite tecto.
Tunc quoque mulcentem dictis corda aspera 180
regem

Iam faciles (ventis ut decertata residunt
Aequora, laxatisque diu tamen aura superstes
Immoritur velis) passi subiere penates.
Hic primum lustrare oculis cultusque virorum
Telaque magna vacat, tergo videt huius in- 185
anem

Impexis utrimque iubis horrere leonem,
Illius in speciem, Iquem per Teumensia
Tempe

Amphitryoniades fractum iuvenilibus armis
Ante Cleonaei vestitur praelia monstri.
Terribiles contra setis ac dente recurvo 190
Tydea per latos humeros ambire laborant
Exuviae, Calydonis honos. Stupet omine
tanto

Defixus senior, divina oracula Phoebi
Agnosens, monitusque datos vocalibus an-
tris *).

Vos quae progenies? quamquam Calydonius 195
Oeneus,

Et Parthaoniae (dudum si certus ad aures
Clamor iit) tibi iura domus; tu pande quis
Argos

*) Adrast lässt seinen Gästen sogleich ein Mahl bereiten, und nach der Mahlzeit spendet er aus einer alten Familien-schale Wein, mit Gebet an die Götter, vorzüglich an den Phöbus, dem in dieser Zeit zu Argos ein lahes-fest gefeyert wurde, zum Andenken der Befreyung von einer Land-plage. Darauf fragt er die Fremdlinge, ob sie etwa dieses Fest nach Argos zu kommen bewogen habe.

Advenias, quando haec variis sermonibus
hora est.

Deiecit moestos extemplo Ismenius heros
200 In terram vultus, taciteque ad Tydealaesum
Obliquare oculos. Tum longa silentia movit:
Cadmus origo patrum, tellus Mavortia Thebe,
205 Et genitrix Iocasta mihi. Tum motus Adra-
stus

Hospitiis (agnovit enim), quid nota recondis?
205 Scimus, ait. Nec sic aversum Fama Mycenis
Volvit iter. Regnum et Furias oculosque pu-
dentes

Novit, et Arctois si quis de solibus horret,
Quique bibit Gangen, aut nigrum occasibus
intrat

Oceanum, et si quos incerto litore Syrtes
210 Destituunt, ne perge queri, casusque prio-
rum

Annumerare tibi. Nostro quoque sanguine
multum

Erravit pietas. Nec culpa nepotibus obstat *).

*) Adrast beschließt das nächtliche Mahl mit einem Lob-
gesange auf den Phöbus. — Lajus erscheint in der-
selben Nacht dem Eteocles, und reizt ihn zum Krie-
ge gegen seinen Bruder.

P. PAPINII STATII

LIBER II.

Et iam Mygdoniis elata cubilibus alto
Impulerat coelo gelidas Aurora tenebras,
Rorantes excussa comas, multumque se-
quenti

Sole rubens: illi roseus per nubila seras
Advertit flammæ, alienumque aethera tardo 5
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Impleat, atque ipsi radios vetet esse sorori.
Cum senior Talaonides, nec longa morati
Dircaeusque gradum pariterque Acheloïus
heros

Corripuere toris. Illos post verbera fessos, 10
Exceptamque hyemem cornu perfuderat
omni

Somnus. At Inachio tenuis sub pectore regi
Tracta quies, dum mente deos inceptaque
versat

Hospitia, et quae sint generis adscita repertis
Fata movet. Postquam mediis in sedibus 15
aulae

Congressi, inque vicem dextras iunxere lo-
cumque,

Quo serere arcanas aptum atque evolvere
curas,

Insidunt; prior his dubios compellat Adra-
stus:

Egregii iuvenum, quos non sine numine re-
gnis

20 Invexit nox dextra meis, quibus ipse per im-
bres,

Fulminibus mixtos, intempestumque Tonan-
tem

Has meus usque domos vestigia fecit Apollo:
Non equidem obscurum vobis plebique Fe-
lasgae

Esse reor, quantis connubia nostra procorum
25 Turba petant studiis. Geminae mihi namque,
nepotum

Laeta fides, aequo pubescunt sidere natae.
Has tumidi solio et late dominantibus armis
Optavere viri, (longum enumerare Pharaeos
Oebaliosque duces) et Achaea per oppida
matres,

30 Spem generis, nec plura tuus despexerat
Oeneus

Foedera, Pisaeisque socer metuendus ha-
benis.

Sed mihi nec Sparta genitos, nec ab Elide
missos

Iungere fas generos, vobis hic sanguis et
aulae

Cura meae longo promittitur ordine fati.

35 Audierant: fixosque oculos per mutua pau-
lum

Ora tenent, visique inter sese ordine fandi

Cedere. Sed cunctis Tydeus audentior actis

Incipit: ó quam te parcum in praeconia fa-
mae

Mens agitat matura tuae, quantumque fe-
rentem

Fortunam virtute domas! cui cedat Adrastus 40

Imperiis? quis te solio Sicyonis avitae

Excitum infrenos componere legibus Argos

Nesciat? atque utinam his manibus permit-
tere gentes

Iupiter aequae, velis, quas Doricus alligat
undis

Isthmos, et alterno quas margine submovet 45
infra:

Non fugeret diras lux intercisa Mycenae,

Saeva nec Eleae gemerent certamina valles,

Eumenidesque aliis aliae sub regibus, et quae

Tu potior, Thebane, queri. nos vero volen-
tes

Expositique animis. Sic interfatus, et alter 50

Subiicit: Anne aliquis soceros accedere tales

Abnuat? exsulibus quamquam patriaque fu-
gatis

Nondum laeta Venus, tamen omnis corde
resedit

Tristitia, affixique animo cessere dolores.

Nec minus haec laeti trahimus solatia, quam si 55

Praecipiti convulsa Noto, prospectet amicam

Puppis humum. Iuvat ingressos felicia regni

Omina, quod superest fati vitaeque laborum,

Fortuna transire tua. Nec plura morati

Consurgunt, dictis impensius aggerat omne 60

Promissum Inachus pater, auxilioque fu-
turum

Et patriis spondet reduces inducere regnis.
Ergo alacres Argi, fuso rumore per urbem,
Advenisse duci generos, primisque Hyme-
naeis

65 Egregiam Argian, nec formae laude secun-
dam

Deïpylen, tumida iam virginitate iugari,
Gaudia mente parant, socias it Fama per
urbes:

Finitimisque agitatur agris. procul usque Ly-
ceos

Partheniosque super saltus, Ephyraeaeque rura.
70 Nec minus Ogygias eadem dea turbida The-
bas

Insilit, hospitia, et thalamos, et foedera re-
gni,

Permixtumque genus, (quae tanta licentia
monstro?

Quis furor est?) iam bella canit. diffuderat
Argos

Expectata dies. Laeto regalia coetu

75 Atria complentur, species est cernere avorum
Cominus, et vivis certantia vultibus aera.
Unda fremit vulgi. Procerum manus omnis,
et alto

Quis propior de rege gradus, stant ordine
primi:

Interior sacris calet et sonat aula tumultu

60 Foemineo. Casta matres cinxere corona
Argolides: pars virginibus circum undique
fusae

Foedera conciliant nova, solanturque time-
rem.

Ibant insignes vultuque habituque verendo
 Candida purpureum fusae super ora ruborem;
 Deiectaeque genas. Tunc ora rigantur ho- 85
 nestis

Imbribus, et teneros lacrymae iuvere paren-
 tes.

Non secus ac supero pariter si cardine lapsae
 Pallas et asperior Phoebi soror, utraque telis,
 Utraque torva genis, flavoque in vertice nodo,
 Illa suas Cyntho comites agat, haec Aracyn- 90
 tho :

Tunc, si fas oculis, non umquam longa tu-
 endo

Expedias, cui maior honos, cui gratior, aut
 plus

De Iove, mutatosque velint transsumere cultus,
 Et Pallas deceat pharetras, et Delia cristas.
 Certant laetitia, Superosque in vota fatigant 95
 Inachidae, quae cuique domus, sacrique fa-
 cultas.

Hi fibris animaque litant, hi cespite nudo :
 Nec minus auditi, si mens accepta meretur
 Ture deos, fractisque obtendunt limina sil-
 vis *).

*) Nach Ablauf des Jahres von Etocles Regierung wird Tydeus nach Theben geschickt, um den König aufzufordern, seinem Bruder die Herrschaft abzutreten, Er wird schimpflich empfangen, und mit seinem Gesuch abgewiesen. Drohend verläßt er den König und die Stadt, wird aber vor der Stadt von 50 im Hinterhalte liegenden und vom König abgeschickten jungen Leuten angefallen, die er aber in einem hartnäckigen

P. PAPINII STATII

LIBER III.

Prima manu rutilam de vertice Larissaeo
 Ostendit Bellona facem, dextraque trabalem
 Hastam intorsit agens: liquido quae stridula
 coelo

Fugit, et adversae celso stetit aggere Dirces.
 5 Mox et castra subit, ferroque auroque co-
 ruscis

Mixta viris turmale fremit: dat euntibus en-
 ses:

Plaudit equos: vocat ad portas. Hortamina
 fortes

Kämpfe alle, bis auf einen, erlegt, welcher dem Eteocles die Botschaft der Niederlage überbringt, und sich darauf selbst tödtet. Die Eltern und Freunde der Erschlagenen begraben die Ihrigen. Mars erhält vom Jupiter Befehl, Argos zum Kriege zu entflammen. Tydeus kommt verwundet nach Argos zurück, und vermehrt durch seine Erzählung die Begierde der Argiver, die Waffen zu ergreifen. Adrast beschließt, die Seher, Amphiaraus und Melampus, vorher um Rath zu fragen. Diese sehen nichts als unglückliche Zeichen, schweigen aber. Amphiaraus wird endlich vom Capaneus und dem ungeduldigen Volke genöthiget zu sagen, was er für Zeichen gesehen habe: aber, statt daß er dadurch hätte abschrecken sollen, wird er vielmehr vom Capaneus für seine Unglücks-botschaft verspottet.

Praeveniunt, timidisque etiam brevis addita
virtus.

Dicta dies aderat. Cadit ingens rite Tonanti
Gradivoque pecus, nullisque secundus in extis 10
Pallet, et armatis simulat sperare sacerdos.
Iamque suos circum pueri, innuptaeque, pa-
tresque,

Funduntur mixti, summisque a postibus ob-
stant.

Nec modus est lacrymis. rorant clypeique,
iubaeque

Triste salutantum, et cunctis dependet ab 15
armis

Suspiranda domus. galeis iuvat oscula clausis
Inserere, amplexuque truces deducere conos.
Illi, quîs ferrum modo, quîs mors ipsa pla-
cebat,

Dant gemitus, fractaeque labant singultibus
irae.

Sic ubi forte viris longum super aequor ituris, 20
Cum iam ad vela Noti, et scisso redit anco-
ra fundo,

Haeret amica manus: certant innectere collo
Brachia, manantesque oculos. Hinc oscula
turbant,

Hinc magni caligo maris: tandemque relictî
Stant in rupe tamen: fugientia carbasa visu 25
Dulce sequi, patriosque dolent crebrescere
ventos.

Nunc mihi, Fama prior, mundique arcana
Vetustas,

Cui meminisse ducum, vitasque extendere
curae,

Pande viros. tuque ô nemoris regina sonori,
30 Calliope, quas ille manus, quae moverit arma
Gradivus, quantas populis solaverit urbes,
Sublata molire lyra. nec enim altior ulli
Mens hausto de fonte venit. Rex tristis, et
aeger

Pondere curarum, propiorque abeuntibus
annis,

35 Inter adhortantes vix sponte incedit Adrastus,
Contentus ferro cingi latus: arma manipuli
Pone ferunt: volucres portis auriga sub ipsis
Comite equos, et iam inde iugo luctatur Arion.
Huic armat Larissa viros: huic celsa Pros-
ymne,

40 Aptior armentis Midea, pecorosaque Phyllos,
Neris, et ingenti turritae mole Cleonae,
Et Lacedaemonium Thyre lectura cruorem.
Iunguntur memores transmissi ab origine
regis,

Qui Drepani scopulos, et oliviferae Sicyonis
45 Culta serunt, quos pigra vado Langia tacenti
Lambit, et amfractu riparum incurvus Elissos.
It comes Inoas Ephyre solata querelas.
Haec manus Adrastum numero ter mille se-
cuti,

Ipse annis sceptrisque subit venerabilis aequae,
50 Ut possessa diu taurus meat arduus inter
Pascua, iam laxa cervice, et inanibus armis,
Dux tamen: haud illum bello attentare iu-
vencis

Sunt animi, nam trunca vident de vulnere
multo

Cornua, et ingentes plagarum in pectore
nodos.

Proxima longaevo profert Dircaeus Adrasto 55
Signa gener, cui bella favent: cui commo-
dat iras

Cuncta cohors. Huic et patria de sede vo-
lentes

Advenere viri; seu quos movet exsul, et haesit
Tristibus aucta fides, seu quis mutare potentes
Praecipuum: multi, melior quos causa que- 60
renti

Conciliat. Dederat nec non socer ipse re-
gendas

Aegion, Arenenque, et quas Theseia Troe-
zen

Addit opes, ne rara movens inglorius iret
Agmina, neu raptos patriae sentiret honores.
Idem habitus, eadem arma viro, quae de- 65
bitus hospes

Hiberna sub nocte tulit. Teumesius implet
Terga leo. gemino lucent hastilia ferro:
Aspera vulnifico subter latus ense riget Sphinx.
Iam regnum, matrisque sinus, fidasque so-
rores

Spe votisque tenet: tamen et de turre su- 70
prema

Attonitam, totoque exstantem corpore longe
Respicit Argian. Haec mentem oculosque
reducit

Coniugis, et dulces avertit pectore Thebas.
Ecce inter medios patriae ciet agmina gentis
Fulmineus Tydeus: iam laetus, et integer 75
artus.

Undique magnanimum pubes delecta coro-
nant

Oeniden, hilarem bello, notisque decorum
Vulneribus. non ille minis Polynicis, et ira
Inferior, dubiumque adeo, cui bella geran-
tur.

80 Maior at inde novis it Doricus ordo sub armis,
Qui ripas, Lyrcie, tuas, tua litora multo
Vomere suspendunt, fluviorum ductor Achi-
vum,

Et qui rura domant Epidauria: dexter Iaccho
Collis, at Ennaeae Cereri negat. avia Dyme

85 Mittit opes, densasque Pylos Neleia turmas.
Hos agitat pulchraeque docet virtutis amo-
rem

Arduus Hippomedon. capiti tremuit aerea
cassis,

Ter nivea scandente iuba. latus omne sub
armis

Ferrea suta terunt: humeros ac pectora late

90 Flammeus orbis habet, perfectaue vivit in
auro

Nox Danai. sontes Furiarum lampade nigra
Quinquaginta ardent thalami: pater ipso
cruentis

In foribus laudatque nefas atque inspicit enses.

Illum Palladia sonipes Nemeaeus ab arce

95 Devehit arma pavens, umbraque immane
volanti

Implet agros longoque attollit pulvere cam-
pum.

Quis numerum ferri gentesque et robora
dicto

Aequarit mortale sonans? suus excit in arma
Antiquam Tiryntha deus. Non fortibus illa

Infoecunda viris, famaue immanis alumni 100
 Degenerat: sed lapsa situ fortuna, neque
 addunt

Robur opes. Rarus vacuis habitator in arvis
 Monstrat Cyclopum ductas sudoribus arces.
 Dat tamen haec iuvenum tercentum pectora,
 vulgus

Innumerum bello, quibus haud amenta, nec 105
 enses

Triste micant. flavent capiti, tergoque leo-
 num

Exuviae, gentilis honos, et pineus armat
 Stipes, inexhaustis arctantur tela pharetris.
 Dat Nemea comites et quas in praelia vires
 Sacra Cleonaei cogunt vineta Molorchi. 110

At pedes, et toto despectans vertice bellum,
 Quatuor indomitis Capaneus erepta iuven-
 cis
 Terga, superque rigens iniectu molis ahenae
 Versat onus: squallet triplici ramosa corona
 Hydra recens obitu: pars anguibus aspera vi- 115
 vis,

Argento caelata, micat: pars arte reperta
 Conditur, et fulvo moriens ignescit in auro.
 Circum amnis torpens, et ferro coerula Lerne.
 At laterum tractus spatiosaue pectora servat
 Nexilis innumero Chalybum subtemine tho- 120
 rax,

Horrendum, non matris opus, galeaeque co-
 rusca

Prominet arce Gigas, atque uni missilis illi
 Cuspide praefixa stat frondibus orba cupressus.
 Huic parere dati, quos fertilis Amphigenia,
 Planaque Messene montanaque nutrit Ithome, 125

Quos Thryon, et summis ingestum montibus
Aepy,

Quos Helos, et Pteleon, Getico quos flebile
vati

Dorion. Hic fretus doctas anteire canendo
Aonidas mutos Thamyris damnatus in annos

130 Ore simul citharaque (quis obvia numina te-
minat?)

Conticuit praeceps, qui non certamina Phoebi
Nosset, et illustres Satyro pendente Celaenas.

Iamque et fatidici mens expugnata fatiscit
Auguris; ille quidem casus et dira videbat

135 Signa, sed ipsa manu cunctanti iniecerat arma
Atropos, obrueratque deum, nec coniugis
absunt

Insidiae, vetitoque domus iam fulgurat auro.
Taenareis hic celsus equis, quam dispare
coetu

Cyllarus ignaro generarat Castore prolem,

140 Quassat humum. vatem cultu Parnassia mon-
strant

Vellera, frondenti crinitur cassis oliva,

Albaque puniceas interplicat infula cristas.

Arma simul, pressasque iugo moderatur ha-
benas.

Hinc atque inde morae iaculis, et ferrea
curru

145 Silva tremit. procul ipse gravi metuendus
in hasta

Eminet, et clypeo victum Pythona coruscat.

Huius Apollineae currum comitantur Amy-
clae,

Quos Pylos, et dubiis Malea vitata carinis,

Plaudentique habiles Caryae resonare Dianae,
Quos Pharis, volucrumque parens Cythereia, 150
Messe,

Taygetique phalanx et oliviferi Eurotae,
Dura manus. pressae populus subit incola Pi-
sae,

Qui te, flave, natant, terris, Alphee, Sicanis,
Advena, tam longo non umquam infecte pro-
fundo.

Tu quoque Parrhasias ignara matre catervas 155
Ah rudis annorum (tantum nova gloria sua-
det)

Parthenopaeae, rapis. Tum saltus forte re-
motos

Torva parens (neque enim haec iuveni foret
ire potestas)

Pacabat cornu, gelidique aversa Licei.
Pulchrior haud ulli triste ad discrimen ituro 160

Vultus, et egregiae tanta indulgentia formae.
Nec desunt animi, veniat modo fortior aetas.

Prosilit audaci Martis percussus amore,
Arma, tubas audire calens, et pulvere belli
Flaventem sordere comam, captoque referri 165
Hostis equo. taedet nemorum, titulumque
nocentem

Sanguinis humani pudor est nescire sagittas,
Igneus ante omnes auro micat, igneus ostro,
Undantemque sinum nodis irrugat Iberis,
Imbelli parma pictus Calydonia matris 170
Praelia. trux laeva sonat arcus, et aspera
plumis

Terga Cydonaea corytos arundine pulsat,
Electro pallens, et iaspide clarus Eoa.

Cornipedem trepidos suetum praevertere
cervos,

- 175 Velatum geminae deiectu lyncis, et arma
Mirantem gravioris heri sublimis agebat,
Dulce rubens, viridique genas spectabilis aevo.
Arcades huic veteres, astris Lunaque priores,
Agmina fida datis. nemorum vos stirpe rigenti
180 Fama sotos, cum prima pedum vestigia tellus
Admirata tulit. nondum arva domusque nec
urbes.

At parte ex alia Cadmi Mavortia plebes,
Moesta ducis furiis, nec molli territa fama,
(Quando his vulgatum descendere viribus
Argos)

- 185 Tardius illa quidem, regis causaeque pudore,
Verum bella movet. nulli distringere ferrum
Impetus, aut humeros clypeo clausisse pa-
terno

Dulce, nec alipedum iuga comere, qualia
belli

- Gaudia: deiecti trepidas sine mente, sine ira,
190 Promisere manus. Hic aegra in sorte pa-
rentem

Unanimum, hic dulces primaevae coniugis
annos

Ingemit, et gremio miseros accrescere natos.
Bellator nulli caluit deus: ipsa vetusto
Moenia lassa situ, magnaeque Amphionis ar-
ces

- 195 Iam fessum senio nudant latus, et fide sacra
Aequatos coelo surdum atque ignobile muros
Firmat opus. tamen et Boeotis urbibus ultrix

Aspirat ferri Rabies, nec regis iniqui
Subsidio, quantum socia pro gente moven-
tur *).

-) Tiresias wird vom Eteocles um Rath gefragt, und erforscht die Zukunft durch ein Todten-Opfer, in welchem sich ihm die Unterwelt offen zeigt, und Lajus den Ausgang des Krieges in dunkeln Orakelsprüchen offenbaret. Während das Argivische Heer bey Nemea steht, bittet Bacchus, aus Liebe zu Theben, die Nymphen, die Quellen von Argos, und insonderheit bey Nemea, auszutrocknen. Durch diese und die Hülfe der Gestirne vertrocknen alle Gewässer der Gegend, und Menschen und Vieh werden vom heftigsten Durste gequält, bis ihnen Hypsipyle aus Lemnos, die von Seeräubern nach Nemea geführt, und Amme beym Opheltes, dem Sohne des Königs, geworden war, eine Quelle zeigt, aus der sie ihren Durst löschen. Während Hypsipyle die Begebenheiten von Lemnos und ihre Schicksale erzählt, wird der kleine Knabe, den sie im Grase hatte liegen lassen, von einer Schlange getödtet. Hypsipyle soll, wegen dieser Verwahrlosung des Kindes, mit dem Tode bestraft werden, wird aber noch von ihren Brüdern, die aus Lemnos kommen, gerettet. Zu Ehren des getödteten Knabens werden grosse Leichen-feyerlichkeiten und Spiele gegeben. Indess befiehlt Iupiter, unwillig über das Zaudern der Argiver, dem Mars das Heer nochmals anzutreiben. Mars schickt den Pavor voraus, der die Argiver überredet, die Thebaner wären im Anzuge gegen sie. Mars kommt nach, und entflammt ihre Kampf-begierde noch stärker. Bacchus beschwert sich beym Iupiter über das Unglück, welches Theben bevorstehe, wird aber durch die Versicherung des Iupiter beruhigt, dass Thebens Untergang itzt noch nicht vom Schicksal beschlossen sey.
-

P. PAPINII STATII

LIBER IV.

Nuncius attonitas iam dudum Eteoclis ad
 aures
 Explorata ferens, longo docet agmine Gra-
 ios
 Ire duces; nec iam Aoniis procul abfore
 campis:
 Quacumque ingressi, tremere ac miseresce-
 re cunctos
 5 Thebarum; qui stirpe, refert, qui nomine
 et armis.
 Ille metum condens, audire exposcit, et odit
 Narrantem. hinc dictis socios stimulare, su-
 asque
 Metiri decernit opes. exciverat omnem
 Aoniam, Euboeamque, et Phocidos arva pro-
 pinquae
 10 Mars, ita dulce Iovi. longo fugit ordine velox
 Tessera. propellunt acies, seseque sub armis
 Ostentant, subeunt campo, qui proximus
 urbi *).

*) Antigone begiebt sich mit dem alten Phorbas, dem
 ehemaligen Waffen-träger des Lajus, auf einen Thurm
 des Hauses, und läßt sich von ihrem Begleiter die
 Hülfsvölker Thebens und die Feldherren derselben

Interea Danaï noctemque diemque sub armis
 Ingeminant. contempta quies, vix aut sopor
 illis,
 Aut epulae fecere moram. properatur in ho- 15
 stem.

Iam ripas, Asope, tuas Boeotaeque ventum
 Flumina, non ausae transmittere protinus
 alae

Hostilem fluvium. forte et trepidantibus in-
 gens

Descendebat agris, animos sive imbrifer ar-
 cus

Seu montana dedit nubes, seu fluminis illa 20
 Mens fuit, obiectusque vado pater arma ve-
 tabat.

Tunc ferus Hippomedon magno cum fra-
 gmine ripae

Cunctantem deiecit equum, ducibusque re-
 lictis

Gurgite de medio frenis suspensus et armis,
 Ite viri, clamat: sic vos in moenia primus 25
 Ducere, sic clausas voveo perfringere Thebas.
 Praecipitant cuncti fluvio, puduitque secutos.
 Ac velut ignotum si quando armenta per
 amnem

Pastor agit, stat triste pecus, procul altera
 tellus

Omnibus, et late medius timor: ast ubi du- 30
 ctor

zeigen. Eteocles vertheilt darauf die Mannschaft und
 die Anführer, welche theils die Mauern vertheidigen,
 theils im Felde streiten sollen.

Taurus init, fecitque vadum, tunc mollior
unda,

Tunc faciles saltus, visaeque accedere ripae.
Haud procul inde iugum, tutisque accom-
moda castris

Arva notant, unde urbem etiam turresque
videre

35 Sidonias. placuit sedes, fidique receptus *).
Nunc age Pieriae (non vos longinqua sorores
Consulimus) vestras acies, vestramque referte
Aoniam: vidistis enim, dum Marte propin-
quo

Horrent Tyrrhenos Heliconia plectra tu-
multus.

40 Sidonium Pterelan sonipes malefidus in armis
Rumpentem frenos diversa per agmina raptat
Iam liber; sic fessa manus; venit hasta per
armos

Tydeos, et laevum iuvenis transverberat in-
guen,

Labentemque adfigit equo. fugit ille perem-
pto

*) Iocasta, von ihren beiden Töchtern begleitet, erscheint im Argivischen Lager, und überredet ihren Sohn, noch einen Versuch zu einem friedlichen Vergleich mit seinem Bruder zu machen. Tydeus widersetzt sich. Unterdeß hatte die Furie zwey zahme Tiger des Bacchus, die unschädlich umher liefen, wüthend gemacht. Sie richteten Niederlagen im Argivischen Lager an, bis sie vom Arcadier Aconteus erschossen wurden. Die Thebaner suchten diesen an den heiligen Thieren begangenen Frevel zu rächen. Nun wurde das Thebanische und Argivische Heer handgemein. Iocasta floh mit ihren Töchtern in die Stadt zurück.

Consertus domino: nec iam arma aut frena 45
tenentem

Portat adhuc. ceu nondum anima defectus
utraque

Cum sua Centaurus moriens in terga recum-
bit.

Certat opus ferri. sternuntque alterna furentes
Hippomedon Sybarin Pylum, Periphanta
Menoecus,

Parthenopaeus Ityn; Sybaris iacet ense cru. 50
ento,

Cuspide trux Periphas, Itys insidiante sagitta.
Caeneos Inachii ferro Mavortius Haemon
Colla rapit, cui dividuum trans corpus hian-
tes

Truncum oculi quaerunt, animus caput. ar-
ma iacentis

Iam rapiebat Abas: cornu deprensus Achiva 55
Dimisit moriens clypeum hostilemque suum-
que.

Quis tibi Bacchaeos, Eunaee, relinquere cul-
tus,

Quis lucos, vetitus quibus emansisse sacer-
dos,

Suasit, et adsuetum Bromio mutare furo-
rem?

Quem terrere queas? clypei penetrabile tex. 60
tum

Pallentes hederæ, Nysæaequeserta coronant.

Candida pampineo subnectitur instita filo:

Crine latent humeri: crescunt lanugine malae,

Et rubet imbellis Tyrio subtemine thorax:

Brachiaque in manicis, et pictae vincula 65
plantæ,

Carbaseique sinus, et fibula rasilis auro
 Taenariam fulva mordebat iaspide pallam;
 Pendenteque sonant aurata lynce pharetrae.
 It lymphante deo media inter millia lon-
 gum

70 Vociferans: Prohibete manus, haec omine
 dextro

Moenia Cyrrhaea monstravit Apollo iuvenca.
 Parcite, in haec ultro scopuli venere volen-
 tes.

Gens sacrata sumus: gener huic est Iupiter
 urbi,

Gradivusque socer: Bacchum haud menti-
 mur alumnum,

75 Et magnum Alciden. iactanti talia frustra
 Turbidus aëria Capaneus occurrit in hasta.
 Ante tamen, quid foemineis ululatibus, in-
 quit,

Terrificas moriture viros? utinam ipse ve-
 niret,

Cui furis; haec Tyriis cane matribus, et si-
 mul hastam

80 Expulit. Illa volans, ceu vis non ulla mo-
 retur,

Obvia vix sonuit clypeo, et iam terga reli-
 quit.

Arma fluunt, longisque crepat singultibus
 aurum,

Eruptusque sinus vicit cruor. occidis audax,
 Occidis Aonii puer altera cura Lyaei.

85 Nec segnem Argolicae sensere Eteoclea tur-
 mae,

Parcior ad cives Polynicis inhorruit ensis.

Eminet ante alios iam formidantibus arva
 Amphiaraus equis, ac multo pulvere vertit
 Campum indignantem. Famulo decus addit
 inane

Moestus, et extremos obitus illustrat Apollo. 90
 Ille etiam clypeum galeamque incendit ho-
 noro

Sidere, nec tarde fratri, Gradive, dedisti,
 Ne qua manus vatem, ne quid mortalia bello
 Laedere tela queant: sanctum et venerabile
 Diti

Funus eat talis medios infertur in hostes 95
 Certus et ipse necis. vires fiducia leti
 Suggestit. inde viro maioraque membra, dies-
 que

Laetior, et numquam tanta experientia coeli,
 Si vacet: avertit morti contermina Virtus.
 Ardet inexpleto saevi Mavortis amore, 100
 Et fruitur dextra, atque anima flagrante su-
 perbit.

Hic hominum casus lenire et demere fatis
 Iura frequens, quantum subito diversus ab
 illo,
 Qui tripodas laurusque sequi, qui doctus in
 omni

Nube salutato volucrum cognoscere Phoebos! 105
 Innumeram ferro plebem, ceu letifer annus
 Aut iubar adversi grave sideris, immolat
 umbris

Ipse suis: telis pariterque ministrat habenis
 Delius: ipse docet iactus adversaque flectit
 Spicula, fortunamque hastis venientibus au- 110
 fert.

Sternuntur terrae, Menalas pedes, Antiphus
alto

Nil defensus equo, genitusque Heliconide
Nympha

Aethion, caesoque infamis fratre Poltes,
Conatusque toris vittatam attingere Manto

115 Lampus: in hunc sacras Phoebus dedit ipse
sagittas.

Tandem se famulo summum confessus Apol-
lo,

Utere luce tua, longamque, ait, indue fa-
mam,

Dum tibi me iunctum Mors irrevocata ve-
retur.

Vincimur. immites scis nulla revolvere Par-
cas

120 Stamina. vade diu populis promissa voluptas
Elysiis, certe non perpressure Creontis
Imperia, aut vetito nudus iaciture sepulchro.
Ille refert contra, et paulum respirat ab ar-
mis:

Olim te, Cyrrhaee pater, peritura seden-
tem

125 Ad iuga (quis tantus miseris honor?) axe
trementi

Sensimus: instantes quonam usque morabe-
re manes?

Audio iam rapidae cursum Stygis, atraque
Ditis

Flumina, tergeminosque mali custodis hia-
tus.

Desiluit moerens, laerymasque avertit Apol-
lo.

Tunc vero ingemuit currusque, orbique iu- 130
gales.

Non aliter caeco nocturni turbine Cori
Scit peritura ratis, cum iam damnata sororis
Igne Therapnaei fugerunt carbasa fratres.
Iamque recessurae paulatim horrescere ter-
rae,

Summaque terga quati; graviorque efferve- 135
re pulvis

Cooperat. inferno mugit iam murmure cam-
pus.

Bella putant trepidi, bellique hunc esse fra-
gorem

Hortanturque gradus. Alius tremor arma
viroisque

Mirantesque inclinat equos. iam frondea
nutant

Culmina, iam muri, ripisque Ismenos apertis 140

Effugit: ecce alte praeceps humus ore pro-
fundo

Dissilit, inque vicem timuerunt sidera et
umbrae.

Illum ingens haurit specus, et transire pa-
rantes

Mergit equos, non arma manu, non frena
remisit:

Sicut erat, rectos defert in Tartara currus, 145
Respexitque cadens coelum, campumque
coire

Ingemuit: donec levior distantia rursus

Miscuit arva tremor lucemque exclusit Aver-
no *).

P. PAPINII STATII

LIBER V.

Iam trepidas Bellona fores armataque pulsat
Limina, iam multo laxantur cardine Thebae,
Turbat eques pedites. currus properantibus
obstant,

Ceu Danai post terga premant: sic omnibus
alae

5 Arctantur portis, septemque excursibus hae-
rent.

Ogygiis it sorte Creon, Eteoclea mittunt
Neitae, celsas Homoloïdas occupat Haemon,
Hypsea Proetides, at celsum fudere Dryanta
Electrae, quatit Hypsistas manus Euryne-
dontis,

) Amphiaraus kommt in der Unterwelt an, und recht-
fertigt sich beym Pluto, daß er lebendig sein Reich
betrete. Das Argivische Heer bringt einen Theil der
Nacht in Bestürzung über das Schicksal des Amph.
und mit Klagen über seinen Verlust zu. Die Theba-
ner feyern dagegen ein Freuden-fest. In der Ver-
sammlung der Argiver wird Thiodamas an Amph.
Stelle zum Augur ernannt.

Culmina magnanimus stipat Dircaea Menoe- 10
ceus.

Qualis ubi aversi secretus pabula coeli
Nilus, et Eoas magno bibit ore pruinas,
Scindit fontis opes, septemque patentibus
arvis

In mare fert hyemes. penitus cessere fugatae
Nereides, dulcique timent occurrere ponto. 15
Tristis at inde gradum tarde movet Inacha
pubes.

Fatalem populis ultro poscentibus horam
Admovet atra dies, Stygiisque emissa tene-
bris

Mors fruitur coelo, bellatoremque volando
Campum operit, nigroque viros invitat hiatu, 20
Nil vulgare legens. sed, quae dignissima vita,
Funera, praecipuos annis animisque, cruento
Ungue notat; iamque in miseros pensum
omne sororum

Scinditur, et Furiae rapuerunt licia Parcis.
Stat medius campis etiamnum cuspide sicca 25
Bellipotens, iamque hos clypeum, iam vertit
ad illos

Arma ciens, aboletque domos, connubia,
natos.

Pellitur et patriae, et, qui mente novissimus
exit,

Lucis amor: tenet in capulis hastisque para-
tas

Ira manus, animusque ultra thoracas anhelus 30
Conatur, galeaeque tremunt horrore coma-
rum.

Quid mirum caluisse viros? flammantur in
hostem

Cornipedes, niveoque rigant | sola putria
nimbo,

Corpora ceu mixti dominis irasque seden-
tum

35 Induerint: sic frena terunt, sic praelia po-
scunt

Hinnitu, tolluntque armos equitemque supi-
nant.

Iamque ruunt, primusque virum concurrere
pulvis

Incipit, et spatiis utrimque aequalibus acti
Adventant, mediumque vident decrescere
campum.

40 Iam clypeus clypeis, umbone repellitur um-
bo,

Ense minax ensis, pede pes, et cuspide cu-
spis.

Sic obnixa acies pariter suspiria ducunt,
Admotaeque nitent aliena in casside cristae.
Fulcher adhuc belli vultus: stant vertice coni,

45 Plena armenta viris, nulli sine praeside cur-
rus,

Arma loco, splendent clypei, pharetraeque
decorae,

Cingulaque, et nondum deforme cruoribus
aurum:

At postquam rabies, et vitae prodiga Virtus
Emisere animos, non tanta cadentibus Haedis

50 Aëriam Rhodopen solida nive verberat Ar-
ctos.

Nec fragor Ausoniae tantus, cum Iupiter
omni

Arce tonat, tanta quatitur nec grandine Syr-
tis,

Cum Libyae Boreas Italos niger attulit imbres.
Excludere diem telis, stant ferrea coelo
Nubila, nec iaculis arctatus sufficit aër. 55

Hi pereunt missis, illi redeuntibus hastis:
Concurrunt per inane sudes, et mutua per-
dunt

Vulnera, concurrunt hastae, stridentia fundae
Saxa pluunt. volucres imitantur fulgura glan-
des

Et formidandae non una morte sagittae. 60
Nec locus ad terram telis: in corpora fer-
rum

Omne cadit. saepe ignari perimuntque ca-
duntque,

Casus agit Virtutis opus, nunc turba recedit,
Nunc premit, ac vicibus tellurem amittit, et
aufert.

Ut ventis nimbisque minax cum solvit ha- 65
benas

Iupiter adfligitque alterno turbine mundum:
Stat coeli diversa acies, nunc fortior Austri,
Nunc Aquilonis hyems, donec pugnante pro-
cella

Aut nimis hic vicit aquis, aut ille sereno.

Ingentes Fortuna viros illustrat utrimque 70
Sanguine in adverso: Danaos Cadmeius Hae-
mon

Sternit agitque furens. sequitur Tyria agmi-
na Tydeus:

Hunc Pallas praesens, illum Tirynthius im-
plet.

Qualiter hyberni summis duo montibus amnes
 75 Franguntur geminaque cadunt in plana ruina.
 Contendisse putes, uter arva arbustaque tol-
 lat,

Altius aut superet pontes. ecce una receptas
 Confudit iam vallis aquas: sibi quisque su-
 perbus

Ire cupit, pontoque negant descendere mixti.
 80 Ibat funiferam quatiens Onchestius Idas
 Lampada per medios, turbabatque agmina
 Graiûm

Ignem viam rumpens; magno quem cominus
 ictu

Tydeos hasta feri discussa casside fixit.
 Ille ingens in terga iacet, stat fronte super-
 stes

85 Lancea, collapsae veniunt in tempora flam-
 mae.

Prosequitur Tydeus: saevos ne dixeris Argos:
 Igne tuo, Thebane, rogam concedimus, arde.
 Inde velut primo tigris gavisa cruore
 Per totum cupit ire pecus, sic Aona saxo,
 90 Ense Pholum, Chromin ense, duos Helicaon-
 nas hasta

Transigit, Aegaeae Veneris quos Maera sa-
 cerdos

Ediderat, prohibente Dea. vos praeda cru-
 enti

Tydeos: it saevus etiamnum mater ad aras.
 Nec minus Herculeum contra vagus Haemo-
 na ducit

95 Sanguis, inexpleto rapitur per millia ferro.
 Nunc tumidae Calydonis opes, nunc torva
 Pylenes

Agmina, nunc moestae fundens Pleuronis
alumnos.

Sterneret adversos etiamnum Ismenius Hae-
mon

Inachidas (nam tela regit viresque ministrat
Amphitryoniades) saevum sed Tydea contra 100
Pallas agit. iamque adverso venere favore
Cominus, et placido prior haec Tirynthius
ore:

Fida soror, quaenam hunc belli caligine
nobis

Congressum Fortuna tulit? num regia Iuno
Hoc molita nefas? citius me fulmina contra 105
(Infandum) ruere, et magno bellare parenti
Aspiciat. genus huic — sed mitto agnoscere,
quando

Tu diversa foves. nec si ipsum cominus Hyl-
lum

Tydeos hasta tui Stygioque ex orbe remis-
sum

Amphitryona petas. teneo aeternumque te. 110
nebo,

Quantum haec diva manus, quoties sudaverit
aegis

Ista mihi, duris famulus cum casibus omnes
Lustro vagus terras: ipsa heu comes invia
mecum

Tartara, ni superos Acheron excluderet,
isses.

Tu patrem, coelumque mihi. quis tanta re. 115
latu

Aequet? habe totas, si mens excindere, The-
bas.

Cedo equidem, veniamque precor. sic orsus
abibat.

Pallada mulcet honos. rediit ardore remisso
Vultus, et erecti sederunt pectoris angues.

120 Sentit abisse deum. levius Cadmeius Haemon
Tela rotat, nulloque manum cognoscit inictu.
Tunc magis atque magis vires animusque re-
cedunt,

Nec pudor ire retro. cedentem Acheloïus
heros

125 Impetit, et librans uni sibi missile telum
Direxit iactus, summae qua margine parmae
Ima sedet galea, et iuguli vitalia lucent;
Nec frustrata manus mortemque invenerat
hasta:

Sed prohibet, paulumque humeri libare si-
nistri

130 Praebuit, et merito parcit Tritonia fratri.
Ille tamen nec stare loco, nec cominus ire
Amplius, aut vultus audet perferre cruenti
Tydeos; aegra animo vis ac fiducia cessit.
Eminet Oenides; quamvis et arundine certa
Parthenopaeus agat, morientumque ora fu-
renti

135 Hippomedon proculcet equo, Capaneaque
pinus

Iam procul Aoniis volet agnoscenda catervis.
Tydeos illa dies: illum fugiuntque tremunt-
que

Clamantem: Quo terga datis? licet ecce per-
emptos

Ulcisci socios, moestamque rependere no-
ctem.

Ille ego, inexpletis solus qui caedibus hausi 140
Quinquaginta animas: totidem totidemque
gregati

Ferte manus. nulline patres, nulline iacentum
Unanimi fratres? quae tanta oblivio luctus?
Quam pudet Inachias contentum abiisse My-
cenas!

Hine super Thebis? haec robora regis? ubi 145
autem

Egregius dux ille mihi? simul ordine laevo
Ipsum exhortantem cuneos, capitisque su-
perbi

Insignem fulgore videt. nec segnius ardens
Accurrit, niveo quam flammiger ales olori
Imminet, et magna trepidum circumligat 150
umbra.

Tunc prior: Aoniae rex ô iustissime gentis,
Imus in arma palam, tandemque ostendimus
enses?

An noctem et solitas placet exspectare tene-
bras?

Ille nihil contra, sed stridula cornus in ho-
stem

It referens mandata ducis, quam providus 155
heros

Iam iam in fine viae percussam obliquat, et
ipse

Telum ingens avide, et quanto non ante la-
certo,

Impulit: ibat atrox finem positura duello
Lancea. Convertere oculos utrimque faven-
tes

Sidonii Graiique dei, crudelis Erinnyes 160

Cassidis, haud laetum domino ruit omen. in-
usta

Temporibus nuda aera sedent, circumque
sonori,

Vertice percusso, volvuntur in arma molares.

Iam cruor in galea, iam saucia proluit ater 185

Pectora permixtus sudore et sanguine torrens.

Respicit hortantes socios et Pallada fidam

Longius opposita celantem lumina parma:

Ibat enim magnum lacrymis inflectere pa-
trem.

Ecce secat Zephyros ingentem fraxinus iram 190

Fortunamque ferens, teli non eminet auctor.

Astacides Melanippus erat, nec prodidit ipse,

Et vellet latuisse manum: sed gaudia turmae

Monstrabant trepidum. Nam flexus in ilia

Tydeus

Submissum latus et clypei laxaverat orbem. 195

Clamorem Aonii miscent gemitumque Pe-
lasgi,

Obiectantque manus indignantemque tuentur.

Ille per oppositos longe rimatus amarum

Astaciden totis animae se cogit in ictum

Reliquiis telumque iacit, quod proximus Ho- 200
pleus

Praebuerat, perit expressus conamine san-
guis.

Tunc tristes socii cupidum bellare (quis ar-
dor!)

Et poscentem hastas mediaque in morte ne-
gantem

Exspirare trahunt, summique in margine
campi

- 205 Effultum gemina latera inclinantia parma
Ponunt, ac saevi rediturum ad praelia Martis
Promittunt flentes. Sed et ipse recedere
coelum,
Ingentesque animos extremo frigore labi
Sensit, et innixus terrae, Miserescite, clamat,
210 Inachidae. Non ossa precor referantur ut
Argos
Aetolumve larem: nec enim mihi cura su-
premi
Funeris. odi artus fragilemque hunc corpo-
ris usum,
Desertorem animi. Caput, ô caput, ô mihi
si quis
Adportet, Melanippe, tuum. nam volveris
arvis,
215 Fido equidem. nec me virtus suprema fe-
fellit.
I precor, Atreisi quid tibi sanguinis umquam,
Hippomedon. vade, ô primis puer inclyte
bellis
Arcas, et Argolicae Capaneu iam maxime tur-
mae.
Moti omnes: sed primus abit primusque re-
pertum
220 Astaciden medio Capaneus e pulvere tollit
Spirantem laevaue super cervice reportat,
Terga cruentantem concussi vulneris unda.
Qualis ab Arcadio rediit Tirynthius antro
Captivumque suam clamantibus intulit Argis.
225 Erigitur Tydeus vultuque occurrit, et amens
Laetitiaque iraque ut singultantia vidit
Ora trahique oculos seseque agnovit in illo:
Imperat abscisum porgi, laevaue receptum

Spectat atrox hostile caput, gliscitque tepentis
Lumina torva videns, et adhuc dubitantia figi. 230
Infelix contentus erat. Plus exigit ultrix
Tisiphone. Iamque inflexo Tritonia patre
Venerat et misero decus immortale ferebat.
Atque illum effracti perfusum tabe cerebri
Aspicit et vivo scelerantem sanguine fauces. 235
Nec comites auferre valent. stetit aspera
Gorgo

Crinibus emissis, rectique ante ora Cerastae
Velavere deam. fugit aversata iacentem,
Nec prius astra subit, quam mystica lampas
et insons

Ilissos multa purgavit lumina lympa *) 240

*) Die Thebaner ergrimmen über die unmenschliche Rache, welche Tydeus am Haupte des Melanippus nimmt. Polynices ist trostlos über Tydeus Verlust, und will sich in sein eignes Schwert stürzen, wird aber davon abgehalten. Hippomedon beschützt muthig den Leichnam des Tydeus gegen die Angriffe der Thebaner, bis er durch eine List der Tisiphone von ihm weggelockt wird, und die Thebaner sich desselben bemächtigen.

P. PAPINII STATII

LIBER VI.

- A**t ferus Hippomedon rotat irrevocabilis
 ensem,
 Vix socios hostemque (nihil dum tardet eun-
 tem)
 Secernens: moestum videt ardens Hoplea
 tandem.
 Tydeos hic magni fidus comes, et modo
 frustra
5 Armiger, alipedem prona cervice tenebat.
 Hunc aspernantem tumido nova pondera
 tergo
 Corripit affaturque: quid ô nova iussa recusas
 Infelix sonipes? nusquam tibi dulce superbi
 Regis onus: non iam Aetolo satiabere campo,
10 Gaudentemque iubam per stagna Acheloïa
 solves.
 Quod superest, caros, i, saltem ulciscere
 manes,
 Aut sequere; extorrem neu tu quoque lae-
 seris umbram
 Captivus, tumidumque equitem post Tydea
 portes.
 Audisse, accensumque putes; hoc fulmine
 raptum
15 Abstulit: at trepidi cursu glomerantur an-
 helo

Labdacidae, premit ille super, nec opinaque
ferro

Colla metens linquit truncos post terga ca-
dentes.

Ventum erat ad fluvium: solito tunc plenior
alveo,

Signa mali, magna se mole Ismenos agebat.

Insiluere vadis. magnoque fragore solutus 20

Agger, et adversae latuerunt pulvere ripae.

Ille quoque hostiles saltu maiore per undas

Irruit attonitis, medisque in fluctibus heros

Frena manu pariter, pariter regit arma, pe-
dumque

Remigio sustentat equum, consuetaque campo 25

Fluctuat et mersas levis ungula quaerit arenas.

Sternit Iona Chromis, Chromin Antiphos,

Antiphon Hypseus.

Hypseus Astyagen, evasurumque relicto

Amne Linum, ni fata vetent et stamine primo

Ablatum tellure mori. premit agmina Thebes 30

Hippomedon, turbat Danaos Asopius Hy-
pseus:

Amnis utrumque timet: crasso vada mutat
uterque

Sanguine, et a fluvio neutri fatale reverti.

Iam laceri pronis volvuntur cursibus artus,

Oraque, et abscisae redeunt in pectora dex- 35
trae.

Spicula iam clypeosque leves arcusque re-
missos

Unda vehit, galeasque vetant descendere
cristae.

Summa vagis late sternuntur flumina telis,

Ima viris. illic luctantur corpora leto,
 40 Efflantesque animas retro premit obvius amnis.
 Nunc age, quis tumidis magnum expugnave-
 rit undis

Hippomedonta labor, cur ipse excitus in ar-
 ma

Ismenos, doctae nosse indulgete sorores:
 Vestum opus ire retro, et senium defende-
 re famae.

45 Gandeat Fauno nymphaque Ismenide natus
 Maternis bellare tener Crenaeus in undis:
 Crenaeus, cui prima dies in gurgite fido
 Et natale vadum et virides cunabula ripae.

Tunc audax pariter telis et voce proterva
 50 Hippomedonta petit: non haec foecunda ve-
 neno

Lerna, nec Herculeis haustae serpentibus
 undae.

Sacrum amnem, sacrum, (et, miser, expe-
 riere) deūque

Altrices irrumpis aquas. nihil ille, sed ibat
 Cominus, opposuit cumulo se densior amnis

55 Tardavitque manum: vulnus tamen illa re-
 tentum

Pertulit, atque animae tota in penetralia se-
 dit.

Ultimus ille sonus moribundo emersit ab ore:
 Mater: in hanc miseri ceciderunt flumina
 vocem.

At genitrix coetu glaucarum cincta sororum
 60 Protinus icta malo vitrea de valle solutis
 Exsiliit furibunda comis, ac verbere crebro
 Oraque pectoraque et viridem scidit horri-
 da vestem.

Utque erupit aquis, iterumque iterumque
trementi
Ingeminat, Crenaeae, sono: nusquam ille,
sed index
Desuper, ah miserae nimium noscenda pa- 65
renti, .
Parma natat. iacet ipse procul, qua mixta
supremum
Ismenon primi mutant, confinia ponti.
Nereidum hunc miserata cohors ad pectora
matris
Impulit: illa manu ceu vivum amplexa re-
portat
Insternitque toris riparum atque humida sic- 70
cat
Mollibus ora comis atque haec ululatibus
addit:
Hoc tibi semidei munus tribuere parentes?
Nec mortalis avus? sic nostro in gurgite re-
gnas?
Mitior heu misero discors alienaque tellus,
Mitior unda maris, quae iuxta flumina cor- 75
pus
Retulit, et miseram visa expectasse paren-
tem.
Hine mei vultus? haec torvi lumina patris?
Hi crines undantis avi? miseretne ruinae,
Dure parens? quae te alta et ineluctabilis
imo
Condidit amne palus, quo iam nec cruda 80
nepotis
Funera nec nostri valeant perrumpere plan-
ctus?

Ecce furit iactatque tuo se in gurgite maior
Hippomedon, illum ripaeque undaeque tre-
miscunt,

Illius impulsu nostrum bibit unda cruorem.

- 85 Tu piger et trucibus facilis servire Pelasgis
Ad cineres saltem supremaque iusta tuorum,
Saeve, veni, non hic solum accensure ne-
potem.

At pater arcano residens Ismenos in antro
Ut lamenta procul (quamquam obstreperit ipse)
novosque

- 90 Accepit natae gemitus, levat aspera musco
Colla gravemque gelu crinem, ceciditque so-
luta

Pinus adulta manu dimissaque volvitur urna.
Cornua concutiens sic turbidus ore profundo:
At tu, qui tumidus spoliis et sanguine gaudes

- 95 Insontis pueri, non hoc ex amne potentem
Inachon aut saevas victor revehere Mycenae,
Ni mortalis ego, et tibi ductus ab aethere
sanguis.

Sic ait infrendens et sponte furentibus undis
Signa dedit. mittit gelidus montana Cithae-
ron

- 100 Auxilia antiquasque nives et pabula brumae
Ire iubet. frater tacitas Asopos eunti
Conciliat vires, et hiulcis flumina venis
Suggestit. ipse cavae scrutatur viscera terrae
Stagnaue torpentesque lacus pigrasque pa-
ludes

- 105 Excutit, atque avidos tollens ad sidera vultus
Humentes nebulas exhaurit, et aëra siccant.
Iamque super ripas utroque exstantior ibat

Aggere, iam medium modo qui superaverat
amnem

Hippomedon intactus aquis humerosque ma-
nusque,

Miratur crevisse vadum seseque minorem. 110

Hinc atque hinc tumidi fluctus, animosaque
surgit

Tempestas: stat pugna impar amnisque vi-
rique,

Indignante deo; nec enim dat terga nec ullis

Frangitur ille minis venientesque obvius undas

Intrat et obiecta dispellit flumina parma, 115

Sic etiam increpitans: Unde haec, Ismene,
repente

Ira tibi? quove has traxisti gurgite vires

Imbelli famulate deo? solumque cruorem

Foemineis experte choris, cum Bacchica mu-
git

Buzus, et insanae maculant trieterica ma- 120
tres?

Dixerat. atque illi sese deus obtulit ultro:

Nec saevit dictis, trunca sed pectora quercu

Ter, quater oppositi, quantum ira deusque
valebant,

Impulit assurgens. Tandem vestigia flexit,

Excussumque manu tegimen, conversaque 125
lente

Terga refert. Instant undae, sequiturque
labantem

Amnis ovans; nec non saxis, et grandine
ferri

Desuper infestant Tyrii, geminoque repel-
lunt

Aggere. quid faciat bellis obsessus, et undis?

130 Exclamat: Fluvione (pudet!) Mars inclyte
merges

Hanc animam? segnesque lacus et stagna
subibo

Ceu pecoris custos, subiti torrentis iniquis
Interceptus aquis? adeone occumbere ferro
Non merui? Tandem precibus commota To-
nantem

135 Iuno subit: quonam miseros, sator inclyte
divum,

Inachidas, quonam usque premes? iam Pal-
las et odit

Tydea, iam raptō tacuerunt augure Delphi.
En meus Hippomedon, cui gentis origo My-
cenæ

Argolicique lares, numenque ante omnia Iu-
no,

140 (Sic ego fida meis?) pelagi crudelibus ibit
Praeda feris certa? Haud contemnit coniu-
gis aequas

Ille preces: leviterque oculos^g ad moenia Ca-
dmi

Retulit, et viso sederunt flumina nutu.

Illius exsanguis humeri et perfossa patescunt

145 Pectora: ceu ventis alte cum elata resedit
 Tempestas, surgunt scopuli quaesitaque nautis
 Terra, et ab infestis descendant aequora saxis.
 Quid ripas tenuisse iuvat? premit undique
 nimbo

Telorum Phoenissa cohors; nec tegmina
membris

150 Ulla, omnisque patet leto. tunc vulnera manant,

Incertainque labant undarum frigore gressus.
Procumbit, Getico qualis procumbit in Hae-
mo

Seu Boreae furiis, putri seu robore quercus,
Coelo mixta comas, ingentemque aëra laxat.
Illam nutantem nemus et mons ipse tremi- 155
scit,

Qua tellure cadat, quas obruat ordine silvas.
Non tamen aut ensem galeamve audacia cui-
quam

Tangere. vix credunt oculis, ingentiaque
horrent

Funera, et astrictis accedunt cominus armis.
Tandem adiit Hypseus capulumque in morte 160
tenenti

Extrahit et torvos laxavit casside vultus.
Itque per Aonios alte mucrone corusco
Suspensam ostentans galeam et clamore su-
perbit.

Hic ferus Hippomedon: hic formidabilis ultor 165
Tydeos infandi debellatorque cruenti
Gurgitis. agnovit longe pressitque dolorem
Magnanimus Capaneus telumque immane la-
certo

Hortatur librans: Ades ô mihi, dextera, tan-
tum

Tu praesens bellis et inevitabile numen,
Te voco, te solam superum contemptor ad- 170
oro.

Sic ait, et voti sese facit ipse potentem.

It tremebunda abies clypeum per et aerea
terga

Loricae tandemque an mam sub pectore ma-
gno

Deprendit. ruit haud alio quam celsa fragore
175 Turris, ubi innumeros penitus quassata per
ictus

Labitur effractamque aperit victoribus urbem.
Cui super assistens, non inficiamur honorem
Mortis, ait: refer huc oculos, ego vulneris
auctor.

Laetus abi multumque aliis iactantior umbris.
180 Tum ensem galeamque rapit clypeumque re-
vellit

Ipsius, exanimemque tenens super Hippome-
donta,

Accipe, ait, simul hostiles, dux magne, tu-
asque

Exuvias: veniet cineri decus, et suus ordo
Manibus: interea iustos dum reddimus ignes,
185 Hoc ultor Capaneus operit tua membra se-
pulchro.

Sic anceps dura belli vice mutua Graiis
Sidoniisque simul nectebat vulnera Mavors.
Hic ferus Hippomedon, illic non segnior Hy-
pseus

Fletur, et alterni praebent solatia luctus *).
At pugna ereptis maior crudescit utrimque
Regibus, alternosque ciet vindicta furores.
Hypseos hinc turmae, desolatumque magistro

*) Die Mutter des Parthenopäus fleht, aufgeschreckt durch schreckliche Anzeichen, die Diana um Rettung ihres Sohnes an. Diese eilt nach Theben, wo sie aber vom Apoll vernimmt, daß er nicht zu retten sey.

Agmen, at hinc gravius fremit Hippome-
dontis adempti

Orba cohors: praebent obnixi pectora ferro:

Idem ardor rabidis externum haurire cruo- 195
rem,

Ac fudisse suum: nec se vestigia mutant.

Parthenopaeum acies inter, iam caede su-
perbum,

Venator raptabat equus, multum ipse seve-
ris

Asperat ora minis, sed frontis servat hono-
rem

Ira decens. dat sponte locum Thebana iu- 200
ventus

Natorum memores, intentaque tela retor-
quent.

Sed premit, et saevas miserantibus ingerit
hastas.

Illum et Sidoniae iuga per Teumesia nym-
phae

Bellantem atque ipso sudore et pulvere gra-
tum

Laudant et tacito ducunt suspiria voto. 205

Talia cernenti mitis subit alta Dianae

Corda dolor: venit in medios caligine fulva

Septa globos, primumque leves furata sa-
gittas

Audacis tergo pueri coelestibus implet

Coryton telis, quorum sine sanguine nullum 210

Effugit. Ambrosio tunc spargit membra li-
quore,

Spargit equum, ne quo temeretur vulnere
corpus

Ante necem, cantusque sacros et murmura
miscet.

Tunc vero exserto circumvolat ingneus arcu,
215 Nec se mente regit, patriae matrisque sui-
que

Immemor, et nimium coelestibus utitur ar-
mis.

Numquam cassa manus, nullum sine vulnere
fugit

Missile, nec requies dextrae, sonitumque
priori

Iungit arundo sequens: unum quis crederet
arcum? *)

220 At pater Ogygias Mavors circumspicit alas,
Horrendumque Dryanta movet, cui sangui-
nis auctor

Turbidus Orion, comitesque odisse Dianae.
Inde furit: primum hic turbatos abripit ense
Arcadas exarmatque ducem. cadit agmine
longo

225 Cyllenes populus Tegeesque habitator opacae.
Ipsam autem et lassa fidit prosternere dex-
tra,

Nec servat vires: etenim huc iam fessus et
illuc

Mutabat turmas. urgent praesagia mille
Funeris, et nigrae praecedunt nubila mortis.

*) Diana sucht den Parthenop. in Gestalt seines Freundes Dorceus von der Schlacht abzuziehen, allein vergebens. Venus bringt den Mars gegen die Diana auf, die sich, vom Mars bedroht, vom Schlacht-felde zurückzieht.

Iamque miser vires paulatim abscedere sentit, 230

Sentit et exhaustas humero leviores pharetras.
Iam minus atque minus fert arma puerque videtur,

Et sibi cum torva clypei metuendus obarsit
Luce Dryas: tremor ora repens ac viscera torsit

Arcados: Arma tamen, superos Triviam. 235
que precatus,

Molitur pallens et surdos expedit arcus.
Iamque instat telis et utramque obliquus in ulnam

Cornua contingit mucrone et pectora nervo.
Cum ducis Aonii magno cita turbine cuspis
Fertur in adversum nervique obliqua sonori 240
Vincla secat, pereunt ictus, manibusque remissis

Vana supinato ceciderunt spicula cornu.
Tunc miser et frenos turbatus et arma remisit,

Vulneris impatiens, humeri qua tegmina dextri

Intrarat facilemque cutem: subit altera cuspis 245
Cornipedisque fugam succiso poplite sistit.
Tunc cadit ipse Dryas (mirum) nec vulneris usquam

Conscius, olim auctor teli, causaeque patebant.

At puer infusus sociis in devia campi
Tollitur (heu simplex aetas!) moriensque 250
iacentem

Flebat equum. cecidit laxata casside vultus,
Aegraque per trepidos expirat gratia visus,

Et prensis concussa comis ter colla quater-
que

Stare negant, ipsisque nefas lacrymabile
Thebis,

255 Ibat purpureus niveo de pectore sanguis *).

- *) Die Thebaner kehren in die Stadt zurück, stellen aber Posten aus, die das Argivische Lager umgeben, und den Feind nicht entfliehen lassen sollen. Diese Posten werden aber vom Somnus auf Antrieb der Iuno einge-
geschläfert. Der Seher Thiodamas geräth in Begeiste-
rung, in welcher er zu einem nächtlichen Ueberfall der schlafenden Thebaner aufmuntert. Er selbst nebst dem Actor und Agylleus unternehmen dieses Abenteu-
er, begleitet von 30 Mann; sie überfallen die Schlaf-
trunknen und ermorden sie, worauf sie sich gegen Mor-
gen zurückziehen. Bey dieser Gelegenheit sucht der Aetolier Hopleus den Leichnam des Tydeus und der Arcadier Dymas den Leichnam des Parthenopäus auf; sie finden sie und tragen sie mit sich fort, werden aber von den Feinden eingeholt und Hopleus wird getödtet, Dymas aber tödtet sich selbst. Der glückliche Erfolg jener nächtlichen Unternehmung beseelt die Argiver mit neuem Muthe; mit Tages Anbruch gehen sie auf Theben selbst los.

P. PAPINII STATII

LIBER VII.

Hortatur Capaneus: nunc, nunc mihi vincere
pulchrum

Teste die. mecum clamore et pulvere aperto
Ite palam, iuvenes: sunt et mihi provida dex-
tra

Omina, et horrendi stricto mucrone furores.
Sic ait. Ardentes alacer succendit Adrastus, 5
Argolicusque gener, sequitur iam tristior au-
gur.

Iamque premunt muros: intrabant protinus
urbem,

Ni Megareus specula citus exclamasset ab alta:
Claude, vigil, subeunt hostes: claude undi-
que portas *).

At tuba luctificis pulsat clangoribus urbem, 15
Obseptasque fores sonitu perfringit amaro.
Divisere aditus, omnique in limine saevus

*) Alle Thore werden schleunig verschlossen: nur in das Ogygische Thor dringen Saprtaner. Es entsteht im Thore ein blutiger Kampf. Endlich wird es doch geschlossen. Nun wird die Stadt von den Feinden belagert, und von den Thebanern vertheidigt.

Signifer ante omnes sua damna et gaudia
portat *).

15 Turbidus interea ruptis venientia portis
Agmina belligeri Capaneus agit aequore
campi.

Cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pe-
destres,

Et proculcantes moderantum funera currus.
Idem altas turres saxis et turbine crebro
Laxat: agit turmas idem atque in sanguine
fumat.

20 Nunc spargit torquens volucris nova vulnera
plumbo,

Nunc iaculum excusso rotat in sublime la-
certo,

Nullaque tectorum subit ad fastigia, quae non
Deferat hasta virum perfusaque caede recur-
rat.

Nec iam aut Oeniden aut Hippomedonta per-
emptos,

25 Aut vatem Pelopea phalanx aut Arcada cre-
dunt,

Quin socium coisse animas et corpore in uno
Stare omnes: ita cuncta replet. non ullius
aetas,

Non cultus, non forma movet: pugnantibus
idem

*) In der Stadt herrscht allgemeine Bestürzung. Man fragt den Seher Tiresias um Rath. Dieser erklärt, die Stadt könne nur gerettet werden, wenn sich der letzte Nachkomme der Schlangen-saat opfere. Diefes ist Menöceus, Creons Sohn, den die Göttin Virtus zum Tode fürs Vaterland aufmuntert.

Supplicibusque furit. non quisquam obsistere
contra,

Non belli tentare vices, procul arma furentis 30
Terribilesque iubas et frontem cassidis hor-
rent *).

Iam sordent terrena viro, taedetque pro-
fundae

Caedis, et exhaustis olim Graiûmque suisque
Missilibus, lassâ respexit in aethera dextra. 35
Ardua mox torvo metitur culmina visu,
Innumerosque gradus, gemina latus arbore
clusus,

Aërium sibi portat iter, longeque timendus
Multifidam quercum flagranti lumine vibrat.
Hac, ait, in Thebas, hac me iubet ardua
virtus

Ire: atque alterno captiva in moenia gressu 25

Surgit ovans. quales mediis in nubibus aether
Vidit Aloïdas, cum cresceret impia tellus,

Despectura deos. Fatorum in cardine summo,

Ceu suprema lues urbem, facibusque cruentis

Aequatura solo turres Bellona subiret,

Omnibus e tectis certatim ingentia saxa 40

Roborâque et gravidas fundae balearis ha-

benas,

(Nam iaculis coeloque vagis spes unde sa-
gittis?)

*) Menöceus durchstößt sich mit einem Schwerte auf der Mauer, und stürzt sich auf die Argiver herab. Die Pietas und Virtus führen ihn sanft zur Erde nieder; seine Seele erhebt sich zu den Gestirnen. Die Thebaner fangen den Leichnam auf, und führen ihn mit Iubel in die Stadt. Vater und Mutter jammern über ihren Verlust,

Verum avidi et tormenta rotant et molibus
urgent.

50 Ille nec ingestis nec terga sequentibus um-
quam

Detrahitur telis, vacuoque sub aëre pendens,
Plana velut terra certus vestigia figat,

Tendit, et ingenti subit occurrente ruina,

Amnis ut incumbens longaevi robora pontis

55 Adsiduus oppugnat aquis. iam saxa fatiscunt,
Emotaeque trabes: tanto violentior ille

(Saevit enim maiore salo) quassatque trahit-
que

Molem aegram, nexus donec celer alveus
omnes

Abscidit, et cursu victor respirat aperto.

60 Utque petita diu celsus fastigia supra

Eminuit, trepidamque adsurgens desuper ur-
bem

Vidit, et ingenti Thebas exterruit umbra,

Increpat attonitos: Haene illae Amphionis
arces,

Proh pudor, hi faciles carmenque imbelles
secuti,

65 Et, mentita deos Thebarum fabulae, muri?

Et quidnam egregium prosternere moenia
molli

Structa lyra? simul insultans, gressuque ma-
nuque

Molibus obstantes cuneos tabulataque saevus
Destruit. absiliunt pontes tectique tremantis

70 Saxea frena labant, disseptoque aggere rursus

Utitur et truncas rupes in templa domosque

Praecipitat frangitque suis iam moenibus ur-
bem.

Iamque Iovem circa studiis diversa fremebant
 Argolici Tyriique dei. pater, aequus utrisque,
 Aspicit ingentes ardentum cominus iras, 75
 Seque obstare videt. gemit, inservante no-
 verca,

Liber, et obliquo respectans lumine patrem:
 Nunc ubi saeva manus meaque heu cunabula,
 flammae,

Fulmen, io, ubi fulmen? ait. gemit auctor
 Apollo,

Quas dedit ipse, domos. Lernam Thebas. 80
 que rependit

Moestus et intento dubitat Tirynthius arcu.
 Maternos plangit volucer Danaëus Argos.
 Flet Venus Harmoniae populos metuensque
 mariti

Stat procul et tacita Gradivum respicit ira.
 Increpat Aonios audax Tritonia divos. 85
 Iunonem tacitam furibunda silentia torquent.
 Non tamen haec turbant pacem Iovis. ecce
 quierunt

Iurgia, cum mediis Capaneus auditus in astris,
 Nullane pro trepidis, clamabat, numina The-
 bis

Statis? ubi infandae segnes telluris alumni, 90
 Bacchus et Alcides? — pinget instigare mi-
 nores,

Tu potius venias, (quis enim concurrere nobis
 Dignior?) en cineres Semeleaque busta te-
 nentur.

Nunc age, nunc totis in me connitere flam-
 mis

Iupiter. an pavidas tonitru turbare puellas 95

Fortior et soceri thalamos exscindere
Cadmi?

Ingemuit dictis superûm dolor. ipse furen-
tem

Risit, et incussa sanctarum mole comarum,
Quaenam spes hominum tumidae post proe-
lia Phlegrae?

100 Tune etiam feriendus? ait, premit undique
lentum

Turba deum frendens, et tela ultricia poscit.

Nec iam audet fatis turbata obsistere coniux.

Ipsa dato nondum coelestis regia signo

Sponte tonat, coeunt ipsae sine flamine nubes

105 Accurruntque imbres. Stygias rupisse ca-
tenas

Iapetum, aut victam supera ad convexa le-
vari

110 Inarimen, Aetnamve putes. pudet ista ti-
mere

Coelicolas. sed cum in media vertigine mundi

Stare virum, insanasque vident deposcere
pugnas,

110 Mirantur taciti, et dubio pro fulmine pen-
dent.

Coeperat Ogygiae supra fastigia turris

Arcanum mugire polus, coelumque tenebris

Auferri: tenet ille tamen, quas non videt,
arces.

Fulguraque attritis quoties micuere procellis,

115 His, ait, in Thebas, his iam decet ignibus
uti,

Hinc renovare facem, lassamque accendere
quercum.

LIBER VIII.

Eumenis eiecit fractis Eteoclea portis
Clamantem: Patria, ô regum incertissima
tellus,

Nunc certe victoris eris. Nec mitior ille:
O mihi nunc primum longo post tempore
frater,

5 Congredere: hae leges, haec foedera sola
supersunt.

Iamque in pulvereum Furiis hortantibus ae-
quor

Prosiliunt: sua quemque comes stimulatque
regitque.

Frena tenent ipsae phalerasque et lucida
comunt

Arma manu mixtisq[ue] iubas serpentibus au-
gent.

10 Stat consanguineum campo scelus: unius in-
gens

Bellum uteri, coëuntque pares sub casside
vultus.

Signa tacent, siluere tubae: stupefactaque
Martis

Cornua. ter nigris avidus regnator ab oris
Intonuit terque ima soli concussit, et ipsi

15 Armorum fugere dei. nusquam inclyta Virtus,
Restinxit Bellona faces, longeque paventes

Mars rapuit currus, et Gorgone cruda virago
Abstitit, inque vicem Stygiae rubuere sorores
Prominet excelsis vulgus miserabile tectis.

Cuncta madent lacrymis, et ab omni plan- 20
gitur arce.

Hinc questi vixisse senes, hinc pectore nudo
Stant matres parvosque vetant attendere natos.
Ipse quoque Ogygios monsta ad gentilia manes
Tartareus rector porta iubet ire reclusa.

Montibus insidunt patriis tristisque corona 25
Infecere diem et vinci sua crimina gaudent.

Illos ut stimulis ire in discrimen apertis
Audiit, et sceleri nullum iam obstare pudorem,
Advolat, et medias immittit Adrastus habenas.

Ipse quidem regnis multum et venerabilis 30
aevo;

Sed quid apud tales, quis nec sua pignora
curae?

Alternos tamen ille rogat: Spectabimus ergo,
Inachidae Tyriique, nefas? ubi iura, deique?
Bella ubi? ne perstate animis. te deprecor,
hostis,

Te, gener, et iubeo. sceptri si tanta cupido est, 35
Exuo regales habitus: I, Lernan et Argos
Solus habe. Non verba magis suadentia fran-
gunt

Accensos sumptisque semel conatibus obstant,
Quam Scytha curvatis erectus fluctibus um-
quam

Pontus Cyaneos vetuit concurrere montes. 40
Ut periisse preces. geminosque ad proelia
fusus

Pulvere cornipedes, explorarique furentum

In digitis amenta videt, fugit, omnia linquens
Castra, viros, generum, Thebas, ac fata
monentem

45 Conversumque iugo propellit Ariona. qualis
Demissus curru laevae post praemia sortis
Umbrarum custos, mundique novissimus
haeres

Palluit, amisso veniens in Tartara coelo. *)
Tunc vero accensae stimulis maioribus irae:

50 Tela et funestae casum rex occupat hastae.
Illa viam medium clypei conata per orbem
Non perfert ictus, atque alto vincitur auro.
Tunc exsul subit et clare funesta precatur:
Dii, quos effosso non irritus ore rogavit

55 Oedipodes, firmate nefas, non improba
posco

Vota: piabo manus et eodem pectora ferro
Rescindam, dum me moriens hic sceptrum
tenentem

Linguat et hunc secum portet minor umbra
dolorem.

Hasta subit velox equitis femur inter equique
60 Ilia, letum utrique volens: sed plaga seden-
tia

Laxato vitata genu; tamen irrita voti
Cuspis in obliquis invenit vulnera costis.
It praeceps sonipes strictae contemptor ha-
benae

•) Die vom Himmel kommende Pietas führt die Brüder von den Gedanken des Bruder-Mordes zur Menschlichkeit zurück: aber Tisiphone erstickt diese Eindrücke wieder.

Arvaque sanguineo scribit rutilantia gyro.
Exsultat, fratris credens hunc esse cruorem. 65
Credit et ipse metu. totis iamque exsul habenis
Indulget, caecusque avidos illidit in aegrum
Cornipedem cursus. miscentur frena ma-
nusque

Telaque, et ad terram turbatis gressibus ambo
Praecipitant: veluti praeceps cum cominus 70
egit

Ira sues, strictisque erexit pectora setis:
Igne tremunt oculi, lunataque dentibus uncis
Ora sonant: spectat pugnas de rupe propin-
qua

Venator pallens canibusque silentia suadet:
Sic avidi incurrunt: nec dum letalia miscent 75
Vulnera, sed coeptus sanguis, facinusque
peractum.

Nec iam opus est Furiis. tantum mirantur et
adstant

Laudantes, hominumque dolent plus posse
furores.

Fratris uterque furens cupit adfectatque
cruorem,

Et nescit manare suum. Tandem irruit 80
exsul

Hortatusque manum, cui fortior ira nefasque
Iustius, alte ensem germani in corpore pressit,
Qua male iam plumis imus tegit inguina thorax.
Ille dolens nondum: sed ferri frigore primo
Territus in clypeum turbatos colligit artus, 85
Mox intellecto magis ac magis aeger anhelat
Vulnere: Nec parcit cedenti atque increpat
hostis:

Quo retrahis, germane, gradus? O languida
somno

Et regnis effoeta quies! longaue sub umbra
90 Imperia! exsilio rebusque exercita egenis
Membra vides. disce arma pati, nec fidere
laetis.

Sic pugnant miseri. restabat lassa nefando
Vita duci summusque cruor, poterantque
parumper

Stare gradus: sed sponte ruit fraudemque
supremam

95 In media iam morte parat. Clamore Cithaeron
Erigitur, fraterque ratus vicisse levavit
Ad coelum palmas. Bene habet. non irrita vovi,
Cerno graves oculos atque ora natantia leto:
Huc aliquis propere sceptrum atque insigne
comarum,

100 Dum videt. Haec dicens gressus admovit, et
arma,

Ceu templis decus et patriae laturus ovanti,
Arma etiam spoliare cupit. nondum ille per-
actis

Manibus, ultrices animam servabat in iras.

Utque superstantem pronumque in pectore
sensit,

105 Erigit occulte ferrum, vitaeque labantis
Reliquias tenues odio supplevit, et ensem
Iam laetus fratris non frater corde reliquit.
Ille autem, Vivisne? et adhuc manet ira su-
perstes,

Perfide, nec sedes umquam meriture quietas?

110 I mecum ad Manes: illic quoque pacta re-
poscam,

Si modo Agenorei stat Cnossia iudicis urna,
Qua reges punire datur. nec plura locutus
Concidit, et totis fratrem gravis obruit armis.
Ite truces animae, funestaque Tartara leto
Polluite, et cunctas Erebi consumite poenas. 115
At genitor sceleris comperto fine profundis
Erepsit tenebris saevoque e limine profert
Mortem imperfectam. veteri stat sordida tabo
Utraque canicies, et durus sanguine crinis
Obnubit furiale caput: procul ora, genaeque 120
Intus, et effossae squalent vestigia lucis.
Virgo autem impositae sustentat pondera
laevae,
Dextra sedet baculo; comitique extrema ge-
menti,
Duc, ait, ad natos, patremque recentibus,
oro,
Iniice funeribus: Cunctatur nescia virgo, 125
Quid paret; impediunt iter implicitosque
morantur
Arma, viri, currus, altaque in strage seniles
Deficiunt gressus, et dux miseranda laborat.
Ut quaesita diu monstravit corpora clamor
Virginis, insternit totos frigentibus artus. 130
Nec vox ulla seni. iacet immugitque cruentis
Vulneribus, nec verba diu tentata sequuntur.
Dum tractat galeas atque ora latentia quaerit,
Tandem muta furens genitor suspiria solvit,
Tarda meam, pietas, longo post tempore 135
mentem
Percutis? estne sub hoc hominis clementia
corde?
Vincis me miserum, vincis, natura, parentem.

En habeo gemitus, lacrymaeque per arida
serpunt

Vulnera, et in molles sequitur manus impia
planctus.

140 Accipite infandae iusta exsequialia mortis.
Crudeles, nimiumque mei. nec noscere natos.
Alloquiumque aptare licet. dic, virgo, precanti,
Quem teneo? quo nunc vestras ego saevus
honore

Prosequar inferias? ô si fodienda redirent

145 Lumina, et in vultus saevire ex more potestas!
Hei mihi, quos nexus fratrum, quae vulnera
tracto?

Solvite quaeso manus, infestaque vincula tan-
dem

Dividite, et medium nunc saltem admittite
patrem.

Talia de questus paulatim sumserat iras

150 Mortis, et occulte telum, ni nata vetaret,
Quaerebat, sed casta manu subtraxerat enses
Antigone: furit inde senex. Ubi noxia tela?
Heu furiae, num totum abiit in corpora
ferrum?

Dicentem comes aegra levat, mutumque
dolorem

155 Ipsa premit, saevum gaudens planxisse pa-
rentem.

Olim autem incoeptae clamore exterrita pu-
gnae

Regina extulerat notum penetralibus ensem,
Ensem sceptriferi, spolium lacrymabile, Laii.
Luctata est dextra, et prono vix pectore fer-
rum

Intravit tandem, et venas prorupit aniles 160
 Vulnus, et infelix lustratur sanguine lectus.
 Illius exili stridentem in pectore plagam
 Ismene, collapsa super, lacrymisque co-
 misque

Siccabat plangens. qualis Marathonide silva
 Flebilis Erigone, caesi prope funera patris 165
 Questibus absumtis tristam iam solvere nodum
 Coeperat, et fortes ramos moritura legebat. *)

*) Creon besteigt den Thron. Er verweist den Oedipus aus Theben, und verbietet die Beerdigung der gefallenen Argiver und des Polynices. Das Argivische Heer weicht. Die Thebaner verbrennen die Leichname der Ihrigen. Die Argiverinnen eilen nach Theben zum Begräbnisse der Ihrigen, Da sie aber unterwegs Creons Verbot erfahren, eilen sie nach Athen, den Theseus um Hülfe anzuflehen: nur Argia wagt es nach Theben zu gehen, sie findet dort in der Nacht den Leichnam ihres Polynices, und trifft bey ihm mit der Antigone zusammen, die auch in der Absicht, ihren Bruder Polyn. zu begraben, aus der Stadt geschlichen war. Sie verbrennen die Leiche auf einem noch glimmenden Holzstosse, werden aber bey dem Geschäfte ertappt, und nach Theben geführt. Unterdeß war Theseus, der eben vom Siege über die Amazonen zurückgekommen, durch die Argiverinnen bewogen worden, dem Creon mit Kriege zu drohen, wenn er den Argivern die Beerdigung der Ihrigen noch länger versagen werde. Der Bote des Theseus wurde schnöde empfangen. Nun überzog Theseus Theben mit Krieg. In einem Gefecht fiel Creon durch Theseus Hand, und hiermit endigte sich die Feindschaft. Die Thebaner öffneten ihre Thore, und ihre Hand zum Freundschaftsbündnisse. Die Argiverinnen begruben die Ihrigen.

Verbesserungen.

S. 5. v. 44. statt Aegeo lies Aegaeo. S. 29. v. 24. statt confectas l. confectas. S. 30. Anm. hinter Brundisium streiche das Wort zurück weg. S. 33. v. 64. st. Est l. Et. S. 34. v. 96. st. castorum l. castrorum. Ebend. v. 117. st. omnia l. omnia. S. 42. v. 77. st. ferrum l. ferrum. Ebend. v. 89. st. Haec l. Haec. S. 44. v. 135. st. peritura l. peritura. S. 47. v. 224. st. agros; l. agros. S. 49. v. 271. st. cataveras l. catervas. S. 51. v. 320. st. Vectore l. Pectore. S. 42. l. 52. S. 43. l. 53. S. 44. l. 54. im Columnen-Titel streiche Lib. VII. weg. Ebend. Inhalt Z. 5. st. Ptolomaeus l. Ptolemaeus. Ebend. Z. 21. 22. Geisse l. Geißel. S. 58. Z. 4. st. Murtus l. Murrus. S. 64. v. 144. st. Histan dem l. His tandem. S. 70. Anm. I. Z. 3. st. lockten l. lockte. S. 72. v. 187. st. attollere l. attollere. S. 75. v. 68. st. perfossis l. perfossis. S. 78. v. 132. st. Ille l. ille. S. 83. v. 116. st. praeformat l. praeformat. S. 91. st. 19 l. 91. S. 98. st. v. 75 l. 70. Ebend. v. 75. st. parvo l. parva. S. 103. Anm. Z. 4. st. Ptolomaeus l. Ptolemaeus. S. 104. v. 90 st. Marusia l. Maurusia. S. 106. v. 23. st. At l. Ac. S. 107-115 ist die Marginalziffer von 55 - 255 eine Zeile tiefer zu lesen. S. 120. v. 108. st. foedere l. foedere. Ebend. v. 121. st. fervida l. fervida. S. 132. v. 192. st. defendit l. defendit. S. 136. v. 48 st. at l. ad. S. 137. v. 67. st. torentibus l. torrentibus. S. 139. v. 119. st. mugituqe l. mugituque. S. 155. v. 1. st. frena l. freta. Ebend. v. 5. st. frenabat l. frenabat. S. 156. v. 22. st. Huuc l. Hunc. S. 158. v. 61. st. Iuppiter l. Iupiter. S. 166. v. 100. st. fugientis l. fugientis.

at
ei
4
na
79
7.
ca
S.
H.
d.
L.
I.
ol
le
19
a.
D
S
n.
da
18
9.
L.
C.
6.

/ Lenz, Karl Gotthold, / Schulze, Johann Heinrich August,

Encyclopädie der lateinischen Classiker

Bd.: Abt. 1, T. 6

1796

Coburg, Landesbibliothek -- A IV 8
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11913826-1